

תמצית הש"ס

גליון מספר 71 שבת ק"ט.ט. – קמ"ח: לפרטים - 0527692282

בכלים חזקים שאינם מתבקעים מהחום, אבל לתת כלי עם מים וכלי זה יתבקע מחמת האש ויכבו המים את האש, או לשפוך מים על טלית שאחז האור בצידה השני (לרש"ם אין הכונה ממש על הטלית, מפני שבבגד שרייתו זהו כיבוס), ולר"ש בן ננס מותר, דכתיב "לא תעשה כל מלאכה" הא גרמא שרי, וכן מותר לר"ש בן ננס לפשוט או להתכסות בטלית שאחז בה האור אע"פ שהפשיטה או הלישה יכולים לגרום כבוי, וכן ס"ת שאחז בו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה. ולרבי יוסי אסור לתת כלי עם מים שמתבקע ע"י הדליקה, שמתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבוי.

תמצית ההלכה-

גרימת כיבוי - יתיבה שאחז בה האור מותר לפרוס מצידה השני עור לח של גדי או לעשות מחיצה בכל סוגי הכלים, ואפי' כלי חרט חדשים מלאים מים שודאי יתבקעו כשתגיע אליהם הדליקה מותר לפילו לשם, ואפי' מים בעין מותר (אם אין בזה משום כיבוס), ואפילו אם הוא מתכוין לכבות, משום שגרם כבוי וכן גרימת שאר מלאכות מותרים בשבת. וכתב הרמ"א שהתיר זה נאמר במקום פסידא. וכן מותר להתכסות כדרכו בטלית שאחז בה האור אפי' אם כוונתו לכבות, ואינו חושש אם תכבה, ובלבד שלא ירוץ ויענע את הטלית כדי שתכבה, מפני שזה מעשה כבוי ממש. וכן ס"ת שאחז בו האור פושטה וקורא בה. (סימן של"ד).

ק"כ: ניעור טבלה עם נר - נר דולק המונח ע"ג טבלה, י"א שמוותר לנער את הטבלה ואם כבה כבה, ודווקא כגון ששכחו ע"ג הטבלה מבעוד יום, אבל במניח נעשתה הטבלה בסיס לדבר האסור ואסור לטלטלה כדי לנערה. וכתבו התוס' (ד"ה מנער) דאיידי שאין שמן בנר, שהרי המוציא משמן שבנר חייב משום מכבה. ולירושלמי איירי בנר שכבה, וקמ"ל שמוותר לטלטל נר שכבה לרבי יהודה ע"י ניעור, אי נמי אפי' לר"ש ואיירי בנר גדול כגון קערה ועשית שר"ש מודה שאסור לטלטלם, או כשיש אפר וגחלת ורק השלהבת כבתה.

י"א שמוותר לפתוח בשבת דלת שיש מאחוריה נר, ואם כבה כבה, ולייט עלה רב, דאפי' לר"ש דדבר שאין מתכוין מותר זה אסור משום דהוי פסיק רישיה שיכבה הנר. לרש"י איירי שהנר נכבה ע"י הרוח, ולתוס' (ד"ה פותח) אין רוח מאחורי הדלת אלא איירי שהנר מחובר לדלת וכשמזיזים את הדלת הנר מתנדנד והשמן מתרחק או מתקרב לשלהבת, שזה כבוי או הבערה, אבל לולא זה אין לאסור מצד טלטול מוציא, דאין בנעילת הדלת איסור טלטול מוקצה, ולא הוי בסיס לדבר האסור, דבית חשוב הוא ובטל לבית, אי נמי איירי בשוכח דלא הוי בסיס.

מדורה שהיא כנגד הדלת אם יש רוח שאינה מצויה שגורמת להבערת המדורה אסור לפתוח את הדלת, ואם יש רוח מצויה, לאביי אסור גזירה אטו רוח שאינה מצויה, ולרב יהודה לא גזרינן ומותר דאין דרך להבעיר כך ולא הוי פסיק רישיה. וכתבו התוס' (ד"ה מר) שכיון שאביי הוא בתראה יש לזהר שלא לפתוח דלת לפני מדורה, אם המדורה קרובה לדלת.

סיכום כללי בסוף הגליון.

חלוקת דפי הסכומים והמבחנים במוקדי ההפצה. ענית התשובות, וכן רשימת נקודות הפצת המבחנים והסיכומים, בטלפון 0737289669.

ניתן להשיג את גליונות תמצית ואת מבחני "לדעת" על הדף היומי, וכן את גליונות תמצית משנה ברורה או קנין חכמה, במייל A0527692282@gmail.com או בנקודות ההפצה.

ניתן להשיג את ד' חלקי תמצית הש"ס על כל הש"ס בחלק מחנויות הספרים, וכן ניתן לקבלם במשלוח עד הבית במחיר 95 ₪ בלבד בטלפון 0537125663.

ניתן לתרום ב"נדרים פלוס" עבור "תמצית".

לא חרבה ירושלים אלא מפני - חילול שבת, ביטול ק"ש שחרית וערבית, ביטול תשב"ר, לא היה להם בושת פנים זה מזה, והשוו קטן וגדול, לא הוכיחו זה את זה, ביזו בה ת"ח (המבזה ת"ח אין רפואה למכתו), פסקו ממנה אנשי אמנה במשא ומתן, אבל בד"ת היו אנשי אמנה.

תינוקות של בית רבן - אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תשב"ר לפי שאין בו חטא. אין מבטלים תשב"ר אפי' לבנין בית המוקדש. עיר שאין בה תשב"ר מחריבין אותה ואיכא שויה, ורבינא אמר מחריבין אותה וליכא שויה.

הצלת מזון ובגדים מדליקה בשבת

ק"כ: הצלת הרבה מזון בבת אחת - מותר להציל מפני הדליקה סל מלא ככרות אפי' אם יש בו מזון ק' סעודות, וכן מותר להציל עיגול שלם של דבילה או חבית של יין. והא דתניא לעיל שמוותר רק מזון ג' סעודות, לרב הונא שם מדובר בכמה סלים, אבל בסל אחד מותר יותר, ומותר לאסוף ולהניח ולאסוף ולהניח, אם מוציא הכל בפעם אחת. ולרב שם מדובר במוציא לחצר אחרת שבוה אפי' בפעם אחת אסור יותר מג' סעודות (תוד"ה איד"י) אבל לאותה חצר מותר אף בכלים רבים. ובבגדים, לר"מ יכול ללבוש כמה שרוצה ולהציל, וחוזר ולבוש ומציל, ולרבי יוסי אינו מציל אלא י"ח כלים (מקטורן אונקלי פונדא קלבוס של פשתן חלוק אפיליות מעפורת שני ספרקין שני מנעלים שני אנפילאות שני פרגד חגור שבמתניו כובע שבראשו וסודר שבצווארו). ויכול להציל את כל כלי תשמישו הנצרכים לו לאותו יום.

שכר העוזרים להציל - באוכלין אומר לאחרים בואו והצילו לכם. ומדינא יכולים לזכות לעצמם כיון שאמר שיצילו להם, ואמר רב חסדא שמידת חסידות ששיחורו לו ויעשו עמו חשבון על שכרם אחרי שבת, ורבה הקשה שזה שכר שבת, דמידת חסידות יותר משלו בכל דבר שיש בו נדנדו עבירה, אבל אינו שכר שבת גמור כיון שלא התנה. ולכן ביאר רבא שמדובר בירא שמים, שאינו רוצה ליהנות מאחרים בדבר שהפקיר שלא מרצונו, וגם אינו רוצה לטרוח בחינם דאינו חסיד לוותר משלו, שאם הוא פקח בהלכות שבת (ואין הכונה לפקח בדון, דא"כ יקח הכל לעצמו) הוא יודע שזה לא שכר שבת כיון שלא עשה מתחילה בשביל לקבל שכר, ועושה עמו חשבון לאחר שבת, וזו ג"כ כוונת רב חסדא אלא שלא נתנו לו לסיים דבריו. ובמלבושים יכול לומר בואו והצילו עמי, כיון שכל המלבושים ראויים לו לבישה במשך היום.

להיכן מותר להציל אוכל ובגדים - לת"ק מותר להציל לחצר המעורבת ואפי' אסור להציל יותר, שמא מתוך שהוא בהול, אם נתיר לו להתעסק הרבה בהצלה, יבוא לכבות, ולבן בתירא מותר אף לחצר שאינה מעורבת.

עבירה בגרמא

כתיב "לא תעשה כל מלאכה" ודרשו חכמים (ק"כ): שרק מעשה אסור אבל גרמא מותרת. ודין זה אינו דווקא בכבוי אלא בכל המלאכות (בה"ל של"ד), ולהלן יבואר ש"א שגרם כבוי אסור משום גזירה. והרמ"א של"ד כ"ב כתב שאין ההתר אלא במקום הפסד, כמו להצלה מפני הדליקה וכדו'. עוד מצינו חילוק בין מעשה לגרמא לענין איסור מחיקת השם, וכדלהלן. אמנם איתא בב"ק ס. שזורה חייב בשבת אף שזה גרמא, משום שזה מלאכת מחשבת.

גרם כבוי בשבת - כשיש דליקה מותר לכו"ע לגרום שהדליקה לא תתפשט יותר, כגון ע"י פריסת עור של גדי שהוא לח ע"ג שידה, או ע"י עשית מחיצה בכלים ריקנים, או

ק"ט.ט. כבוד שבת - רב חנינא היה מתעטף בבגדים נאים לפני כניסת השבת ואומר בואו ונצא לקראת שבת המלכה. רב ינאי לבש בגדי שבת בערב ובאמר בואי כלה בואי כלה. בבית רבה בר רב נחמן גרישו לרבה בר רב הונא ג' סאים ריקים לכבוד שבת. רבי אבא היה קונה הרבה סוגי בשר כדי לאכול בשבת את הטוב מביניהם. ואמר לשמשים להתחזק בהכנתם בעוד שילך להביא אחרת, וי"מ שאמר לטבחים להתחזק באומנותם למחר לחזור ולמכור ולהתעסק בצרכי שבת. הגמ' מביאה כמה אמוראים מה התעסקו בעצמם לכבוד שבת, ומביאה מעשה על שכרו של יוסף שהיה מכבד את השבת, ועל קצב אחד שעל כל בהמה נאה היה אומר שתהיה לשבת. עשירים שבא"י זכו לעשירות בזכות המעשר, ושבבל בזכות שמכבדים את התורה, ושבשאר ארצות בזכות שמכבדים את השבת. מי שרגיל גם בסעודות החול בבשר ויין יכול לקיים כבוד שבת ע"י איחור הסעודה מהזמן הרגיל שזהו כבודה שהוא מתאוה לאכול, והרגיל לאחר יקדים.

כבוד יום הכיפורים - יוה"כ שאין בו אכילה ושתייה, יש לכבדו בכסות נקיה, דכתיב "לקדוש ד' מוכבד".

תבשיל של שבת ריחו נודף, ואינו מועיל למי שאינו משמר את השבת.

רב ששת ורב זירא היו מזרזים את הלומדים לקיים עונג שבת.

ק"ט.ט: האומר ויכולו בערב שבת כאילו נעשה שותף במעשה בראשית (שהרי הדיבור כמעשה, דכתיב "בדבר ד' שמים נעשו"), ועוונותיו מתכפרים.

שני מלאכי השרת מלווים לו לאדם מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכו'. וכתבו התוס' (ד"ה ומצא) שבזמנם שהשלחנות היו קטנים היו עורכים אותם במקום אחר ומביאים אותם אחר הקידוש, כדי שיהיה ניכר שזה לכבוד שבת, אבל בזמננו שהשלחנות גדולות וקשה לטלטלם מכינים אותם לפני הקידוש.

לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת ליל שבת ובמוצ"ש שזה דרך כבוד ללוות את השבת כדרך שמלוים מלך בצאתו מן העיר, אע"פ שא"צ אלא לכזית.

חמין לשתות ולרחוץ ופת חמה במוצ"ש מלוגמא.

רבי אבהו אכל כוליא דעגלה תילתא שנשחטה במוצ"ש לצורך זה.

תמצית ההלכה-

סעודת מלוה מלכה - במוצאי שבת יסדר אדם שולחנו, בפריסת מפה ושאר דברים הנהוגים בעריכת השולחן, כדי ללוות את השבת כמו שמלווה את המלך בצאתו, אפי' אם אינו צריך לאכול אלא כזית. טוב להקדים סעודה זו כדי שתהיה סמוכה ליציאת השבת, ואם עדיין אינו תאב לאכול נכון שלא יעסוק במלאכה בקבע עד שיקיים סעודה זו, ובכל גוונא אינו כדאי לאחרה יותר מחצות. סעודה זו אינה חובה כג' סעודות, ואינה אלא מצוה בעלמא. לכתחילה יקבע סעודה זו על הפת, וטוב להדר אותה בבשר או בשאר תבשילים אם יש לו, אבל אינו מחויב לבשל תבשילים ולהכין יותר ממה שהוא צריך לאכול, ואם אין לו פת או שחושש לאכילה גסה, יקיימה במזונות או עכ"פ בפירות. (סימן ש').

כל העונה אש"י"ר בכל כוחו (בכל כוונתו. ובפסיקתא איתא שהעונים בקול רם מנטלים גזיות רעות) קורעין לו גזז דינו, ואפי' יש בו שמץ ע"ז מוחלין לו. והעונה אמון בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן, ואמון הוא עדות על בוראו שהוא אל מלך נאמן, וצריך להרהר בזה בשעה שעונה אמן. תוס'.

אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת, והאש תוצת בשעה שאין בני אדם מצויים לכבותה בשבת.

גַּרְם מוֹחִיקַת הַשֶּׁם - מוחיקת השם אסורה דכתבי "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לד' אלוקיכם", אמנם מוחיקה בגרמא מותרת דכתיב "לא תעשון", ואם היה שם כתוב על בשרו לא ירחוץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטינופת, נזדמנה לו טבילה של מצוה, כורך עליה גמי יורד וטובל, וטעם כריכת הגמי אינו משום מוחיקת השם, שהרי זה גרמא, אלא משום שאסור לעמוד בפני השם ערום דכתיב "לא יראה בך ערות דבר", (וצריך שלא יהיה הגמי מהודק באופן שאין נכנסים שם מים משום חציצה, ואיירי כשהשם כתוב בדיו לח שהרי דם ודיו ודבש וחלב וצוצים אם הם יבשים), ואם שכאין מצוי גמי יחזר אחריו ולא יניח ידו על השם שמוא יוכי וסיר את ידו, ואם לא מצא ימתין מלטבול עד למחר, **דטבילה בזמנה אינה מצוה**, (וקרא ד"הויה לפנות ערב ירחץ במים" עצה טובה קמ"ל שיטבול לפני הלילה כדי שיהיה לו הערב שמש היום ולא יצטרך להמתין למחר), ולרבי יוסי טבילה בזמנה מצוה דכתיב "הויה לפנות ערב ירחץ במים", ולכן **אם אין לו גמי מותר לטבול כדרכו, אבל לשפשף בידיו אסור** דהוי מוחק בידים.

קכ"א. זמן טבילה- הזב והזבה מצורע ומצורעת בועל

נדה וטמא מת טבילתם ביום השביעי שלהם אחרי שהאיר המזוזה. מקרא ד"ביום השביעי"- מןקצת שביעי, נדה ויולדת טבילתם בלילה אחרי ז' ימים, ולא מבעוד יום דכתיב 'נדה היא' בהוייתה תהא כל ז', וכל אלו וכן בעל קרי צריך טבילה מדרבנן לדברי תורה אפי' אם אינו אוכל טהרות, טובלים אף ביום הכיפורים שאסורים ברחיצת הרשות. למ"ד דטבילה בזמנה מצוה, ולמ"ד טבילה בזמנה אינה מצוה (רבי יוסי ברבי יהודה דס"ל שאשה שיש לה הרבה ספיקות מתי היא צריכה לטבול, שיצאה מלאה וחזרה ריקנית ואינה יודעת מתי ילדה ואם ילדה זכר או נקיבה ואם ילדה מתוך זיבה או לא, תטבול פעם אחת אחרי כל הספיקות), אם ראה קרי מן המנחה ולמעלה אחרי שהתפלל מנחה ימתין עד למוצאי יו"כ ויטבול, ותפילת נעילה יכול להתפלל בלילה כרב דאמר תפילת נעילה פוסרת של ערבית. ורש"י. אבל התוס' (ד"ה הכי) כתבו דאיאט ביומא שמדובר שכבר התפלל נעילה, עוד כתבו התוס' שאף למ"ד שטבילה בזמנה אינה מצוה, בעל קרי רשאי לטבול ביוה"כ.

האם צריך למחות במי שבא לכבות

מבואר לקמן קכ"ב. שמלאכה הנעשית ע"י נכרי עבור הישראל אסור להנות מהמלאכה אפי' אם הישראל לא אמר לו לעשותה, אמנם בדליקה מותר לתת לנכרי לכבות, וביארו התוס' שם שהטעם הוא מפני שכאן הישראל לא נהנה מהמעשה של הנכרי. אמנם בקטן ישראל אע"פ שהקטן לא הגיע לחינוך חיובים למחות בו, דנכרי עושה לדעת עצמו וקטן עושה לדעת אביו, וכדלהלן.

נכרי שבא לכבות - אסור לומר לנכרי לכבות דאמירה לנכרי אסורה מדרבנן (אפילו באיסור דרבנן. תוד"ה אין), אבל א"צ לומר לו אל תכבה, דאין ישראל מחויב בשביתת נכרי שאינו עבדו, ואפי' בעושה לדעת ישראל מותר, דנכרי אדעתיה דנפשיה עביד ואפי' אם הוא יודע שזה נח לישראל הוא עושה לתועלת עצמו, שיודע שלא יפסיד, (ורבי יוסי בן סימאי אמר לנכרים לא לכבות ונעשה נס וירדו גשמים, אבל אמרו חכמים שלא היה צריך לכך). ולרב אמי אף מותר לומר כל המכבה אינו מפסיד, והכי קיימא לן. תודה"ה אלא.

קטן שבא לכבות צריך לומר לו אל תכבה. אי נימא שקטן האוכל נבילות ב"ב מצווים להפרישו ניחא, ומתני' כר"י דס"ל שמלאכה שאנ"צ לנפח חיוב עליה, או שיש וצריך לאותו כבוי כגון לעשות חמין, שהרי באיסור דרבנן אין בי"ד מצווים להפרישו. (תוד"ה שמע). ואף למ"ד קטן האוכל נבילות אין בי"ד מצווים להפרישו, קטן העושה על דעת אביו והיינו כשהוא יודע להבחין שדבר זה הוא נח לאביו ועושה בשבילו, מצווה אביו להפרישו, ולכן אם קטן בא לכבות צריך אביו לומר לו **אל תכבה**, והיינו כשהקטן לא הגיע לחינוך, דאם הוא הגיע לחינוך כיון שחייב לחנכו כ"ש צריך להפרישו שלא יעשה עבירה. שם.

תמצית הלכה-

כבוי ע"י קטן או נכרי - קטן שבא לכבות אפי' אם לא הגיע לחינוך צריך למחות ביזו אפי' אם הוא מנכב דליקה של אחרים, ואם הדליקה היא של אביו מחויב אביו מן התורה למחות ביזו. אבל נכרי שבא לכבות א"צ למחות ביזו, אפי' אם הוא עבדו המושכר לו לזמן, אדאעתא דנפשיה קעביד דיוודע שלא יפסיד, אבל אסור לזרוז לו, ואף אם לא מצמצמ. מותר לומר בנכרי כל המכבה אינו מפסיד, אפי' אם הוא שכירו המושכר לו לזמן, ואפי' אם הנכרי אינו כאן מותר לקרות לו שיבוא אע"פ שודאי יכבה, וכן בכל נזק שבא לאדם פתאום, כגון חבית יין שעומדת להשבר, מותר לקרוא לנכרי אע"פ שודאי יתקנה כשיבוא, וכן מותר לומר לו שיבוא כל המתקן אינו מפסיד, ואמנם לענין לומר נוכח אם תכבה לא תפסיד, משמע בי"ד סימן רכ"א שאסור, והש"ג מצדד להקל בזה לענין

דליקה, אמנם אם ישרפו בדליקה כתבי הקודש מותר לומר לנכרי לכבות. וכל זה לענין הצלה מהפסד, אבל אסור לומר על שום מלאכה כל העושה מלאכה או זינו מפסיד. (סימן ש"ד").

כסוי נר צואה ועקרב - מותר לכפות קערה של חרס על נר בשביל שלא תישרף הקורה ובלבד שלא יכבה, ולמ"ד אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, איירי בצריך למקומו. וכן מותר לכפות קערה על צואה של קטן. ואם יש עקרב, לת"ק יכול לכפות עליו קערה, ורבי יוחנן בן זכאי אמר שיש בזה חשש טהאת היכא שהעקרב לא רץ אחריי, משום צידה.

קכ"א: טלטול צואה - צואה של קטן מותר לטלטלה בידיו להשליכה לאשפה, כיון שאינה מוקצה שהיא מוכנה לכלבים, ואף שנולדה בשבת מותרת בטלטול דכיון דאורחיהויה בהכי דעתו עליה כנהרות המושכין ומעיינות הנובעין דכיון דנייד לא קנו שביתה מחוץ לתחום וכל אדם יכול להולכים למקום שמותר לו ללכת לשם, ומותרים בטלטול, ואע"פ שאמתול לא היו כאן, כיון דאורחיה בהכי דעתו עליהם. וצואה של תרנגולים שאינה ראויה לכלבים, אם היא בבית או בחצר מותר לטלטלה אפי' בפני עצמה, משום דהוי גרף של רעי, ואם היא באשפה שבחצר אסור לטלטלה ומותר לכפות עליה כלי.

הריגת מזיקים בשבת - לרבי יהושע בן לוי כל המזיקים נהרגים בשבת. ומאידיך איתא בברייתא שרק חמשה מזיקים מותר להרוג בשבת, (זבוב או נחש שבארץ ישראל, צירעה שבניווה, עקרב שבחדייב, וכלב שוטה בכל מקום), ולכאורה היינו לר"ש שפוסר במלאכה שאינה צריכה לגופה ואין האיסור אלא מדרבנן והכא לא גזוה, אבל לר"י שמחייב גם אלו אסורים כיון שזה מלאכה גמורה וליכא פיקוח נפש. ורב יוסף דוחה דאיירי ברצים אחריו שאז מותר לכי"ע להורגם. רש"י מבאר שריב"ל מיירי ברצים אחריו ומותר לכי"ע להרוג את כל המזיקים, ובאין רצים אחריו מותר להרוג רק את ה' המזיקים ורק לר"ש. והתוס' מבארים דלר"י מותר להרוג רק את ה' המזיקים ברצים אחריו, ולר"ש מותר להרוג אף את שאר המזיקים גם באין רצים אחריו. ונחשים עקרבים וצירעה, לרבא בר רב הונא מותר להורגם בשבת שאף אם אינם מזיקים עכשיו סופם להזיק בשעת כעסם. ולאביו רב הונא אסור כיון שא"א להרוג את כולם וא"כ אין בהריגתם תועלת, (ואף אי שרין לכפות כלי על עקרב, שאני הריגה דמיפרסמא מילתא טפי מבצידה. תוד"ה כל). ו"א שמוותר להורגם לפי תומו, כדרך הילוכו, דדבר שאין מתכוין אסור לר"י מדרבנן ולענין מוזיקן לא גזרו, (וכתבו התוס' דחשי להלכתא) **דכאמרו רב יהודה שמותר לדרוס על רוק לפי תומו** שאין מתכוין למרח ומותר משום מאיסותא. (אדם שנזדמנו לו נחשים ועקרבים, אם הרגן בידוע שנזדמנו לו להורגם שהיו עתידים להזיק ומגלגלים זכות ע"י זכאי, ואם לא הרגם והיו נישופים בו כדרכם בשעת כעסם, בידוע שנזדמנו להורגו מפני שחטא ונעשה לו נס מן השמים).

קכ"ב. כמה הלכות שאמר רבי אבא בר כהנא בשם רבי חנינא - א' פמוטות של בית רבי (מנורות שאינם של חוליות)

מותר לטלטלם בשבת. לרש"י מותר דווקא בקטנות, אבל בגדולות אסור משום שאדם קובע להם מקום, ולתוס' מותר אפי' בגדולות, ובאית להו חידקי מותר רק בקטנות. ב' קרונות העשויות לבני אדם של בית רבי (ג' חמ"ד של בית אביה של ר' זיורא) מותר לטלטלם בשבת. א' רבי חנינא איתר רבי לישותין שי של ישראל שהיה אצל נכרי אף שהיה חתום רק בחותם אחד, ואין ידוע אם סבר כר"א שמתיר יין בחותם אחד, או משום אימתא דבי נשיאה שהיו שליטים מנח המלכות.

שימוש במלאכה שעשה נכרי

אסור לומר לנכרי לעשות מלאכה האסורה בשבת, אמנם גם באופן שהישראל לא אמר לנכרי כלום אסור לישראל להשתמש במלאכה שנכרי עשה בשבת, אם הדבר נעשה עבור הישראל, ובסוגיא זו יבוארו פרטי הדינים בזה.

נכרי שעשה מלאכה בשבת לצורך ישראל, אסור לישראל להשתמש בזה בשבת מדרבנן, עד מוצאי שבת בכדי שיעשו. שיטת ר"ת שדווקא בדבר שלא היה הישראל יכול להנות לולא מלאכת הנכרי אסור, כגון מלוי מים לבהמה מבזר או תלישת עשבים מהעבר שני של הנהר, אבל בדבר שהיה יכול להנות ללא המלאכה, כגון מלוי מים מבזר לצורך הישראל עצמו והוא יכול להכנס לתוך הבור מותר. וה"ר אליהו סבר שכמו שמותר להשתמש בפירות שיצאו חוץ לתחום וחרזו, מותר להשתמש במים שהובאו דרך הר"ר ויכל ללכת לשותתם במקומם, והתוס' מוחלקים בין מלאכה דאורייתא לדרבנן, אך כתבו שלאותו אדם עצמו לא מצוין חילוק, ושיטת ר"י שבמלאכה דאורייתא אסור אף אם היה יכול להנות ללא המלאכה, ובמלאכה דרבנן מותר לישראל אחר. ויש שרצו לחלק שרק שתיה אסורה ולא שאר תשמישים, וי"ח דוחה חילוק זה. תודה"ה משקה.

נכרי שעשה מלאכה לצורך עצמו (הדלקת נר, מלוי מים לבהמתו מבזר ברה"ר, עשית כבש לרדת מהספינה, ליקוט עשבים), מותר לישראל להשתמש בזה אחרי הנכרי, ולא גוזרים שירבה בשביל הישראל, ולא גוזרים שהישראל יעשה בעצמו את המלאכה, כיון שמלאכה זו אינה קלה ואינה לצורך אכילה, ומה שאסרו פירות הנושרים שמא יעלה ויתלוש או משקין שזבו שמא יסחוט, שאני חסיטה ותלישה שהם מלאכות קלות ואדם להוט אחריהם מפני שהם לצורך אכילה. תודה"ה ואם. אמנם בעשבים מוקצים (עשבים שהיו מחוברים ונתלשו בשבת, לר"י הם מוקצה, והתוס' ד"ה איני) מסתפקים אם ר"ש מודה שזה מוקצה כמרגוריות וצימוקים או מפני שאינו יושב ומצפה מתי ינשרו, או שר"ש אין זה מוקצה), מותר רק לעמוד בפני בהמתו שלא תוכל ללכת למקום אחר, והיא תלך לאכול מהם, דכתיב "למען ינוח שורך" ואין זה מנוחה אלא צער (תודה"ה מעמיד) אבל אסור להעמידה שם להיות קרוב לעשבים, שמא יטול ביזו ויאכיל. ולהעמידה על עשבים מחוברים מותר ואין חוששים שיתלוש ויאכיל).

נכרי שמכיר את ישראל וליקט עשבים או מילא מים לבהמתו, מבואר בברייתא שאסור לישראל להשתמש בזה, ומאידיך במתני' מבואר שבנכרי שעשה כבש לרדת בו, מותר לישראל לרדת בו אף במכירו. אביי מחלק שבפניו אסור במכירו ושלא בפניו מותר. ורבא סובר שאפי' בפניו מותר בהדלקת נר וכדו', זכרו שהודלק לאחד מועיל גם למאה אנשים, והנכרי עשה לצורכו ולא הוסיף בשביל הישראל, משא"כ בעשבים חוששים שירבה בשביל הישראל. וכתבו התוס' (ד"ה אמו) שגם אביי מודה לנר לאחד נר למאה, ולא אסר אלא במעשה עם רבן גמליאל, דס"ל שכיון שהיה נשיא וראש הספינה מסתמא זה נעשה לצורכו.

דבר שנעשה עבור קבוצת אנשים - נכרי שחיים מים במרחץ או הדליק נר במסיבה, אם הרוב נכרים מותר כיון שעשה על דעת הרוב, ואם רוב ישראל אסור כיון שעיקר העשייה היא בשביל ישראל, וכן במחצה ישראל אסור כיון שיש ספק אם עיקר העשייה בשביל הישראלים או בשביל הנכרים, ובמוצאי שבת ימתין בכדי שיעשו כדי שלא יהנה ממעשה שבת, אבל בעושה לצורך עצמו מותר לישראל להשתמש בזה מיד.

תמצית ההלכה-

שימוש בדבר שהנכרי עשה בשבת - נכרי שעשה מלאכה דאורייתא בשבת עבור הישראל, אסור לכולם להנות מאותה מלאכה, עד מוצאי שבת בכדי שיעשו, אבל במלאכה דרבנן אסור רק לאותו אדם שהמלאכה נעשתה בשבילו, וכן הדין אם עשה זאת בעיר שמחצה נכרים מחצה ישראל. אבל אם עשה עבור עצמו או בעיר שרובה נכרים, מותר לישראל להנות ממלאכה זו בשבת, אא"כ הנכרי מכירו וזה דבר שיש לחוש שירבה בשבילו, או שיש בזה איסור מוקצה או נולד כגון דבזר שניצוד בשבת. (סימן רע"ז וסימן שכ"ה).

כל הכלים:

טלטול מוקצה בשבת

חכמים אסרו לטלטל דברים מסוימים בשבת, ועיקר האיסור הוא בדבר שהוא "מוקצה", והיינו שאינו עומד לשימוש בשבת, מחמת שהוא אסור שימוצי (כלי שמלאכתו לאיסור), או מחמת שאינו כלי או מחמת שאינו ראוי לשימוש, (מוקצה מחמת גופו) או מחמת שאדם מקפיד שלא יטלטלו אותו סתם (מוקצה מחמת חסרון כיס), וכן אסור לטלטל דבר המשמש כבסיס לדבר שהוא מוקצה, ובימי נתמיה היתה תקופה שאסרו לטלטל כל כלי מלבד כלים ששימושם תדיר. ובפרק זה יבואר מה נחשב מוקצה, וכן חילוקי הדינים בין סוגי המוקצה לענין אם מותר לטלטלם לשימוש של התר (צורך גופו) או כדי להשתמש במקום שהם מנותחים בו (צורך מקומו) או לצורך שמירת המוקצה (מחמה לצ').

קכ"ב: טלטול דלתות - כל הכלים שיש להם דלתות כגון שידה תיבה ומגדל ניטלים בשבת, (ובתודה"ה כל גרסו כל הכלים הניטלים בשבת, דכלי שמלאכתו לאיסור וכדו' אינם ניטלים בשבת), וכן מותר לטלטל את דלתותיהן, ואף אם נתפרקו בחול שלא היו מוכנים כשקידש היום לטלטול יחד עם הכלי, מותר לטלטלם בשבת מפני שהם כלי אגב הכלי עצמו (שעדיין הם עומדים למלאכה הראשונה וראוי להתחבר הכסוי עם הכלי. תוד"ה אדרבה). אמנם דלתות הבית אסור לטלטלם מפני שאינם כלי.

הורדת והחזרת דלתות - לאביי הברייתא סוברת שיש בנין וסתירה בכלים, ואסור להוריד או להחזיר את דלתות הכלים. ולרבא הברייתא סוברת שאין בנין וסתירה בכלים, ומותר ליטול דלת מהכלי בשבת, אבל אסור להחזיר גזירה שמא יתקע בחוקה בסכיינים ויתדות ויתחייב משום מכה בפטיש, אבל

דלת לול של תרנגולים כיון שזה מחובר לקרקע אסור לכונ"ע ליטול ולהחזיר משום בנין וסתירה.

טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו כגון טלטול קורנס של נפחים כדי לפצע בו את האגוזים, לרב יהודה אסור וכ"ש שאסור לצורך מקומו, (וכתבו התוס' (ד"ה רחת) שדווקא במקום שהמלאכה המותרת היא מלאכה גרועה והכלי עומד למלאכת איסור חשובה, אסור אפי"כ ייחוד למלאכת התר, אבל אם המלאכת התר חשובה, מודה ר"י שמותר לטלטל לצורכה). ולרבה מותר. ולר' נחמיה אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד לו, ולשיטתו אסור לטלטל מזוכה בשבת כדי לשבת עליה, כיון שעיקר מלאכתה לדיכת שום שזה מלאכת טוחן, ואם יש בה שום מטלטלים אותה אגב השום.

קכ"ג. מוקצה מחמת חסרון כיס- דברים שאדם מקפיד עליהם ומייחד להם מקום, כגון עלי שמלאכתו לכתישת טרגיס וטיסני (וביו"ט ב"ה מתירים לטלטלו כדי לקצב עליו בשר משום שמחת יו"ט, וב"ש אוסרים), וכן סיכי זיירי ומזורי – י"מ כלי צבעים ויי"מ כלי אורגין, וכן מזוכה, (וכן מסר הגדול ויתד של מחרישה, וכלי של כובסים שיש בו נקבים ומזלפים בו מים על הבגדים, וי"מ שמניחים תחתיו מוגמר כדי לתת ריח בבגדים, וסכין של רצענים או שמקצבים בה בשר וי"מ סכין שחיטה, או גרזן של נגרים. קכ"ג:), אסור לטלטלם בשבת אף לצורך גופם.

טלטול קורנס- מותר ליטול קורנס כדי לפצע אגוזים, לרב יהודה דווקא קורנס של אגוזים אבל לא של נפחים, ולרבה אף של נפחים מותר, לריו"ח מותר אף של זהבים דאע"פ שהוא מקפיד עליו קצת שיהיה חלק, מ"מ כיון שיכול לתקנו ע"י הכאה על הסדן לא מקצי' ליה, וכ"ש שבשל נפחים מותר, אבל בשל בשמים אסור כיון שהוא מקפיד עליו שלא יאסר, ולרב שמן אף של בשמים מותר.

תמצית ההלכה-

מוקצה מחמת חסרון כיס- כלי שאדם מקפיד עליו שלא יפגם או יתקלקל, ומחמת זה הוא מקפיד שלא לטלטלו, ולא לעשות בו תשמיש אחר, ומקצה אותו מדעתו ומייחד לו מקום, כגון סכין של שחיטה או של מילה, או כלים העומדים לסחורה שהוא מקפיד עליהם שלא לטלטלם כדי שלא יתקלקלו, וכדו' אסור לטלטלם בשבת, אפי' לצורך מקומם או גופם. (ש"ח א').

טלטול מן הצד- דבר היתר הטמון בתוך דבר מוקצה, לת"ק דברייתא מותר לטלטלו רק אם מקצתו מגולה שיכול לאוחזו במקום המגולה, ואין בזה אפי' לטטול מן הצד כיון שהוא מגביה את המקום המגולה והמוקצה שנשטט ונופל, ולרבי אלעזר בן תדאי מותר לתחוב בו איזה דבר ולהוציאו. ורב נחמן אמר שההלכה כר"א בן תדאי, ומאיך רב נחמן התיר להוציא צנון טמון רק אם חלקו הרחב נמצא למעלה ולא אם חלקו הרחב נמצא למטה מפני שמטלטל את העפר טלטול מן הצד, והגמ' אומרת שרב נחמן חזר בו ומותר אף בצנון. תוד"ה הדר. עוד כתבו התוס' (ד"ה פגה וד"ה האי') דאיירי במטמון ע"מ להוציא, ומ"מ למ"ד שטלטול מן הצד אסור, כיון שלא היה עליו להניח באופן זה אסור (אבל עצמות הקליפין מותר לגער מהשלחן, כיון שאפי"כ באופן אחר), אבל אם הניחו שם לכל השבת הוי בסיס לדבר האסור, ובטמון וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת מותר להוציא את הקדיירה, דכיון שאפשר בניעורו לא תשיב אפי' טלטול מן הצד.

טלטול מחט- מותר לטלטל מחט כדי להוציא על ידה קוץ. ואם ניטל חורה או חודה, לאביי מותר אף בזה, ואף שלגבי טומאה אינה טמאה, שאני התם דבעינן "כלי מעשה" שהמעשה שלו קיים, ולשבת בעינן מידי דחזי. ולרבא כמו שהיא טהורה כש אסור לטלטלה בשבת, כיון שרגילים לזורקה ובטל מנמה שם כל, (וכתבו התוס' (ד"ה מדלענין) שרק דבר שאינו כלי לענין טומאה אפי' ע"י יחוד, אינו כלי לענין שבת, אבל דבר שהוא כלי לענין טומאה ע"י יחוד, כמו שברי כלים הראויים לשימוש, הוי כלי לענין שבת), אמנם אם עדיין לא ניקבה כלל אע"פ שהיא טהורה מלקבל טומאה מותר לטלטלה בשבת, דלפעמים אדם עושה אותה כלי כמות שהיא לנטילת קוץ.

מה אסור משום תיקון גברא- לרב נחמן אסור לתקן אברי התינוק אחרי לידתו, דדמי למתקן, (אמנם לעוטפו בבגדים ולקושרו בחגורה רחבה מותר. תוד"ה אסובי), כדמצינו שאין עושין אפיקטויזין -גרימת הקאה ע"י שתייה, כדי שיוכל לאכול הרבה, משום תיקון גברא, (דאינו לרפואה שנגזרו בו משום שחיכת סממנים). ולתוס' ראתי רב נחמן היא מהדני שאין מעצבין את הקטן. ולרב ששת מותר משום שזה אורחיה והרי זה כמו שמאכילו ומשקהו, וכמו שמותר להוציא קוץ (ולרב נחמן שאני קוץ שמופקד ואינו מחובר, וזה לא נחשב תיקון).

קכ"ג: קנה של זיתים שבדוקים בו את הזיתים שבמעטן אם הם כבר ראויים לסחיטת שמנו, אם יש קשר בראשו (כעין פקק של קנה קולמוס) מקבל טומאה, (ואף שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה, דבעינן דומיא דשק, ואפילו אם הוא חלול אין חללו עשוי לקבל כלום, שאני הכא שבשעה שמהפך בזיתים הופכו ורואה בו, שע"י הקשר שבראשו הוא פקוק והשמן נראה בו), ואם אין קשר בראשו אינו מקבל טומאה, ומ"מ ניטל בשבת כיון שהוא כלי להפך בו זיתים.

שלבי גזירת מוקצה- בימי נחמיה היו מזולזלים באיסור שבת ועל כן אסרו בטלטול את כל הכלים אף אלו שמלאכתם להתר, חוץ מג' כלים ששימושם תדיר (וה"ה כוסות קערות וצלוחיות. תוד"ה מקצוע), והתירו ד' פעמים כשראו שחזרו להזהר באיסורי שבת, עד שאמרו שאסור לטלטל רק מסר הגדול ויתד של מחרשה. לאביי ד' ההתרים היו כלי שעיקר מלאכתו בחול להתר לצורך גופו, לצורך מקומו, וכלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אבל לצורך מקומו נשאר אסור, ואח"כ התירו כלים הניטלים בשתי ידיים. ולרבא צורך גופו ומקומו שווים, ושלבי ההתר הם כלי שמלאכתו להתר לצורך גופו ומקומו, מחמה לצל שלא יתקלקל בחמה, כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו אבל לא מחמה לצל, וכלים הניטלים בשני בני אדם.

קכ"ד. טלטול כלים לצורך קצת- סידור הקנים של לחם הפנים או נטילתם אינו דוחה שבת, וכן לר"א אין להפשיט הפסח כשחל י"ד בשבת ע"ג הקנים המיוחדים לכך, ואף שאין שבות במקדש, כשהיה צורך גזרו שבות במקדש. (תוד"ה לא). לרבי אלעזר דינים אלו נאמרו לפני שהתירו טלטול כלים, ולרבה י"ל שהאיסור הוא משום שאינו צורך כ"כ, מפני שהלחם לא היה מתעפש במעט זמן (אבל בימי חול היו מניחים קנים, שלא היו סומכים על הנס), ואפשר לתלות את הפסח על הידים.

נגר של נעילת דלת שיש בראשו גלוסטרא שראשו עב ורואי לדרך בו שום, לר"ט מותר לטלטלו בחצר, ולרבי יהושע מותר רק לשוטמו ע"י גרייה מפתח לפתח וטלטול גמור לא הותר אפי' לצורך גופו. לר' אלעזר משנה זו נאמרה לפני שהתירו טלטול כלים, ולרבה י"ל דאיירי בחצר שאינה מעורבת, ונחלקו אם תוך הפתח כלפנים וממילא אסור לטטל כלי הבית –ששבתו בבית בחצר, או שתוך הפתח כלחוץ ומותר לטלטל את כלי החצר –ששבתו בחצר בחצר, שהחצר היא רשות לעצמה, והבתים מחולקים כל אחד לעצמו.

מחלוקת בהתר טלטול כלי שמלאכתו לאיסור או להתר- איתא במתני' כל הכלים ניטלים לצורך ושלא לצורך, רבי נחמיה אומר אין ניטלים אלא לצורך. לרבה ת"ק מתיר טלטול כלי שמלאכתו להתר לצורך גופו ומקומו, וכלי שמלאכתו להתר לצורך מקומו, ולצורך גופו מתיר רבי נחמיה דווקא לתשמיש המיוחד לו. ולרבא ת"ק מתיר כלי שמלאכתו להתר אף מחמה לצל, ושמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו, (וכן סובר רב שאמר שטלטול מעדר כדי שלא יגנב אסור כיון שזה כמו מטלטול מחמה לצל. עוד סובר רב שמכבדות העשויות מבגדים לכבד בהם את השלחן, דמלאכתן להתר, מותר לטלטלם בשבת אף מחמה לצל, ומיכבדות של תמורה שאסור לכבד בהם את הבית משום אשוויי גומות, ואף לר"ש אסור דהוי פס"ה, אסור לטלטלם מחמה לצל. קכ"ד:), ור"נ אוסר כלי שמלאכתו להתר מחמה לצל, אבל לצורך גופו דהיינו לתשמיש המיוחד לו, ולצורך מקומו מותר, וצורך מקומו נחשב כמו תשמיש המיוחד לו, וכלי שמלאכתו לאיסור אסור לצורך גופו כיון שאינו תשמיש המיוחד לו, ומ"מ אף לר"נ מותר לטלטל קערות לאחר אכילה משום גרף של רעי.

תמצית ההלכה-

כלי שמלאכתו לאיסור והיינו שהוא מיוחד לדבר שאסור לעשותו בשבת, ואפי' רק רוב מלאכתו לאיסור, ואפי' איסורו הוא רק מדרבנן, מותר לטלטלו לצורך גופו אם אין לו כלי התר אחר, או לצורך מקומו שצריך להשתמש במקום שהכלי נמצא, אבל לצורך שמירת החפץ שלא יגזק מהחמה או שלא ישבר או יגנב אסור לטלטלו, ואם כוונתו גם לתשמיש מותר לטלטלו אפי' אם עיקר כוונתו היא כדי לשומרו. (ס"ז). ואם מניח בתוך הכלי דבר התר כגון ככר או תינוק, הרא"ש מתיר, אבל הרבה ראשונים אוסרים, ומ"מ כתב הגר"ז שמקום הפסד מרובה יש להקל, אמנם אם מניח בכלי דבר המיוחד לו, כגון תבשיל קדירה, לכונ"ע מותר לטלטל את הכלי אגב המאכל. (ס"ח). וכלי המיועד להתר ולאיסור, אלא שלאיסור משתמשים בו יותר, ולא נעשה עיקרו למלאכת איסור, לכאוי נראה דדינו ככלי שמלאכתו להתר, וצ"ע. (סימן ש"ח).

טלטול דבר שאינו כלי, וגזירה יו"ט או שבת- דבר שאינו כלי אסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו, ועל כן אסור בשבת לטלטל בקעת כדי לסמוך קדירה או דלת, וביו"ט אף שמלאכתה להתר –להסקה, אסור גזירה או שבת, וכן מצינו שאין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד. הגמ' שואלת ממה שמצינו שמותר להשיל פירות השטוחים בגג והם עומדים להפסד ע"י גשמים דרך ארובה ביו"ט שהם נופלים מאילתיו ואין בזה טירחא, ולא גזרו אטו שבת. רב יוסף תולה סתירה זו במחלוקת לגבי אותו ואת בנו שנפלו לבור ביו"ט, שלר"א שמותר להעלות רק אחד ולשוחטו ולשני עושה פרנסה במקומו, אסור להשיל פירות ביו"ט, ולרבי יהושע דס"ל שאחרי שהעלה את הראשון בשביל לשוחטו יכול להערים ולהעלות את השני, וישחט איזה שירצה, מותר להשיל פירות ביו"ט. הגמ' דוחה ד"ל שר"א אוסר רק בגלל שאפשר בפרנסה, ורבי יהושע מתיר רק בדרך הערמה דמחזי שעושה לצורך יו"ט. ולכן מבאר רב פפא שלב"ש שאסור להוציא ביו"ט קטן לולב וס"ת לרה"ר כיון שאין בזה צורך אוכל נפש, גזרו איסור טלטול ביו"ט אטו שבת שמא יבואו להוציא, ולב"ה שמתירים לא גזרו יו"ט אטו שבת. וכתבו התוס' (ד"ה הא) דהא דתנן במגילה אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, והגמ' מדייקת שמכשירי אוכל נפש אסורים ביו"ט כמו בשבת, ודלא כר"י שמתיר, התנא שלנו חולק לענין מכשירין, אי נמי מתני' דמגילה איירי לענין דאורייתא, ודביצה לענין איסור דרבנן.

קכ"ד: טלטול שברי כלים- כלים שנשברו בשבת, לת"ק מותר לטלטלם אם הם עושים מעין מלאכה אפי' אינה מעין מלאכה ראשונה, (כגון שברי עריבה הראויים לכסות חבית), ולרבי יהודה מותר רק בעושים מעין מלאכתם הראשונה (כגון שברי עריבה הראויים לצוק לתוכם מקפה עבה), דאל"כ הוי נולד, ובנשברו מע"ש מודה ר"י הואיל והוכנו למלאכה מבעוד יום.

הסקה ביו"ט בכלים ובשברי כלים- מותר להסיק בכלים (אמנם לרבי נחמיה אסור דאין כלי ניטל אלא לצורך תשמיש המיוחד לו, ואינם מיוחדים להסקה), וכלים שנשברו מערב יו"ט מותר להסיק בהם לכונ"ע, ובנשברו ביו"ט לר"י אסור משום נולד שהרי מאתמול לא היו עומדים לכך, ולר"ש מותר דלית ליה מוקצה ולית ליה נולד.

לבנים שנשארן מהבנין לאחר סיום הבניה מותר לטלטלם כיון שהם ראויים לשיבה וכבר אינם עומדים לבנין אלא לשיבה, אבל אם סידרם אסור כיון שהקצה אותם לבנין אחר.

חתיכת חרס קטנה- לשמואל מותר לטלטלה רק בחצר ולא בכרמלית אף בתוך ד' אמות משום מוקצה, דכיון שאין מצויים שם כלים אינה ראויה לכסוי, ולרב נחמן אף בכרמלית מותר דשכיחי רבים היושבים שם, וזה ראוי לכסוי רוק, ולרבא כיון שראויה לשימוש בחצר שמצויים בה כלים והחרס ראוי לכסוי, לא פקע מזה שם כלי ומותר גם ברה"ר, והיינו שנשברו מערב שבת, דרבא אית ליה מוקצה ואית ליה נולד. תוד"ה ורבא.

מגופת חבית שנכתתה החבית, מותר לטלטל בשבת את המגופה ואת שברי החבית דחזו לכסוי מנא, אבל אסור לתקן ולהחליק את השברים לכסות בה כלי או לסמוך בה כרעי המיטה משום מכה בפטיש, ואם זרקה מבעוד יום לאשפה אסורה בטלטול דגלי דעתיה שאינו כלי, ולא היה מוכן מבעוד יום, אבל אם זרקה בשבת מותרת.

קכ"ה. קרומיות מחצלת מותר לטלטלם בשבת כיון שראויות לכסות טינופת.

שיירי פרוזמיות שאין בהם ג' על ג' אסור לטלטלם בשבת, כיון שאינם ראויים לא לעניים ולא לעשירים.

טלטול שברי תנור ישן-

איתא בברייתא ששברי תנור ישן הרי הם ככל הכלים הניטלים בחצר (ולרב נחמן ורבא דשרו בכרמלית ורה"ר, לאו דווקא בחצר. תוד"ה הרי), דברי ר"מ, וכן העיד רבי יוסי בשם רבי אליעזר בן יעקב, ורבי יהודה אומר אין ניטלים.

לאביי נחלקו בעושין מעין מלאכה ולא מעין מלאכתם, ונקט תנור ישן, מפני ששברי תנור חדש אינם ראויים לכלום. תוד"ה בשעושים. לרבא נחלקו בתנור שאין לו קרקעית, הנתון ע"פ הבור או הדות, ויש ביניהם אבן כדי שהתנור לא יפול לתוכם, שלענין טומאה אם כאשר מסיק מלמטה ניסק התנור מלמעלה דלא הוצרך לשים שם אלא אבן דקה בין התנור לבור, וממילא אין החום יוצא משם, ושוליו קרובים לשולי הבור, או שהתנור נמצא בתוך חלל הבור

החום מגיע לו מצדדיו כגון כשהוא צר מלמטה ורחב מלמעלה, מקבל טומאה, ואם כשמסיקים מלמטה אינו ניסוק מלמעלה, ולא הסיקו לפני שהניחו שם, לר"י טהור, דכתיב "תנור וכיריים יותץ טמאים הם", וכיון שאינו מחוסר נתיצה כיון שנתיצה שייכת רק במחובר (ובאינו מחובר שייך שבידה), אינו טמא, ולכן התנור אסור בטלטול, אמנם אם הסיק את התנור לפני כן במחובר, דהסק ראשון משוי ליה כלי, הוא מקבל טומאה אפילו אם הוא תלוי בצואר גמל, דכתיב "טמאים הם וטמאים היו לכם" מכל מקום. ולחכמים כיון שהתנור הוסק הוא טמא אפילו אם הוא תלוי בצואר גמל, דכתיב "טמאים הם וטמאים יהיו לכם" מכל מקום, ומ"יותץ" לומדים חכמים שהתנור לא מתבטל לקרקע, וכמו שמקבל טומאה מותר לטלטלו ולטלטל שבריו כיון דהוי כלי.

לרב אשי נחלקו בעושה מעשה טפסא –רעפים שמסיקים אותם ואופים עליהם, שלר"מ עצמו דאי מותר לטלטלו, דא"צ מעין מלאכתו הראשונה, ואמר לר"מ שבוה אף לר"י מותר דחשיבי מעין מלאכתו, ור"י אמר דלא חשיבי מעין מלאכתו כיון שהסקו מבוהן ולאו מעומד, משא"כ תנור שהסקו מבפנים במעומד שהפת דבוקה בדופני התנור ועומדת.

כסוי התנור - לראב"י הוא ניטל בשבת אף באין לו בית יד.

קב"ה: האבן שבקרויה –דלעת יבשה וחלולה שממלאים בה מים, ונותנים בה אבן להכבידה, אם האבן קשורה היטב וממלאים בה ואין האבן נופלת מותר, דנעשית האבן כדופן הכלי, ואם היא נופלת אין ממלאים בה דהאבן מוקצה והקרויה בסיס לאבן.

אין מייחדים מוקצה לשימוש התר-

אבן שעל פי חבית והוא צריך להוציא יין מהחבית, מטה את החבית על צידה כדי שתפול האבן, ואם אינו יכול להטותה מותר להגביה ולהטותה. לרבי אמי היינו דווקא בשוכה, אבל אם הניח את האבן על פי החבית בכונה, האבן נשארת מוקצה כיון שלא ייחדה לשימוש ע"י מעשה, והחבית נעשית בסיס לאבן ואסורה בטלטול, ושאני אבן שבקרויה שאינה נופלת שהאבן מהודקת -קשורה יפה. ולרב אסי במניחה נעשית האבן כסוי לחבית ומותר לטלטלה כדרכה, דדי במחשבה כדי לייחד מוקצה לשימוש, ושאני אבן שבקרויה דכיון שהיא נופלת בטולי בטלה.

וכן נחלקו לגבי **נדבך של אבנים** הסדורות לבנין, שלרבי יוחנן הצריך רבי שיעשו מעשה בערב שבת כדי שיוכלו לשבת עליהם למחר, ולר' זירא רבי אמר שמספיק לחשוב שישבו עליהם מחר. ולרב אסי הצריך רבי לשפשף את האבנים מן הטיט כדי שיהיה נא לשבת עליהם, דסגי במעשה כל זהו כדי להתירים בטלטול, (אמנם בה שעל פי החבית ס"ל לדי במחשבה, כיון ששם זה ראוי בלי שום תקון. תוד"ה ואזדו). ולרב אמי הצריך רבי לסדרם לשיבה קודם השבת כדי שלא יטלטלו בשבת, דלא מהני הזמנה כל זהו. ולרב חנינא התיר רבי בטלטול במחשבה לבד. ולרבי יוסי בר שאול המעשה היה בסואר של קורות –ערמת קורות של בנין הסדורות כדי שלא יתקעמו, ולדבריו בגשוש של ספינה שבדוקים איתו את עומק המים לפני הספינה, אסור אפי' לר"ש, כיון שמקפידים עליו שלא יתקעו ומייחדים לו מקום והוי מוקצה מחמת חסרון כיס. ולריו"ח בר שאול המעשה היה בגשוש של ספינה, וכ"ש בסואר של קורות.

זמורה של גפן אם היא קשורה בטפיח –פך ששואבים בו מים, ממלאים בה בשבת דהיא נעשית כלי, ואם אינה קשורה, לרבנן שחריות של דקל שחתכם להסקה צריך קשירה כדי להתירם בטלטול, אין ממלאים בה בשבת, ואף לרשב"ג שמספיקה מחשבה לשיבה להתירים בטלטול, הכא אסור אף שיש עקמומית בראשה שראוי לתלות בה טפיח ולמלא, דאיירי במחובר, (ואיירי שמשתמש בתוך ג"ט לקרקע, שאין בזה איסור משתמש במחובר), או דאיירי בתלוש ואסור גזירה ששם יקטום ונמצא עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש.

תמצית ההלכה-

נדבך של אבנים העומדים לבנין, לדעת השו"ע אע"פ שחשב מבעוד יום להשתמש בהם אסור לטלטלם משום שהם עומדים רק לבנין, אבל לשבת עליהם בלי לטלטלם מותר. ואם סידרם כדי לשבת עליהם, מהשו"ע משמע שמותר לטלטלם, אבל למ"א אסור לטלטלם, והסדור מועיל רק שיוכל לשבת בלי לטלטלם. ודעת הרמ"א שאם ישב עליהם מבעוד יום או שהכינם לשיבה או שחשב לשבת עליהם, מותר לטלטלם, והמ"א כתב דבעינן יחוד לעולם.

זמורה שיש בראשה עקמימות שראוי לתלות שם דלי ולמלאות בו, אע"פ שחשב מערב שבת למלאות בה אסור שמו יקטום ראשה, ואם היא קשורה בדלי מותר, ומשמע שבזמורה קשה מספיק יחוד מוע"ש, אמנם אם היא מחוברת לקרקע אפי' בקשה אינו מותר אלא בקשורה לדלי מערב שבת והחיבור הוא פחות מג' טפחים סמוך לקרקע. (סימן ש"ח).

אוהל עראי, פקק החלון, ונגר הנגרר

מבואר להלן (קל"ח). שהעושה אהל קבוע בשבת חייב חטאת, וחכמים אסרו לעשות גם אהל עראי, ובסוגייתנו נחלקו ר"א וחכמים האם מותר להוסיף על אהל קיים או לא, וכן נחלקו לענין איסור טלטול מוקצה, מה נחשב חלק מהבנין ואין בו משום טלטול מוקצה (או בונה).

אסור לעשות אוהל עראי בתחילה בין בשבת בין ביו"ט, ולהוסיף על אהל עראי, לר"א אסור אף ביו"ט, ולחכמים מותר אף בשבת. (נעשית אהל הכונה לפרוס מחצלת על ד' עמודים או מחיצות כדי שיהיה מתחתיו צל, אבל מחיצה לצניעות מותרת. ופקק החלון אף שאין במחיצה משום אהל. כיון שזה בנין קבוע הכי אסור לר"א משום דמייחי כמוסיף על הבנין רש"י. והתוס' ד"ה הכל) כתבו ששייך אהל אף במחיצה היכא שהמחיצה מועילה להתר, כגון דופן שלישית שהיא מכשירה את הסוכה).

קב"י. ועל כן לר"א אסור לפקוק בפקק החלון, ואם הוא קשור ותלוי מותר. ולחכמים בין כך ובין כך פוקקין בו. לרב יצחק נפחא הלכה כר"א, ורב עמרם הוכיח שהלכה כחכמים.

לרבי אבא כוונת חכמים שבין בקשור ובין באינו קשור פוקקין בו, ובלבד שיהיה מוכן לכך מאתמול (אפי' במחשבה. תוד"ה בין), וכדמצינו שקנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו, (לת"ק בעינין קשור ותלוי, ו)לרשב"ג מותר לנעול בו אם הוא מתוקן לכך אע"פ שאינו קשור, ולדבריו די במחשבה להחשיבו כלי ולהתירו בטלטול, כדמצינו שחריות של דקל שחתכם להסקה ונמלך להעמידם לשיבה א"צ לקושרם, (ולת"ק צריך לקושרם). וריו"ח פסק הלכה כרשב"ג לענין ההתר לנעול בו, אבל לדבריו צריך שהקנה יהיה מוכן לתשמיש.

ולרבי ירמיה י"ל דכוונת חכמים שבין בתלוי ובין בשאינו תלוי פוקקין בו, אבל צריך דווקא שיהיה קשור, ולר"א בעינין קשור ותלוי, כדמצינו בנגר (י-תד שנועלים בו את הדלת ע"י תקיעתו בחור המפתח) הנגנר, שאם הוא קשור ותלוי בקרש העליון וראשו התחתון מגיע לארץ, לר"א נועלים בו במקדש אבל לא במדינה, שכיון שהוא קשור ומיוחד לכך כבר נבנה הבנין מבעוד יום, ואינו אסור אלא מדרבנן, ואין שבות במקדש, (וה"ה אם שני ראשיו מונחים לארץ והוא קשור מותר במקדש. תוד"ה שקשור), ולר"י מותר אף במדינה, וכל שאינו לא קשור ולא תלוי וכשמוציאו מניחו בקרן זוית, לר"א אסור גם במקדש מדאורייתא משום בונה, ולר"י מותר במקדש שכיון שהוא מתוקן לכך מאתמול לא חשיב בונה. רש"י. אבל התוס' ד"ה והמונח) כתבו שאינו מבטלו למנועול את זהו משום בונה, ואין האיסור כאן אלא משום טלטול. עוד כתבו התוס' שנמצא שר"א ורבנן חולקים גם לענין תוספת אהל עראי, וגם לענין טלטול מוקצה, ואסור במדינה.

תמצית ההלכה-

פקק החלון והיינו דבר סתומים בו את החלון, מותר לסגור איתו את החלון, אפי' אם אינו קשור, ולא הוי כמוסיף על הבנין כיון שדרך לעשות כך תמיד, ואמנם צריך לחשוב מערב שבת לסגור בו את החלון, ואם כבר סגר בו פעם אחת, או שהוא קשור, או דבר שאין דרך לבטלו שם לעולם כגון בגד, או שהוא כלי, אף אם מלאכתו לאיסור שהוא מותר לצורך גופו, א"צ אפי' מחשבה. (סימן ש"ח).

קב"י: כסויי הכלים- כסויי קרקעות כגון כסוי בור מותר לטלטלם רק ביש להם בית אחיזה שכוונתו לקחת ולהחזיר, וכסויי הכלים לריו"ח אסור לטלטלם אא"כ יש להם עצמם תורת כלי לתשמש אחר מלבד הכסוי, דכסוי כלי אינו נחשב כלי, (ולדבריו דלתות שידה תיבה ומגדל מותר לטלטלם מפני שראוי לשבת עליהם ולתת עליהם זווית לקטן), וממילא מותר אף באין להם בית אחיזה. רש"י. אבל התוס' ד"ה וכי) מבארים שתיקן את הכסוי והכינו להיות כסוי, וא"צ שכינו לדבר אחר, ומה שמצריך ת"ק במתני' בית אחיזה ורבי יוסי מתיר, לל"ק איירי בכלים המחוברים לקרקע ונחלקו אם גוזרים אטו כסויי הקרקע כיון שזה דומה קצת לכסוי קרקע, ולל"ב נחלקו בכיסוי תנור אם דומה לקרקע או לכלים.

מפנין:

פנוי אוצר

אסור לפנות אוצר של תבואה, גם אם התבואה אינה מוקצה, ובאופנים מסוימים התירו חכמים, וכתב הרמב"ם (שבת כ"א) נאמר בתורה "תשבות" אפילו מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן, ודברים הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות. וכתב המגיד משנה כוונת רבינו היא שהתורה אסרה פרטי המלאכות המבוארות ע"פ הדרך שנתבארו עניניהן ושיעוריהן, ועדיין היה אדם יכול להיות עמל בדברים שאינן מלאכות כלל היום לכך אמרה תורה תשבות, וכי"כ הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה שלו, ובאו חכמים ואסרו הרבה דברים. או תחיה כוונת רבינו שיש לשבותין של דבריהם סמך מן התורה מתשבות.

פניו לצורך אורחים או מפני ביטול בין המדרש- לרב חסדא מותר לפנות ד' קופות (של ג' סאין. תוס' בשם הירושלמי) מאוצר של חמש ולא יגמור ששם יבוא להשוות גומות, וה' קופות מאוצר גדול ולא יותר משום טירחא, בשביל אורחים (ואפי' בשביל אורה אחד. תוד"ה אע"ג) או בשביל ללמד תלמידים ולא חיישין לטירחא בשבת, ואם יש הרבה אורחים הצריכים יותר מקום מותר, (והגמ' מסתפקת אם בכהאי גוונא אחד יכול לפנות לכולם או שכל אחד צריך לפנות בעצמו). ולשמואל גם כשאין הרבה אורחים מותר לפנות יותר מה' קופות, ובלבד שלא יפנה את כל האוצר ששם יבוא להשוות גומות. והא דתנן כיון די לא יביאם בסל ובקופה, היינו ממקום רחוק דמחזי כעובדין דחול.תוד"ה של.

קב"י. **אוצר חדש** שלא הסתפק ממנו לר"י הוי מוקצה ואסור לפנותו כלל, ולר"ש אינו מוקצה, ואף לר"י מותר בהילוכו לעשות שביל ברגליו.

תבואה צבורה דמוכחא מילתא שהקצה אותה לאוצר, לרב אחא מותר להסתפק ממנה להאכיל לבהמתו בשבת רק אם התחיל להסתפק ממנה לפני שבת, או אם אין בה שיעור לתך (-חצי כור, ט"ו סאין). ולר"ש בכל גוונא מותר להסתפק ממנה בשבת.

מעוטי בהילוך עדיף- אם יש בקופה אחת כמה כדים וכדומה, הגמ' מסתפקת אם מותר לקחת כל קופה בפעם אחת ולמעט בהילוך, או שמותר לקחת כל כד בפני עצמו ולמעט בטירחה, והגמ' רוצה לתלות ספק זה בסתירה בין ב' ברייתות, והגמ' דוחה שלכו"ע עדיף למעט בהילוך, והברייתא ששינינו בה שמפנים בעשר וחמש עשרה הכונה שנוטל חמש קופות ובכל קופה יש שתי כדים או שלש. וביו"ט אין להביא בהמה מהשדה כשהיא שלימה אלא אברים אברים אע"פ שמגבה בהילוך, דשאני תהם שזו טירחא יותר מדאי להביאה שלימה, אי נמי משום דמחזי כהולך למוכרה בשוק. תוד"ה דכולי.

תמצית ההלכה-

פנוי אוצר- אוצר של תבואה או של כדי יין, מותר להסתפק ממנו למאכלו או למאכל בהמתו, אמנם אם אינו צריך להסתפק ממנו אלא רוצה לפנותו, אסור להתחיל לפנותו לדבר הרשות משום טירחא או משום עובדין דחול, ואם התחיל מערב שבת מותר לפנות בשבת פחות מארבע והשם קופות אף לדבר הרשות, וכן מותר לעשות שביל ברגליו לכאן ולכאן בדרך הליכתו ויציאתו. ולדבר מצוה, כגון להכנסת אורחים או לקבוע בו בית המדרש, מותר לפנות עד חמש קופות לכל אורה, שבכל קופה ג' סאין, אפי' אם צריך להגביהם לחלון או לסולם וכדו', אך אין לאחד לפנות בעצמו יותר מחמש קופות, ולא יחלקם לקופות קטנות משום דאוושא מילתא טפי, ולא יפנה את כל האוצר אפי' אם יש בו רק ג' או ד' קופות, ששם יראה גומות ויבוא להשוותם, ואם יש בו ה' קופות יפנה רק ד', והשלטי גבורים מתיר במרוצף, והבה"ל כתב שזה תלוי במחלוקת בסימן של"ז. (סימן של"ג).

גדולה הכנסת אורחים כהשכמת בית המדרש, וי"א יותר מהשכמת בית המדרש. עוד שנינו גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכניה, כדמצינו שאברהם אמר לקב"ה "אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך וכו', ", ואף שבמידת בשר ודם אין הקטן יכול לומר לדגול המתן עד שאבא אצלך, במידת הקב"ה יכול.

אלו דברים שהאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב- גמילות חסדים, ובכללה הכנסת אורחים ביקור חולים ועיון תפילה לכיון בתפילתו, וכתבי "גומל נפשו איש חסד". תלמוד תורה (כנגד כולם) ובכללה השכמת בית המדרש שחרית וערבית והמגדל בניו לת"ת. הבאת שלום בין אדם לחבירו ובכללה הדן חבירו

לכף זכות, וכבוד אב ואם. ובקידושין מבואר שהכונה שמצוות אלו מכריעות לכף זכות, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא. תוד"ה אוכל.

קכ"ז: הדן חבירו לכף זכות דנים אותו לכף זכות, ומעשה באדם מגליל העליון שנשכר אצל בעה"ב אחד בדרום, ואחר ג' שנים אמר לו שאין לו לתת בשכרו לא מעות ולא פירות ולא קרקע ולא דבר והוא כרים וכסתות, ודא אותו לכף זכות על כל דבר ודבר, ובאמת הקדיש כל נכסיו לשמים בגלל שבנו על עסק בתורה, והתיר נדויו, והביא לפועל משוי ג' חמורים של מאכל ומשתה ומיני מגדים מלבד שכרו. ומעשה בחסיד שפדה ריבה וכו' ודגוהו לכף זכות, ומעשה ברבי יהושע שהלך אצל מטרוניתא אחת וכו' ודגוהו לכף זכות.

מה נחשב מוקצה

לעיל נתבאר שמותר לפנות אוצר באופנים מסוימים מפני אורחים ומפני ביטול בית המדרש, אף שיש בזה טירחא, ובלבד שלא יהיה בזה חשש אשוויי גומות. אולם אם התבואה שבאוצר היא מוקצה אסור לטלטלה, ולהלך יתבאר מתי התבואה נחשבת מוקצה לענין פניו אוצר וכן לכל טלטלו, ומתי היא ראויה לשימוש באופן מסוים וממילא היא מותרת בטלטול, ועוד מדיני מוקצה.

אלו דברים אינם מוקצה ומותר לפנותם מהאוצר- מפנים תרומה טהורה אף אם היא מונחת ביד ישראל, כיון דחזיא לבהמת כהן, (אבל טמאה אף שחבול מותר לתתה לבהמת כהן, בשבת ויו"ט אסור לתת אותה לבהמה, דאין מבערין תרומה טמאה וקדשים טמאים ביו"ט). וכתבו התוס' (ד"ה כיון וד"ה דאי) שאף לישראל מותר לטלטל, כיון שזה ראוי אלא שיש על זה איסור, (משא"כ בגדי עניים לעשירים שאסור לעשירים לטלטלם, מלבד בבית עניים. ומהאי טעמא לא אמרינן דאי בעי מפקר נכסיה והוה עני וחזי ליה כמו בדמאי, ובדמאי אפשר להתיר מצד שזה ראוי לעניים). **מפנים דמאי, כיון דאי בעי יפקיר נכסיו ויהיה עני, וכב"ה שמותר לעני לאכול דמאי** מפני שצריכים לחזר על הפתחים של עם הארץ, וסמכו על כך שרוב עמי הארץ מעשרים, (וכן לאכסניא חיל המלך המוטלים על בני העיר לתרסם, והם ישראל, וב"ש אוסרים). **מפנים מעשר ראשון** אף אם הפרישו משבישולם קודם תרומה גדולה, וניטלה ממנו רק תרומת מעשר, כיון שהוא פטור מתרומה גדולה, דכתיב **"והרמותם ממנו תרומת ד' מעשר מן המעשר"** ולא תרומה גדולה, אבל בהקדמו בכרי שכבר אידגן ונתחייב בתרומה דכתיב **"ראשית דגנך"**, חייב בתרומה גדולה, דכתיב **"מכל מתנותיכם תרימו"**, ואם הקדים תרומת מעשר לתרומה בכרי לוקה, דכתיב **"מלאתך ודמקך לא תאחז"** שלא יקדים תרומה לביכורים ולא תרומת מעשר לתרומה, אבל בשיבולים אינו לוקה. (ואם לא ראה פני הבית אינו חייב אף באידגן. תוד"ה האי). **כמפנים מעשר שני שנפדה** אף אם לא נתן את החומש, דחומש אינו מעכב (אמנם הגמי' בהזהב מסתפקת בזה, ד"ל דאגב אחריני נקטיה. תוד"ה הא). **כמפנים תורומט יבש, אבל לח לא כיון שאינו נאכל מחמת מרידותו.**

קכ"ח. אלו דברים הם מוקצה ואסור לפנותם מהאוצר- אין מפנים את הטבל, אף בטבל דרבנן כגון עציץ שאינו נקוב, (ואף שמוותר לבטל כלי מהיכוש ע"י טבל, מפני שאם עבר ותיקנו מתוקן, טלטול בידיים חמור יותר. תוד"ה אבל). אין **מפנים מעשר ראשון** שלא ניטלה תרומתו, אם הקדימו בכרי ונטל ממנו תרומת מעשר ולא תרומה גדולה, וכנ"ל. אין **מפנים מעשר שני והקדש** שלא נפדו, או אפי' נפדו שלא כהלכתן, והיינו מעשר שפדאו ע"י אסימון (ובעינין דבר שיש לו צורה דכתיב **"וצרת הכסף"**, וקמ"ל דלא כרבי דוסא, ובמעות הניתנות סימן לבית המרחץ אין פודים אף לרבי דוסא. תוד"ה שפדאו), והקדש שחיללו ע"ג קרקע שאינו מחולל (דכתיב **"נתן הכסף** -ויסף) חמישית כסף ערךך עליו. ודרך הש"ס לקצר. תוד"ה נתן) וקם לו". ושזה כסף למזדים מכלל ופרט וכלל, ועבדים קרקעות והקדשות מתמעטים. (שם).

טלטול דבר מפני שהוא ראוי לשימוש מסוים- לת"ק דמתני' אין מפנים לוף וחרדל מן האוצר, ות"ק דברייתא מתיר בהרדל מפני שהוא ראוי ליונים, ורשב"ג מתיר גם (תוד"ה רשב"ג) בלוף מפני שהוא מאכל עורבים ודרך עשירים לגדל עורבים. חצב מותר בטלטול מפני שראוי לצביים, ולרשב"ג מותר לטלטל שברי זכוכית מפני שהם ראויים לנעמיות (-בנות יענה), אע"פ שאין לו נעמיות, ומ"מ אסור לטלטל חבילי זמורות אע"פ שהם ראויים לפילים, כיון שפילים אינם מצויים, ואם יש לו פילים מותר, (ורבי נתן אמר שאם זכוכית מותר יהיה מותר גם חבילי זמורות).

מה יש מתירים מטעם שכל ישראל בני מלכים הם- לרשב"ג מותר לטלטל שברי זכוכית מפני שזה מאכל

לנעמיות. לר"ש מותר לכל ישראל לסוך שמן ורד על מכותיהם ואין בזה משום גזירת שחיקת סממנים כיון שבני מלכים סכים אף בלא מכה ולא מוכחא מילתא שזה לרפואה. לרבי ישמעאל ור"ע מי שנוששים בו אלף מנה והוא לבוש איצטלא בת מאה מנה אין מפשיטין אותו, והטעם בכל אלו מפני שכל ישראל בני מלכים הם.

חבילי קש עצים וזרדים (-גנים שאוכלים אותם כשהם קטנים), מותר לטלטלם רק אם התקינם למאכל בהמה, ורשב"ג מתיר רק בניטלים ביד אחת. **חבילי סיאה אוזב וקורנית** אם הכניסם להסקה אסור לטלטלם, ואם הכניסם למאכל בהמה מותר, ולרבי יהודה יקטום ביד ולא בכלי כדרך חול דדמי לטוחן, ולא ימלול בכלי הרבה, ולחכמים ימלול בראשי אצבעותיו ולא ימלול בידו הרבה כדרך שעושה בחול, וכן באמיתא פיגם ושאר מיני תבלין.

טלטול בשר- בשר מליח מותר בטלטול. בשר תפל שאינו מלוח, לר"ש מותר דלית ליה מוקצה בטלטול, ולר"י אסור (ורב הונא מתיר אע"פ שהוא תלמידו של רב דס"ל כר"י, דבמוקצה לאכילה סבר כר"י שאסור לאכול מוקצה, ובמוקצה לטלטל ס"ל כר"ש), ובברייתא איתא שמותר לטלטל בשר בין תפל בין מליח. בר אווזא מותר לטלטלו חי כיון דחזי לאומצא שכשהוא חי אוכלים אותו בלי מלח, ומכאן ראהו שדם האברים שלא פירש מותר ללא מליחה. (תוד"ה דחזי). **בשר תפוח מותר מפני שהוא מאכל לחיה, לרש"י הכונה לבשר מסריח, ולתוס' איירי בראוי לאכילה לאדם, ומותר מפני שהוא מאכל לחיה, וכמ"ד כל ישראל בני מלכים הם. עצמות מותרות בטלטול מפני שהם מאכל לכלבים, ולר"י מותר רק אם לא היה עליהם בשר מבעוד יום שכבר אז הם עמודי לכלבים. (תוד"ה מטלטלין).**

דג מליח מותר מפני שנאכל חי ע"י מלוח, ותפל אסור (לפי שאינו ראוי לכלבים, אי נמי דווקא לר"י אסור דכל דבר שראוי לאנשים אינו עומד לכלבים. תוד"ה דג).

תמצית ההלכה-

טלטול בשר ודג חי- בשר חי מותר לטלטלו אפי' אם אינו מלוח כלל, משום דיש שאוכלים בשר חי (דמותר לאכול בשר חי אחרי הדחה), ונמוכא במ"א שרק בשר ממין רך כגון יונה ובר אווזא, אבל בבשר בהמה אסור, והט"ז מתיר גם בבשר בהמה, והגר"א מתיר בכל בשר, ובמקום הדחק יש לסמוך על הנקולים. ובשר תפוח אפי' נתפח בשבת מותר לטלטלו מפני שהוא ראוי לכלבים. ודג מלוח או מעושן מותר לטלטלו, כיון שהוא ראוי לאכילה ע"י הדחק, אבל אם אינו מלוח אסור, ואם הוא ראוי לכלבים, לדעת הט"ז מותר לטלטלו, אבל המ"א כתב שרקו שהוא עומד לאכילת אדם ולא לכלבים אסור לטלטלו, ולפי זה שומן צונן של בהמה שאינו עומד לאכילה כך אסור לטלטלו, וכן פסקו האחרונים. (סימן ש"ח).

קכ"ח: מים מגולים מותר לטלטלם מפני שהם ראויים לחתול, ולרשב"ג אסור לשהותם מפני הסכנה שמא ישתה מהם אדם.

טלטול לצורך בעלי חיים- כופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו, ואשמועינן שכלי ניטל לדבר שאינו ניטל בשבת, ולאוסרים איירי בצריך למקומו. ובהמה שנפלה לאמת המים עושה לה פרנסה בשביל שלא תמות, ואם א"א מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה, דאתי צער בעלי חיים דאורייתא (י"א מהא דכתיב "עזוב תעזוב עמו), ודחי מבטל כלי מהיכנו שזה איסור דרבנן מפני שזה דומה לסותר בנין.

מדדין (שאוזו בציור ובצדדים וגוררו ומסייעו לילך ונמנעו לו ברגליו) בהמה חיה ועוף בחצר, וכ"ש שמוותר לו**חופם, אבל לא ברה"ר** שזמא יגביהם מן הארץ ונמצא נושאם, ודסתמא דלא כרבי נתן דס"ל שגם בבתי חיים אמרינן חי נושא את עצמו. ואין עוקרין חיה וכל חיה ועוף בחצר מפני שהם מוקצים מטלטול, וי"ג שאסור לעקור ברה"ר, ולפ"ז ברייתא זו חולקת וסוברת שמותר לדדות גם ברה"ר. (תוד"ה אין). תרנגולת שברחה מותר רק לדוחפה אבל אסור לדדותה, מפני שמגביהה עצמה ונמצא שהוא מטלטל, (וי"א שדווקא ברה"ר אסור אבל בחצר מותר. שם). (וכן כששוחט תרנגולת או יכניס רגליה בקרקע או יגביהנה, כדי שלא תנעץ צפרניה בקרקע ויעקרו הסימנים). אשה מדדה את בנה אף ברה"ר דבאדם לכ"ע אמרינן חי נושא את עצמו, ולר"י מותר רק כשנוטל רגל אחת ומניח רגל אחת, אבל בגורר אסור.

יילוד בהמה ביו"ט- אסור ליילד בהמה ביו"ט משום שיש בזה טירחא יתיאר, ומותר רק לסעדה, לרב יהודה היינו לר"י היינו לאחוז את הולד שלא יפול (וכן מבואר בברייתא, ואיתא התם שנותנים דד של אמו לתוך פיו כדי שיינק), ולרב נחמן לדחוק בבשר כדי שיצא הולד. ורשב"ג אמר

שביו"ט מותר לתת מלח ברחמה או לזלף מי שליא על הולד, כדי שתרחם עליו, ודווקא בבהמה טהורה, אבל בטמאה אסור מפני שאינה מרחקת את הולד ואם ריחקה לא תקרבו.

דיני יולדת בשבת, וענייני הקזת דם

פיקוח נפש דוחה שבת דכתיב 'וחי בהם' ולא שימות בהם, ויולדת הרי היא כחולה שיש בו סכנה, ומחללים את השבת ע"י ישראל עבור הדברים הנצרכים לה, ואפי' לצורך ישוב דעתה, אמנם אם אין עיכוב בדבר צריך לעשות את המלאכות בשינוי. ולהלן יבואר מה מותר לעשות ליולדת ומתי היא נקראת יולדת. עוד יבואר מתי זה זמן ראוי להקזת דם, וחשיבות האכילה אחרי הקזת הדם.

מוותר ליילד אשה בשבת וכן לסעדה וכ"ש ביו"ט, או לקרוא למיילדת ממקום אחר, ומותר לחלל עליה את השבת כדי להדליק נר אם היא צריכה, ואפי' לסומא מותר משום שזה מיישב את דעתה שאם תצטרך משהו חברתה תוכל להביא לה, ואף שאסור להאכיל חולה ביוה"כ אלא על פי מומחה, יותר יכולה היולדת להסתכן ע"י שמפחדת שמה לא מטפלים בה יפה, כמה שיסתכן חולה שיהיה רעב. (תנוד"ה קמ"ל). ואם היא צריכה שומן מותר להביא לה דרך רה"ר ביד ולא בכלי, ואם זה לא מספיק תביא לה חברתה בשערה דאין זה חילול שבת כיון שאין דרך הוצאה בכך, (י"א שאין סחיטה בשיער מפני שהוא קשה ואינו בולע, ואי נ'ימא שיש סחיטה בשיער הכונה שמביאה בכלי דרך שערה כדי לשנות כמה שאפשר), ואם זה לא מספיק מותר להביא גם בכלי.

קכ"ט. זמנים חלוקים ביולדת- מזמן שהקבר פתוח (והיינו משעה שתשב על המשבר, וי"א כשהדם שותת, וי"א כשחברותיה נושאות אותה בזרעוניה מפני שאינה יכולה ללכת), עד ג' ימים, וי"א עד ז' ימים, וי"א עד ל' יום, מחללים אפי' כשאינה אומרת שהיא צריכה, ויש מתירים אפילו באומרת שאינה צריכה וחברותיה אומרות שהיא צריכה, (וכן ההלכה משום שספק נפשות להקל), ולנהרדעי בתוך שלשה מחללים אף אם היא אומרת שאינה צריכה, ועד ז' ימים מחללים רק אם היא אומרת שהיא צריכה, ובתוך ל' אין מחללים אף באומרת שהיא צריכה, ורק ע"י נכרי מותר, כמו בכל צרכי חולה שאין בו סכנה. דעת התוס' שהשיטות הנ"ל אם הזמן הוא עד ג' או ז' או ל', מור אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי אלא ס"ל כנהרדעי, ולכן בההוא ינוקא דאישתתך חמימייה ביום השמיני לפני המילה, מחממיים לו אגב ואם רק אם היא צריכה, ולרש"י דווקא ע"י נכרי.

יולדת לא תטבול בתוך ל' מפני הצינה, ואם בעלה עמה מותר.

מדורה- מותר לעשות מדורה ליולדת בשבת, ויש שהבינו שזה דווקא ליולדת ודווקא בימות הגשמים, אבל בימות החמה או לחולה אסור, (והאמת שמוותר גם בזה). ומי שהקזי דם ונצטנן מותר לעשות לו מדורה אפי' בתקופת תנמוז, וכ"ש שלחולה מותר. ומצינו שהשתמשו בחפצים יקרים לצורך מדורה זו, ואין בזה משום בל תשחית דבל תשחית דגוף עדיף.

תמצית ההלכה-

דיני יולדת- יולדת היא כחולה שיש בו סכנה, ומחללים שבת לכל מה שהיא צריכה, וכגון לקרוא למיילדת מחוץ לתחום או לילד אותה, אמנם אם שכשהיא מגיעה לחודש התשיעי תכין בערב שבת דברים הנצרכים לה, כדי שלא תצטרך לחלל שבת. וכן כל דבר שאפשר יעשו ע"י שינוי, (חומיר משאר פיקוח נפש, כיון שליחה זה דבר טבעי, ואין אחת מאלף מתה מחמת ידיתה), ומותר להדליק נר בלילה עבור יולדת אפי' היא סומא, ואף שחברותיה יכולות להסתדר בחושך, מ"מ קים להו לחכמים שלא תתישב דעתה בלא נר, וישוב דעת היולדת הוא דבר שיש בו סכנה.

כל דבר שאם נמתין לסימני יולדת זה כבר יהיה מאוחר, כגון שהמיילדת תאחר לבוא, מותר לעשות כבר משעה שיש לה ספק בדבר, ואפי' אם המיילדת מחוץ לג' פרסאות ואפי' צריכים לשאת אותה מותר. אמנם בדבר שאפשר לעשותו מיד בשעת הצורך, אין לחלל שבת אלא משעה שתבה על המשבר, או משעה שהדם שותת, או משעה שאינה יכולה ללכת בלי שישאלו אותה.

בג' הימים הראשונים, אפי' אמרה אינה צריכה, מחללים שבת עבור דברים שחברותיה אומרות שדבר זה עושים לכל יולדת וכל יולדת צריכה לכך, ואין כאן רופא או מיילדת לשואלם אם היא צריכה לכך. מג' ימים ועד שבעה בסתמא מחללים, אבל אם היא אומרת שאינה צריכה אין מחללים אפי' אם חברותיה אומרות שהיא צריכה, אבל אם רופא או מיילדת אומרים שהיא צריכה מחללים, ואם היא אומרת שהיא צריכה מחללים אפי' אם רופא או מיילדת אומרים שאינה צריכה. משבעה ואילך אין מחללים, וכל שלושים יום הרי היא כחולה שאין בו סכנה שמוותר לומר לנכרי שיעשה. (סימן ש"ב).

הקזת דם – לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים ורגליו, ואם הקיז דם ואין לו מה לאכול ימכור אף את המנעלים, לרב יאכל בסעודה זו בשר כדי להברות את נפשו, ולשמואל ישתה יין כדי להחזיר את דמו. ואף שאסור להערים, מותר למי שאינו יכול לקנות יין לקחת מטבע רע שאינו יוצא בהוצאה וללכת לשבע חנויות ולטעום יין כדרך הקונים שבדוקים אם הוא טוב, וכשיתן את המטבע לחנוני הוא לא יקבלו וילך לחנות אחרת, עד שיטעם שיעור רביעית. והמיקל בסעודה שאחרי הקזת דם מקילין לו מזונותיו מן השמים, כיון שהוא לא חס על חייו. אין לשבת אחרי הקזת דם במקום שיש רוח, ולא יצא לפני שיטעם מעט (שתייה לאלתר, ואכילה או אחרי חצי מיל, וילה"ס אם אח"כ אינם מועילים או שמוזיקה), ולא יקום לפני ששהה מעט (שהעושה כן הוא קרוב למיתה יותר מלחיים, וכן מי שעומד מיד אחרי שאכל לשבועו או אחרי השתייה או השינה או התשמיש).

קב"ט: מתי יקיז דם – יקיז דם בכל חודש, ובגיל מ' ימועט לפעם בב' חודשים, ובגיל ס' ימועט לפעם בג' חודשים, מפני שאין לו כ"כ כח ואין דמו חם והוא מצטנן כשחסר לו דם. ואין להקיז דם בימי שני וחמישי אלא למי שיש לו זכות אבות, מפני שבי"ד של מעלה יושב בזמן שבי"ד של מטה יושב ועזרא תיקן שבי"ד ישבו בימי ב' ה', ואין להקיז דם ביום שלישי משום שמזל מאדים משמש בו בשעה זוגית שיש בה רשות לשדים, ומאדים ממונה על החרב ועל הדבר ועל הפורענות, ובשאר ימים מאדים משמש בשעה זוגית בלילה שאין דרך להקיז דם. (יש זו מזלות, שבתאי צדק מאדים חמה נוהג כוכב לבנה, ומתחילת ליל ד' שבו נתלו המאורות כל מזל משמש שעה אחת לפי הסדר הנ"ל), אבל ביום שישי אפשר אע"פ שגם בו מאדים משמש בשעה זוגית, דכיון דדשו ביה רבים משפני דחזקם מקיזים סמוך לסעודת שבת שאוכלים בה דגים גדולים "שומר פתאים השם". ואין להקיז דם ביום רביעי אם חל בו ד' או י"ד או כ"ד בחודש שאין אחריו ד' ימים בחודש, והמקיז בא' או ב' בחודש בא לידי חולשה, ובג' בחודש יש בזה סכנה, וכן בערב שבועות יש בזה סכנה משום שיש אז רוח ששמה טבוח שאם לא היו ישראל מקבלים את התורה היתה טובחת בבשרם ודמם, ובשאר ערבי יו"ט זה גורם לחולשה וחכמים אסרו אטו ערב שבועות.

מותר לקשור את ה**טבור** בשבת כיון שאם לא יהיה קשור ויגביו את התינוק יצאו מעיו, אבל לחתוך אסור, ובתאומים שטבורם קשור זה לזה מותר, כיון דמנתחי מהדדי יש בזה סכנה, ולרבי יוסי מותר לחתוך בכל גוונא, וכן הלכה.

מותר לטמון את השליא (בנות מלכים טומנות בספלים של שמן, בנות עשירים בספוגין של צמר, בנות עניים במוכין) כדי שיתחמם הולד, ומותר לרוחץ ולמלוח וללפף בבגדים לילודת ולתינוק.

מותר לעשות כל צרכי מילה בשבת.

רבי אליעזר דמילה

מכשירי מילה בשבת

מילה בזמנה דוחה שבת דכתיב ”וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמוּל בֶּשֶׂר עֶרְלֹתַי”. ובסוגייתנו נחלקו האם גם מכשירי מילה דוחים שבת, או שכיון שאפשר לעשותם מערב שבת אינם דוחים את השבת.

ק"ל מכשירי מילה – לר"א מכשירי מילה דוחים שבת (דכתיב "וביום". קל"ב), ולר"ע אם היה אפשר לעשותם מערב שבת אין דוחין את השבת.

הבאת סכין המילה בשבת –

לרבי אליעזר מותר להביא את סכין המילה בשבת אף דרך רשות הרבים, וא"צ להביא את התינוק לסכין אף שמדאורייתא החי נושא את עצמו, משום שיתור קל מזהיר להביא את הסכין לתינוק, דמהאי טעמא לא הצריך ר"א להביא דרך גגות תצרות וקרפפות. אי נמי כיון שצריכים להחזיר את התינוק אחר המילה, ואז הוא חולה ולא שייך בו חי נושא את עצמו. (תוד"ה רבי). ולהלן (ד"ה שלא) נשארו התוס' בצ"ע למה לא להביא לפי ר"א דרך גגות תצרות וקרפפות, וכתבו דאין לומר שכיון שהתורה גילתה שמילה דוחה שבת מותר אף באפשר לקיים שניהם, שהרי מציונו שלגבי צרעת אסור למול ולהוריד את הצרעת אם אפשר לקיים שניהם. עוד כתבו (ד"ה ומי) שאם אפשר להביא דרך חצר מעורבת שזה התר גמור, גם לר"א אסור להביא דרך הר"ר. ויביאו מגולה משום חבובי מצוה –להודיע שהמצוה חביבה עליו שהוא מחלל בשבילה

שבת, ולכן לא יביאו מכוסה אפי' בעדים, ובעת הסכנה יביאו מכוסה ע"פ עדים שיעידו שהוא מביא לצורך מצוה ולא יחדשוהו. והגמ' מסתפקת אם צריך ב' עדים חוץ ממנו, או שגם הוא נכלל בעדים, שהרי זה לא דיני ממונות או נפשות שצריך שניים, ואינו אלא גילוי מילתא לאפוקי מחשדא. וכן מותר לר"א לכרות עצים לעשות פחמין לעשות כלי ברזל לסכין המילה.

לחכמים אסור להביא את הסכין אפילו דרך גגות תצרות וקרפפות שלא עירבו שזה איסור דרבנן, והעמידו רבנן דבריהם במקום כרת. כלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת, ורק מה שא"א לעשות מערב שבת כגון מילה עצמה שימנה ביום השמיני דוחה את השבת.

ר"ש מתיר טלטול אף לדבר הרשות דרך גגות תצרות וקרפפות של הרבה בעלים לכלים ששבתו בתוכן כשקדש היום, דלא אסרו מרשות לרשות אלא בתים, אבל אם הכלים שבתו בבית אסור להוציאם לחצר כשלא עירבו, ואם עירבו אסור להוציא לחצר אחרת שלא עירבו. ובקרפפי' מותר לטלטל בתוכם אם הוא עד בית סאתים, ואם הוא יותר מבית סאתים ולא הוקף לדירה, מותר לטלטל רק ד' אמות, אמנם מותר להעביר ממונו לחצר או לקרפף אחר בתוך ד' אמות. (וקיימא לן כר"ש. תוד"ה ברצון).

אין לעשות כר"א, משום דר"א שמותי הוא שנדוהו, וי"מ שהוא מתלמידי שמואל, ועוד דיוחיד ורבים הלכה כרבים. אמנם במקומו של ר"א אין להוסיג כמותו לענין מכשירי מילה, ובמקומו של ריה"ג היו אוכלים בשר עוף כחלב כיוון דסבר שאין בעופות "חלב אמו", וכן דרש ריה"ג מדכתיב בתחילת הפסוק "לא תאכלו כל נבילה", שרק דבר שיש בו נבילה אסור כחלב.

תמצית ההלכה –

טלטול לצורך המילה – מכשירי מילה שהיה אפשר לעשותם מערב שבת אינם דוחים את השבת, ולכן אם לא הביא איזמל מערב שבת אין להביאו בשבת אפי' במקום שאיסור הטלטול בו הוא מדרבנן, אך מותר לומר לנכרי לעשות דבר האסור מדרבנן, ומ"מ אסור להביא את התינוק לבית הכנסת דרך חצר שאינה מעורבת ע"י נכרי, כיון שאפשר למול את התינוק בבית, ואם האיזמל בחצר מותר להוציא את התינוק למקום האיזמל ע"י נכרי אם זה חצר שאינה מעורבת, אבל עדיף להביא את האיזמל לתינוק, כיון שאז לא יצטרכו להתיר שבות דשבות גם בחזרה. וי"א שאף באיסור דאורייתא מותרת אמירה לנכרי לצורך מצוה, והמיקל לענין מילה לא הפסיד אם אי אפשר בענין אחר, וכ"ש לענין הוצאה והכנסה משום שהלרבה פוסקים אין לנו בזמן הזה רה"ר, אמנם אם פשע ולא הכין את הסכין מערב שבת, אין לתקנו ע"י נכרי, ולהביא דרך כרמלית ע"י נכרי, מותר אף כשפשע במה שלא הביאו מאתמול. ותיקונו הצפורין של המוהל אסורה מדאורייתא, ואסור לתקן אפי' אם אין מוהל אחר. (סימן של"א).

כל מצוה שקיבלו ישראל בשמחה כגון מילה שהיא המצוה היחידה שנמצאת באדם בכל זמן ואפי' בבית המרחץ, עדיין עושין אותה בשמחה –עושין משתה, וכל מצוה שקיבלו בקטטה כגון עריות דכתיב "וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו" והיינו על שנאסרו בקרובותיהם, עדיין עושין אותה בקטטה, דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא.

כל מצוה שמסרו ישראל נפשם עליה בשעת גזירת המלכות כגון עכו"ם ומילה עדיין היא מוחזקת בידם, אבל מצוה שלא מסרו נפשם עליה כגון תפילין עדיין היא מרופה בידם.

תפילין צריכים גוף נקי, לאביי הכונה שלא יפיח בהם, ולרבא הכונה שלא ישן בהם.

אלישע בעל כנפיים נקרא כך לפי שהיה מניח תפילין בשעת הגזירה, וכשרדפו אחריו החזיקם בידו ואמר שזה כנפי יונה (משום שכנסת ישראל דומה ליונה, כיון שהמצוות מגינות על ישראל כמו שכנפיים מגינות על היונה), ונעשה נס ונמצאו ישרא כנפי יונה. ומכאן שלא מסר נפשו לומר תפילין על. (תוד"ה אמר.

טלטול חפץ ששבת במבוי ובחצר – חצר שלא עירבו בה מותר לטלטל בכולה כלים ששבתו בחצר, וכן בגדים שהוציאו מן הבית לתוכו בדרך מלובוש מותר להורידם ולטלטלם בכולו לכי"ע, (דלכו"ע מותר לטלטל בכל הגגות או בכל התצרות או בכל הקרפפות, אלא שלר"ש מותר לטלטל אף בין הגגות והתצרות והקרפפות, ולחכמים מותר לטלטל רק בין הגגות והתצרות, ולר"מ גם זה אסור). וכן במבוי שלא נשתתפו בו מותר לטלטל בכולו, אבל אסור להוציא מן החצר למבוי או מן המבוי לחצר. ואם עירבו התצרות עם הבתים אסור לטלטל במבוי יותר מד' אמות, דחיישינן שיוציא חפצים ששבתו בבית לחצר ומשם למבוי, אמנם כתבו התוס' (ד"ה אפשר) שלהלכה אף בעירבו מותר.

בני חצר שלא עירבו יכולים לבטל רשותם בחצר לאחד מבני החצר, והוא יכול להוציא מביתו לחצר, ויכולים לבטל חלק מהשבת לאחד וחלק מהשבת לאחר.

אין המבוי נותר בלחי וקורה עד שיהיו בתים וחצרות פתוחים לתוכו.

מכשירי שאר מצוות

נתבאר לעיל שלר"א מכשירי מילה דוחים שבת, ולרבנן אין דוחים שבת. הגמ' מבארת שמחלוקת זו היא לא רק לענין מילה, אלא היא גם במצוות נוספת, אולם לא בכל המצוות סובר ר"א שמכשיריהם דוחים שבת, והגמ' מבארת באיזה מצוות סובר ר"א שמכשירים דוחים שבת, ומריכז הוא לומד זאת, ובמה רבנן נחלקו עליו, ובאלו מצוות מודה ר"א שמכשירים אינם דוחים שבת.

קל"א מה שמכשירי מילה דוחים שבת לפי רבי אליעזר אינו דין בכל המצוות, שהרי אנו רואים שר"א הוצרך ללמוד מכשירי שתי הלחם בגז"ש. ולהלן יבואר באיזה מצוות מכשירים אינם דוחים שבת (ציצית ומזוזה). והקשו התוס' (ד"ה לא) למה הוצרכה הגמ' לראיה משתי הלחם, והא בלאו הכי א"א ללמוד מכשירי ציצית ומזוזה ממכשירי מילה, כיון שציצית ומזוזה עצמם אינם דוחים שבת משא"כ מילה.

מכשירי עומר כגון קצירה טחינה והרקדה לר"א דוחים שבת דכתיב "בחריש ובקציר תשבתו" מה חריש רשות אף קציר אסור דווקא בשל רשות יצא קצירת העומר שזה מצוה.

מכשירי שתי הלחם לר"א דוחים שבת, גז"ש הבאה הבאה מעומר וזה מופנה, דאי לאו הכי יש לפרוץ מה לעומר שכן אם מצא קצור קוצר דבעינן קצירה לשם עומר דכתיב וקצרתם והבאתם, ונמצא שהקצירה עצמה היא מצוה, תאמר בשתי הלחם, ו"תביאו" רביא הוא, דבלאו הכי בגז"ש המופנית מצד אחד למדים ומשיבים לר"א שמכשיר חליצה בשמאל אע"פ שרציעה בימיו. ואין ללמוד שגם שתי הלחם אם מצא קצור קוצר, כיון שבעצרת כל החיטים והשעורים כבר קצורים, אי נמי כיון שעומר נלמד ב"ובקציר תשבתו", אי"כ גילי קרא דווקא לעומר דכתיב ביה קצירה ולא לשתי הלחם. תוד"ה תאמר.

מכשירי לולב כגון לקוצצו מן המחובר לר"א דוחים שבת, דכתיב "ביום הראשון" מדלא כתיב בראשון משמע בכל יום שהוא ראשון, דהא לא איצטרין קרא למישרי טלטול דבזמן מתן תורה זה עדיין לא נאסר, ומ"שבעת ימים" לומדים למעט לילות. ולרבנן מכשירי לולב אינן דוחין שבת, ו"ביום" ממעט לילות, דא"א למעט מ"שבעת ימים" דנילף מסוכה שחיובה גם בלילות.

מכשירי סוכה לר"א דוחים את השבת, דילפינן שבעת ימים שבעת ימים מלולב.

מכשירי מצה לר"א דוחים שבת, דילפינן ט"ו ט"ו מחג הסוכות.

מכשירי שופר לר"א דוחים את השבת, דכתיב ”וַיּוֹם תְּרוּעָה יְהִי־לָכֶם”, דלא איצטרין קרא להתיר את התקיעה עצמה, דאין האיסור בשבת אלא ב"מלאכת עבודה" של טוהר, ותקיעת שופר (ורדית הפת) היא חכמה ואינה מלאכה, ומה שתוקעים ביום ולא בלילה לומדים מתקיעת יום הכיפורים דכתיב בה ”בַּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר”. ולרבנן מכשירי שופר אינם דוחים שבת, ומ"יום תרועה" לומדים למעט לילה.

המצויין טליתו והעושה מזוזה לפתחו בשבת חייב אף לר"א, לרב יוסף מפני שאין קבוע להם זמן, ולאביי אדרבה כל רגע זה הזמן דאפי' אם הטלית מונחת בקופסה הוא עובר בעשה בכל יום שהיא בלא ציצית, אלא הטעם הואיל ובידו להפקירם. ובלאו האי טעמא היינו לומדים ציצית ומזוזה מסוכה, שהרי מזוזה וציצית נוהגים בלילות כבימים (ציצית לרבנן שממטעים מ"וראיחם אותו" כסות סומא), וציצית אם עבר זמנה בטלה, שהרי את חובת היום לא יוכל לקיים למחר (משא"כ מילה). ואין לומר דנילף מכובד אב ובנין בית המקדש שאינם דוחים שבת, דהתם בגוף המצוה יש חילול שבת ולכן אינה נוהגת בשבת, משא"כ ציצית ומזוזה וכן שאר הדברים שהגמ' רוצה ללמוד אין בגוף המצוה חילול שבת. תוד"ה ושיון.

כמה פירות שהגמ' מביאה למה ר"א לא למד אחד מהשני שמכשירים דוחים שבת – סוכה נוהגת בלילות כבימים, מצה נוהגת בנשים כבאנשים, לולב טעון ד' מינים (וד' מינים מעכבים זה את זה, אבל עומר ושתי הלחם אף שמביאים עמהם כבשים ויין לניסוח ושמן למנחות אינם מעכבים במצוה. תוד"ה שכן), עומר ושתי הלחם צורך גבוה, ושופר של ראש השנה מכליל זכרונות של ישראל לאביהם שבשמים, ושופר של יובל מחזיר עבדים לבתיהם ושדות לבעליהם, כל אלו אם עבר

זמנם בטלו משא"כ מילה, מילה חמורה שנכרתו עליה י"ג בריתות. והא דלא יליף במה הצד, י"ל דאיכא שום פירכא, אי נמי מילתא דאתיא במה הצד טרח וכתב לה קרא כמו מילתא דאתיא בק"ו, אבל מה שאפשר ללמוד בלי במה הצד כיון שזה פשוט לא טרח וכתב לה קרא. תודה"א.

מילה בשבת או במקום צרעת

קל"ב. **מילה עצמה דוחה שבת לכו"ע**.

עולא ורב יצחק רוצים לומר שזה הלכה למשה מסיני, והגמ' מוכיחה מזה שרבי אלעזר בן עזריה לומד ק"ו ממילה שהיא אחד מאבריו של אדם ודוחה שבת, לפיקוח נפש שדוחה שבת, שהמקור שמילה דוחה שבת אינו מהלכה למשה מסיני דאין דנים ק"ו מהלכה, דלא ניתנה תורה שבעל פה להידרש ב"ג מידות, כמו שאמר ר"א לר"ע שא"א ללמוד שהנזיר מגלח על רביעית דם ממה שהוא מגלח על עצם כשעורה אף שאינה מטמאה באהל כ"ש שרביעית דם שטמטאה באהל הנוזר יגלה עליה, כיון שעצם כשעורה זה הלכה למשה מסיני.

לרנב"י המקור הוא מדכתוב גבי מילה אות ברית ודורות כמו דכתיב לגבי שבת, (ולומדים רק כשכתוב את שלשתם, ולכן תפליין דכתיב בהו אות, ומילה שלא בזמנה דכתיב בה ברית, וציצית דכתיב בה דורות, אינם דוחים שבת).

לריו"ח ילפינן מ"וביום" ואפי' בשבת, ומ"ומבן שמונת ימים" לומדים למעט לילה, וכן מבואר בברייתא. ומחוסרי כפרה (טמאים שהוצרכו לקרבן, זב וזבה יולדת ומצורע) אין דוחים שבת וילפינן מ"וביום" למעט לילה, ואף שכתוב בהו "ביום צוותו", סלקא דעתך אמינא דהואיל וחס רחמנא עליה לאתויי בדלות, בלילה נמי ליתי קמ"ל, וזר ואונן אינם כשרים בהם דאהדריה קרא לפסול לילה דכתיב "וביום" וכיון שתורת הקרבתת עליהם לענין לילה, ה"ה לענין זר ואונן. רש"י. והוי דבר שיצא מן הכלל לידון בדבר החדש, שאי אתה יכול להחזירו לכלול עד שיחזירו הכתוב לכללו בפירושו. תודה"א.

לרב אחא בר יעקב ילפינן מ"שמיינא", ומ"בן שמונת ימים" לומדים למעט שביעי. והגמ' שואלת דבעי קרא למעט תשיעי.

קל"ב: **מילה דוחה צרעת**– אף דכתיב "השמור בנגע הצרעת" אזהרה לקוצץ בהרתו, מ"מ אם יש צרעת במקום מילה, מילה דוחה אותה בין בזמנה בין שלא בזמנה, דכתיב "ימול בשר ערלתו" ואע"פ שיש שם בעמ. בהרת. ומילת בינוני שעבר י"ג שמיני ואינו גדול להתחייב בעצמו, ואביו חייב למולו דכתיב "המול לכס כל זכמי", דלא דכותב בה "בשר" דוחה צרעת, לאביי משום דילפינן ממילת גדול וקטן בצד השוה, דאי אמרת מה לגדול שכן ענוש כרת קטן יוכיח, מה לקטן שכן מילה בזמנה גדול יוכיח. ואין לומר שמילה דוחה צרעת משום שעשה דוחה לא תעשה, כיון שבצרעת יש גם עשה. דכתיב "השמור בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות" השמר לאו לעשות עשה. ואין ללמוד מכאן שעשה דוחה לא תעשה ועשה, דמה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות. תודה"ה. לרבא מילה בזמנה לא צריך קרא ואתיא קרא לבינוני מק"ו משבת דחמירא ונדחית מפני מילה בזמנה, וכבר נחלקו בזה בברייתא. ולרב ספרא לא לומדים צרעת משבת, דצרעת חמורה יותר שדוחה את העבודה ועבודה דוחה שבת לתמידין ומוספין וקרבתת ציבור שזמנם קבוע. ואין לומר שבאמת צרעת אינה דוחה עבודה ורק פסול משום שהגברא לא חזי שהרי הוא יכול לקצוץ צרעתו ולעבוד, ואף שבנגעים טמאים עדיין הוא מחוסר טבילה והערב שמש, אמנם בנגעים טהורים כגון בהק או שפרחה צרעת ככולו, שכולם אסורים בקציצה, הרי אינו חייב טבילה. ורב אשי מיישב שצרעת דוחה עבודה לא בגלל חומרת הצרעת אלא משום שאין עשה דוחה לא תעשה אלא היכא דבעידנא שעוקר את הלאו מקיים את העשה, כגון מילה במקום צרעת, או ציצית בכלאים, משא"כ צרעת ועבודה דבעידנא דמיעקר לאו דקציצה אכתי לא מקיים עשה דעבודה. וכתבו התוס' (ד"ה הא) דלסימנא בעלמא נקט מילה בצרעת, שהרי יש בצרעת גם עשה.

קל"ג. אע"פ שבמילה במקום בהרת אינו מתכוין לקציצת הבהרת, בעינן קרא להתיר אף לר"ש דס"ל דבר שאין מתכוין מותר, דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. ומהאי טעמא אי לאו דילפינן מ"לעשות" שמותה היה אסור להדק את רצועת הנעל או לתת מוט על כתפו במקום בהרת, לר"י דדבר שאין מתכוין אסור, או לר"ש דהוי פס"ר.

אביי לא ידע בתחילה שר"ש מודה בפס"ר, ולדבריו לר"ש בעינן קרא ד"בשר" שמילה דוחה צרעת אף בגדול הנמול ומתכוין לקציצת הבהרת, או בקטן שאינו יודע לכיין שנימול

ע"י אביו ואביו מתכוין לקציצת הבהרת והוא מזהר שלא לעשות בידים ובכונה, ואיירי דליכא אחר למולו, דאם איכא אחר שאינו רוצה לטהרו אסור ע"י אביו, כיון דאפשר לקיים שניהם.

מילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט, לחזקיה ילפינן ממה שהנותר אינו נשרף ביו"ט דכתיב "עד בוקר" שזה מיותר ובהכרח הכונה שימותין לבוקר של ט"ז ניסן. לאביי ילפינן ממה שעולת חול אינה קריבה בשבת או ביו"ט, דכתיב "עולת שבת בשבתו", ומילה שלא בזמנה כעולת חול ביו"ט. לרבא ילפינן מ"הוא לבדו יעשה לכם" הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה. ולרב אשי יו"ט יש בו עשה ד"שבתו" ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

הלכה כר"ע שאין מכשירי מילה או מכשירי שחיטת הפסח שהיה יכול לעשותם מע"ש כגון הבאתו מחוץ לתחום ותחיתת יבלתו דוחים את השבת, אבל מילה ושחיטת הפסח עצמם שא"א לעשותם מערב שבת דוחים את השבת.

מה מותר לעשות בשבת לצורך המילה

לעיל נחבאר שמילה בזמנה דוחה שבת לכו"ע, ובמכשירי מילה יש מחלוקת אם דוחים שבת. הגמ' כאן מבארת איזה חלקים במילה דוחים שבת.

קל"ג: **חיתוך הציצין**– כל זמן שהוא עוסק במילה שלא סילק ידיו חוזר אף על ציצין שאין מעכבין את המילה, ואם פירש שאין חוזר אלא על ציצין המעכבין כיון שזה חלק מהמילה שהיא דוחה שבת.

הגמ' אומרת שדין זה שיש חילוק בין פירש ללא פירש הוא כרבנן דסברי בלחם הפנים שהיו נכנסים ד' כהנים, שניים בידם שני סדרים (-מערכת לחם) ושניים בידם ב' בזיכין (-כפות מלאות לבונה דכתיב "ונתת על המערכת לבונה זכה"), ולפניהם היו נכנסים ד' כהנים אחרים כדי להוציא את הסדרים והבזיכים הישנים, והמכניסים עומדים בצפון דכל צפון ענין חשיבות הוא ופניהם לדרום, והמוציאים עומדים בדרום ופניהם לצפון, ומוציאים טפה ומיד מכניסים טפה, דכתיב "תמיד", אבל לרבי יוסי אף באלו נוטלים ואלו מניחים לאחר שעה נחשב תמיד וצריך רק שלא ילין השלחן בלא לחם, וה"ה לענין ציצין לרבנן אם פירש זה דבר חדש ולרבי יוסי זה דבר אחד.

י"ד ניסן שחל בשבת לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה **מפשיט את הפסח עד החזה** ואז היה מפסיק וחותך את הראש וכי', וכיון שפירש מן ההפסח לא היה ממשיך, (ולחכמים מפשיט את כולו). הגמ' אומרת שאין ראה מדין זה לדין חזרה בציצין שאין מעכבין, ד"ל שבציצין צריך לחזור משום "זה קלי ואנוהו" התנאה לפניו במצוות (סוכה לולב שופר ציצית ספר תורה נאים, ולכתוב בס"ת בדיו וקולמוס נאים וע"י לבלר אומן ולכורכו שיראינן נאים. ולאבא שאול "ואנוהו" היינו להיות רחום וחנון בדומה לקב"ה), אבל בקרבן אין מצוה ליפות את הבשר אחרי נטילת האימורים.

אף **בנראה המולד בעליל** מחללין את השבת ללכת להעיד, ורבי יוסי אוסר. הגמ' אומרת שאין ראה מדין זה לחזרה בציצין שאין מעכבין, דשאני מולד שלא ניתנה שבת לידחות אפילו בהתחלה, דודאי ראוהו ב"ד והקרובים לבי"ד.

כרת על ציצין המעכבין– גדול שלא מל את הציצין המעכבין ענוש כרת דכתיב "וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה" ועדיין הוא ערל. אבל מוהל אינו ענוש כרת כשמל בשבת ולא סיים, כיון שהוא יכול לומר שאחרים ישלימו את המצוה, אמנם אם הוא בא למול בבין השמשות של סוף שבת ואמרו לו שלא יספיק לגמור, ובאמת הוא לא הספיק לגמור, הוא חייב כרת על עשית חבורה מפני שהתחיל שלא ברשות, ואינו חייב מיתה מפני שלא התרו בו למיתה ולא קיבל עליו התראה.

מותר בשבת למול ולפרוע ולמוצץ והיינו לחתוך את הערלה ולפרוע את העור המכסה את ראש הגיד ולמוצץ את הדם, ואע"פ שהדם חבורי מחבר ובמציצה הוא עושה חבורה מותר כיון שאם לא מוצץ יסתכן התינוק, ועל כן אומן שלא מוצץ מעבירים אותו מלמול, וכן נותנים בשבת **תחבושת וכמוון** משום סכנה. (הגמ' מבארת מהי האיספלנית המועילה לכאבים).

תמצית ההלכה-

מילה בשבת– מותר למול בשבת וכן הפריעה והמציצה מותרת, ואם עדיין לא סיים למול יכול להתוך גם ציצין (-רצועות בשר מהערלה או מעור הפריעה) שאין מעכבים את המילה או את הפריעה, וכתב הר"ן שאפי' אם סילק ידו מהחיתוך אם עדיין לא גמר לפרוע ג"כ מותר, (ובמציצה מסתפק הר"ן אם מותר), ולפ"ז אפי' אם הפורע הוא אחר מותר לראשון לחזור על ציצין שאין מעכבים. וציצין המעכבים היינו בשר החופה רוב הקיפה של עטרה אפי' אינו רוב גבהה, או רוב גבהה של עטרה במקום אחד. (סימן שלי"א).

קל"ד. **אם לא שחק כמון מע"ש** לא ישחק בשבת אלא לועס בשיניו, ואע"פ שתינוק לאחר המילה הוא חולה שיש בו סכנה, מ"מ צריך לשנות כמה שאפשר. (תודה"ה לועס). וביו"ט מותר לשחוק כיון שהכמון ראוי לקדירה.

אם לא טרף יין ושמן יתן כל אחד בפני עצמו ולא יערבבם יפה יפה, דר"מ מותר לטרוף יין ושמן לחולה בלא לערבב יפה יפה, (אמנם לעצמו לא הסכים ר"מ להקל כשהיה חש במעיו, ואמר מימי לא מלאני ליבי לעבור על דברי חבירי, ורבנן אוסרים לטרוף יין ושמן לחולה בשבת), וביו"ט מותר.

אין עושין חלוק לכתחילה אבל כורך סמרטוט, ואם לא הכין מערב שבת כורך על אצבעו דרך מלבוש כדי לשנות מדרך הוצאה בחול ומביא אפילו מחצר אחרת.

תמצית ההלכה-

טיפול במקום המילה– מותר לתת כמון או איספלנית על מקום המילה, ואם אין לו כמון שחוק לא ישחקנו בשבת, אלא לועס בשיניו, ואם אינו יכול ללעוס בשיניו, או שצריך להביא את הכמון דרך מבוי שאינו משותף, תידחה המילה, אמנם אם כבר מל ונודע לו שאין לו כמון או שמל באיסור מותר לשחוק או להביא דרך רה"ו, אף אם יכול לעשות בשיניו בלא שיגיע מזה נזק לחולה יעשה בשיניו. ואם אין לו יין ושמן מעורבים אסור לערבם בקערה בשבת אלא יתנם כל אחד לבדו על המכה, או י"ל שמותר לתת שניהם בקערה, אבל לא יערבם בידיים, ואם נתערבו נתערבו. ולשאר חולים ג"כ אסור לערב, וע"י שינוי מותר לכו"ע. ואין לעשות חלוק בשבת כדי לכסות ראש הגיד, אלא כורך סמרטוט, ואם אין לו א"צ לדחות את המילה אלא כורך על אצבעו בדרך מלבוש, ומביא דרך הצד אפי' אם לא נשתתפו יחד, אבל דרך רה"ר אסור, ודרך כרמלית מצדד הא"ר להתיר. (סימן שלי"א).

סינון ביצה וחרדל– מותר בשבת לתת ביצה במסנתת של חרדל כדי ליפות מראיתה, כיון דלא מיחזי כבורר שהכל יוצא דרך המסנתת, אבל אין מסננים את החרדל במסנתת שלו ביו"ט דמחזי כבורר במה שמשליך את הסובין, (אמנם לא הוי בורר כיון שגם הפסולת ראויה לאכילה. תודה"ה הכא).

אין ממתקין את החרדל בגחלת של עץ, ואף שמוותר לצלות בשר ביו"ט ע"ג גחלים, שאני התם שא"א לעשות זאת מלפני יו"ט דביו"ט שביחא טפי, אבל מותר למתק חרדל בגחלת של מתכת דלא שייך בה כבוי כיון שאינה עושה פחם.

מותר ללוש ביו"ט כיון דא"א מאתמול דפת חמה מעליא טפי, אבל לגבן גבינה אסור כיון דאם עושה גבינה מערב יו"ט היא טובה יותר.

אמר אביי אמרה לי אם– אביי אמר בשם אומנתו איך עושים חלוק לתינוק למקום המילה, ורפואת תינוק שאין ניכר בו נקב בית הרעי, ותינוק שאינו מוצץ או אינו נושם יפה, ותינוק קטן מידי או נפוח, ושלא למול תינוק אדום או ירוק עד שיבלע בו הדם.

קל"ד: **הרחצת הקטן בשבת**– מותר לרחוץ בשבת את התינוק לפני ואחרי המילה, לרב יהודה ורבה בר אבוא מותר רק ע"י זילוף ביד אבל לא בכלי ולא בכוס ולא בקערה, ולרבא מותר אין בכלי לפני ואחרי המילה וביום הראשון והשני, וביום השלישי מותר ביד ולא בכלי, וכן משמע בברייתא. ורבא הורה כדעתו ונחלש ותלה זאת בהוראה זו מפני שממתני' לא משמע כדבריו. ולרבי אלעזר בן עזריה מותר בשלישי אף לרחוץ כדרכו, ואע"פ שאין ראה לדבר זכר לדבר שנאמר "ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים", ואין מזה ראה ראה גמורה ד"ל דשאני מילת גדול שהמכה מתרפאת לאט יותר. והלכה כראב"ע. ומותר לרחוץ את **כל גוף התינוק** ולא רק את מקום המילה, ומותר לחמם מים בשבת לצורך כך מפני שסכנה היא לו.

טיפול במכה בשבת - לרב מותר לתת חמין ושמן ע"ג מכה בשבת, ולשמואל נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה דאינו ברור שנותן לרפואה, אבל ע"ג המכה אסור משום גזירת שחיקת סממנים, (ומי"מ אין האיסור אלא כשנותנם יחד, אבל מותר לתת שמן בפני עצמו. תוד"ה ואין). ותניא כוותיה דשמואל. ואין נותנים שמן וחמין ע"ג מוך כדי לתייתם ע"ג המכה, או ע"ג מוך שעל המכה, משום חסיטה. ונותנים מוך ישן יבש וספוג יבש ע"ג המכה מפני שאינם מרפאים אלא שומרים שלא ישרט ע"י הבגדים הקשים, אבל מוך חדש שלא היה מעולם ע"ג מכה, וגמי יבש אסור משום שהוא מרפא.

דיני מילה

אף שסתם מילה ביום השמיני דוחה שבת, אם חיוב המילה אינו ודאי, או שהולד אינו בן קיימא, אין מילתם דוחה שבת. והגמי' דנה האם הטפת דם ברית דוחה שבת, ומה הדין ביוצא דופן ובמי שיש לו ב' ערלות ובעבד.

קל"ה. תינוק בן ח' חודשים מעיבורו, והרי הוא כאבן ואסור לטלטלו, ואמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה שיש הרבה חלב בדידה ומביאה לידי חולי (והקשו התוס' למה צריך להגיע לסכנה ולא מתיירים מפני הצער), ואין מלים אותו בשבת, (אמנם כיון שהוא כמות, החיתוך עצמו נחשב כחותך בבשר המת, והאיסור הוא דווקא במכשירי מילה ואליבא דר"א. קל"ו.), אבל בן שבעה מלים בשבת. ספק בן שבעה ספק בן שמונה, או שנולד בין השמשות, אין מלים אותם בשבת, דכתיב "ערלתו". וכתבו התוס' (ד"ה בן שמונה) שבזמננו מותר לטלטל אצל למוול גם תינוק שהוא ודאי בן ח', אם אין ריעותא בשערו וצפורניו, דאמרינן שהוא בן שבעה ונתשהת מלצאת.

מילת אנדרוגינוס אינה דוחה את השבת, דכתיב "ערלתו", ולרבי יהודה מילת אנדרוגינוס דוחה את השבת, ואם לא מל הוא ענוש כרת.

נולד או נתגייר כשהוא מהול- מי שנולד מהול לת"ק ב"ש סוברים שצריך להטיף ממנו דם ברית שמו ערלתו כבושה, ולב"ה א"צ להטיף ממנו דם ברית, ומ"מ אף לב"ש אסור למוולו בשבת, דכתיב "ערלתו". ולרשב"א מודים ב"ה שנולד מהול צריך הטפת דם ברית, מפני שהערלה היא כבושה, ולא נחלקו אלא בגר שנתגייר כשהוא מהול. ולר"א הקפר נחלקו ב"ש ובה"א אם מי שנולד מהול מחללים עליו שבת, אבל לכונ"ע בחולו צריך להטיף ממנו דם ברית. לרב הלכה בת"ק, ולשמואל הלכה כרשב"א. רב אדא בר אבהה מל בשבת תינוק שנולד כשהוא מהול, דס"ל שמטיפים דם ברית אף בשבת דודאי יש ערלה כבושה (וכן סובר רב יוסף), ועשאו כרות שפכה, ותלה זאת בכך שעבר על דברי רב, ולרבה אין מטיפים בשבת, דאינו אלא חשש ערלה כבושה. וכתבו התוס' (ד"ה לא) שבה"ג פסק שקטן שנולד כשהוא מהול א"צ הטפת דם ברית, ונתגייר כשהוא מהול צריך הטפת דם ברית, ור"ח פסק איפכא.

מה לומדים "ערלתו"- כתבו התוס' (ד"ה ולא) שא"צ שמילת ספק אינה דוחה שבת, וקרא אסמכתא בעלמא, ומ"ערלתו" לומדים נולד כשהוא מהול ואנדרוגינוס, דכתיב ב"פ ערלתו". אי נמי נולד כשהוא מהול יודעים מסברא, אי נמי אנדרוגינוס א"צ קרא. דר"י לומד מלחיבו מ"כל זכר" ורבנן לומדים משם משהו אחר.

קל"ה: יוצא דופן י"א שאינו נימול לשמיני ואין מילתו דוחה שבת, וי"א שנימול לשמיני ואפי' בשבת, ומחלוקת זו תלויה במחלוקת גבי **יליד בית** שילדה ואח"כ הטבילה לשם עבדות, דלת"ק נימול לח', ולרבי חמא נימול ליום אחד, דכל שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לח', דכתיב "אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה וכו' וביום השמיני ימול בשר ערלתו", ואביי אמר שדורות הראשונים מאברהם עד מתן תורה יוכיחו שנימולו לח' אע"פ שלא היתה האם טמאה לידה, וענה לו רב אסי שכשניתנה תורה נתחדשה הלכה זו.

מילה בעבד יליד בית ומקנת כסף- כתיב "ובן שמונת ימים ימול לַפֶּם כל זכר לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף", ומאיירך כתיב "המול ימול יליד ביתך ומקנת כסף" ולא כתיב שימולו לח' ימים, ונמצא שיש יליד בית ומקנת כסף שנימולים לשמונה היכא דהוי דומיא ד"לכם" ויש שנימולים לאחד היכא דלא הוי דומיא ד"לכם". כיצד לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה, או שלקחה מעוברת וילדה, אם הטביל את השפחה לשם עבדות לפני שילדה ונתחייבה ככל מצוות שהאשה חייבת בהם והיא טמאה לידה, נימול לשמונה לכונ"ע, דדמי לישראל מעליא כיון שנולד בביתו של ישראל, ואם הטביל את השפחה רק אחרי הלידה, לרב חמא נימול ליום אחד כיון שאין אמו טמאה לידה, ולת"ק נימול

לשמונה דלא בעינן שתהא אמו טמאה לידה. ואם לקח שפחה וולדה עמה לפני שעברו ח' ימים מלידתו, נימול לאחד. ואם לקח זה שפחה וזה עוברת נמול לאחד, לפי שאינו דומה לישראל כיון שאין לבעלו חלק באמו. רש"י. ולתוס' (ד"ה כגון שלקה) נימול לשמונה. ואם לקח שפחה לעוברת, למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף נמול לאחד אפילו בלקחה מישראל, כיון שאין לו חלק באמו, ולמ"ד קנין פירות כקנין הגוף נימול לשמונה, אמנם הלוקח שפחה ע"מ שלא להטבילה שאינה בתורת חיוב מצוות כלל (כדאיתא ביבמות מ"ח: שמותר להשהותו הרבה. תוד"ה כגון שלקה), נמול לאחד.

מי שיש לו ב' ערלות זה ע"ג זה י"א שמילתו דוחה שבת וי"א שאינה דוחה.

תמצית ההלכה-

מילת מי דוחה שבת- הנוולד לשמונה וגמרו שערו וצפורניו, או לשבעה ולא גמרו שערו וצפורניו, מלים אותו בשבת, דווקא בודאי בן שבעה, כגון שבעל פעם אחת ולא בעל יותר עד שהוכר העובר, אבל בסתמא אין תלות שנתעברה אחרי ליל טבילה או משעה שפסקה לראות דם, דאין זה ודאי. והנוולד לשמונה או שיש ספק אם נולד לשמונה או לשבעה ולא גמרו שערו וצפורניו, וה"ה בספק אם לשמונה או לתשעה, אין מלים אותו בשבת, והרמ"א ביו"ד מתייר במקום ספק, ונהרא נהרא ופשטיה. מילה שלא בזמנה, ומילת אנדרוגינוס, או שנוולד בין השמשות של ערב שבת או של מוצאי שבת, או שנוולד מהול (דווקא אם נראה מהול אפי' בלא קישור) ויוצא וקעובד כוכבים שילדה ואח"כ נתגיירה, ומי שיש לו שתי ערלות (היינו שני גידים, וי"א שתי עורות זה ע"ג זה), אין מילתם דוחה שבת. (סימן של"א).

מתי הולד אינו נפל

אשה יולדת לתשעה חודשים או לשבעה מזמן שנתעברה, וולד שנולד בחודש השמיני במקום בחודש התשיעי הרי הוא כמת כיון שהוא נפל ואינו בן קיימא. בהמה גסה יולדת לתשעה חודשים, ובהמה דקה יולדת לחמשה חודשים. והיכא שאין ידוע אם נולד בזמנו או קודם, יש מחלוקת אם הולד הוא ספק נפל, או שבסתמא אין חוששים שהוא נפל, ויש בזה נ"מ לכמה דינים וכדלהלן.

קל"ו. שיטת רשב"ג שכל ששהה ל' יום באדם אינו נפל, דכתיב "ופדויו מבן חודש תפדה" שמע מינה שעכשיו נתברר שאינו נפל, (והיום הלי' כלפני ל', ור"ע מסתפק בזה, ולענין אבילות דינו כלפני ל' משום שהלכה כדברי המיקל באבל. תוד"ה כל), וכן ולד בהמה ששהה ח' ימים אינו נפל, דכתיב "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן", אבל עד אז הולד ספק נפל, ויום ח' כלאחר ח'. (שם). ונ"מ שאם שחטו בהמה בת ז' ימים אסור לאולכה אבל בליל ח' מותר דמקצת היום ככולו, וכתיב "והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה", ולקרבן אינו כשר בלילה דכתיב "ביום צניתו להקריבו", וא"צ להתאבל על תינוק שמת בתוך ל' יום ללידתו. ומ"מ מותר למוול תינוק לח' ימים בשבת, דאף אם הוא נפל אינו חבורה אלא מחתך בבשר הוא, ורק מכשירי מילה לר"א אסור לעשות אא"כ קים לן שעברו ט' חודשים מהפעם האחרונה ששימשה.

לרבנן אין חוששים בסתם ולד שהוא נפל, ועגל שנוולד ביו"ט מותר לשוחטו בו ביום ואינו מוקצה שהרי בין השמשות היה מוכן אגב אמו, ובכור שנוולד בעל מום מותר לבדוק אם זה מום קבוע אף למ"ד שאין רואים מומין ביו"ט משום דדמי למתקן, דהכא כיון דלא איתחזק באיסורא (דאיירי שראוהו מיד בשעת לידה) לא דמי למתקן.

הלכה כרשב"ג.

הגמ' מבארת שמחלוקת רבנן ורשב"ג היא היכא שנפל מן הגג או אכלו ארי, אבל היכא שלא ראו בו אלא מעט חיית ופיהק ומת לכונ"ע נפל הוא, והיכא דקים לן דכלו לו חדשיו לכונ"ע אין חוששים שהוא נפל.

וכתבו התוס' (ד"ה מימהלה) שמחלוקת רשב"ג ורבנן היא בסתם ולד שלא ידוע אם כלו חדשיו, שרשב"ג הוא ספק נפל ולרבנן אינו ספק נפל, ובולד שידוע שלא כלו לו חדשיו לרשב"ג אחר ל' יום אינו נפל ולרבנן הוי נפל.

ולד בהמה שנוולד לשמונה- לרבנן אין שחיטתו מטהרתו מטומאת נבילה, דכתיב "מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנוגע בנבלתה טמא", והכי ולפינן "מן הבהמה" מקצת הבהמה מטמאה ומקצת אינה מטמאה, אשר לטריפה שחטה, וא"כ איירי בהמה טהורה [ששׂיך בה טריפה], "אשר היא לכם" להביא בהמה טמאה. "לאכלה" להביא בן ח' חודשים שאין שחיטתו מטהרתו. ולרבי יוסי ברבי יהודה רובי אלעזר ברבי שמעון שחיטתו מטהרתו. אביי רצה לומר שנחלקו אם בן ח' הוא חי או לא, ורבא דוחה שא"כ למה לא נחלקו אם מותר לאוכלו, אלא לכונ"ע מת הוא, ונחלקו אם שחיטתו מטהרתו כמו בטריפה, או דשאני טריפה שהיתה לה שעת הכושר, ואף טריפה מבטן יש במינה שחיטה, משא"כ בן שמונה.

קל"ו: יום-

ונתקדשה לאחר, אם הוא ישראל שהוא מותר בחלוצה חולצת מן הספק ואח"כ תינשא, ואם נתקדשה לכהן שאם תחלוץ תהיה אסורה לו. י"א שמתורת בלא חליצה דסמיכין אדרבנן שהוא לא נפל, (וכתבו התוס' ד"ה ואם) שלא תחלוץ כדי שלא להוציא לעז על בניה, אמנם אם חליצה מותרת לו, דחלוצה אסורה לכהן מדרבנן ולא גזרו במקום ספק, עוד כתבו התוס' (ד"ה ואם, השני) שאף שהלכה כרשב"ג, לענין אשת כהן לא קיימא לן כוותיה). וי"א שצריכה חליצה.

מילת אנדרוגינוס- לת"ק אין מילת אנדרוגינוס דוחה שבת דכתיב "ערלתו", ור"י מתייר למוולו בשבת, ואם לא מל הוא ענוש כרת, אולם רק לגבי מילה ס"ל דדינו כזכר, דכתיב "המול לכם כל זכר", אבל לענין ערכין אינו לא בערך זכר ולא בערך נקיבה דכתיב "הזכר" ו**אם** נקיבה היא" זכר ודאי ונקיבה ודאית ולא טומטום (כתבו התוס' ד"ה הזכר) שאין לגרוס טומטום, משום שאם יש מיעוט אחד ממעטים רק אנדרוגינוס, אבל טומטום הוא או זכר או נקיבה) ואנדרוגינוס, וכן פסול לקדש מי חטאת (וכן אשה וחרש ושוטה פסולים, אבל קטן כשר, ות"ק פוסל בחרש שוטה וקטן).

מילה שלא בזמנה בשבת בטעות

העושה חבורה בשוגג חייב חטאת, והמל בשבת באופן האסור, פעמים הוא חייב חטאת משום עשית חבורה, ופעמים אינו חייב חטאת משום שהוא עוסק במצוה, וכדלהלן.

קל"ז. מי שהיו לו שתי תינוקות למוול, אחד זמנו בשבת, והשני זמנו בערב שבת או שזמנו באחד בשבת-

לרב הונא (וכן איתא בברייתא בשם רשב"א) המל את של אחד בשבת בשבת חייב לכונ"ע, כיון שלא עשה מצוה ונמצא שעשה חבורה שלא לצורך, אבל המל את של ערב שבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר, ונחלקו אם טעה בדבר מצוה (שהיה טרוד למוול את מי שזמנו בשבת) ועשה מצוה (למול את של ערב שבת) חייב או פטור, ושניהם לומדים את דינם מעז"ז שהוקשו כל חטאות שבתורה לחטאת עז"ז דכתיב "תורה אחת יהיה לכם", ר"א סובר שכמו שבעז"ז אף שהתורה אמרה לא תעשה אי עביד חייבי ה"ה הכא, ולרבי יהושע דווקא בעז"ז חייב משום שלא קיים מצוה, אבל הכא שקיים מצוה פטור.

לרב יהודה (וכן איתא בברייתא בשם ר"מ) המל של ערב שבת בשבת פטור לכונ"ע, כיון שעשה מצוה, ונחלקו במל של אחד בשבת בשבת אם דומה לעבודת כוכבים כנ"ל, או דשאני הכא שהוא טרוד במצוה.

ורב חייא שונה בשם ר"מ שהמחלוקת היא במל של אחד בשבת בשבת, אבל היכא שמול של ערב שבת בשבת חייב אף לרבי יהושע למרות שיש מצוה במילתו, באופן שכבר מל של שבת בערב שבת, משום שלא ניתנה שבת לידחות להאי גברא.

סיום דיני מילה

תינוק שנוולד בבין השמשות נימול ביום התשיעי לפי הצד שהזמן שנוולד בו עדיין היה יום, ואינו נימול בשבת או ביו"ט דשמא זה אינו זמנו ומילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת או יו"ט, ונמצא שאם היום התשיעי הוא שבת נימול בעשרה, ואם יש יו"ט אחר השבת נימול ביום י"א ללידתו, ואם יש ב' ימי ראש השנה ושבת נימול ביום י"ב ללידתו.

חולה נימול ז' ימים אחר שיבריא כמו שממתינים אחרי הלידה, והגמ' דנה אם מונים את הימים מעת לעת או לא.

קל"ז: ציצין המעכבין- אם נשאר בשר החופה רוב גובהה של עטרה במקום אחד אפי' אינו רוב הקיפה, הרי זה מעכב את המילה, ואינו אוכל בתרומה אם הוא כהן כיון שהוא ערל.

תמצית ההלכה-

הסרת הציצין- אם עדיין לא סיים למוול יכול לחתוך גם ציצין (- רצועות בשר מהערלה או מעור הפריעה) שאין מעכבים את המילה או את הפריעה, וכתב הר"ן שאפי' אם סילק ידו מהחיתוך אם עדיין לא גמר לפרוע גז' מותר, (ובמצוצה מסתפק הר"ן אם מותר), ולפ"ז אפי' אם הפורע הוא אחר מותר לראשון לחזור על ציצין שאין מעכבים. וציצין המעכבים היינו בשר החופה רוב הקיפה של עטרה אפי' אינו רוב גבהה, או רוב גבהה של עטרה במקום אחד. (סימן של"א).

אם היה בעל בשר וכאשר האבר מתקשה אינו נראה מהול מתקנו מפני מראית העין, ואם כשמתקשה נראה מהול

"א'צ לתקנו, נראה ואינו נראה לשמואל צריך לתקנו ובברייתא איתא שלרשב"ג א'צ לתקנו.

מל ולא פרע – גילה את המילה, כאילו לא מל.

ברכות המילה– המוהל מברך אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על המילה, ואבי הבן מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, והעומדים אומרים כשם שנכנס לברית כך יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים. רבינו שמואל הנהיג שאבי הבן מברך לפני המוהל, דלשון להכניסו משמע להבא, ועוד דכל המצוות מברך עליהם עובר (קודם) לעשייתם. ור"ת החזיר המנהג לקדמותו שקודם המוהל מברך ואבי הבן מברך אחר המילה, דלהכניסו משמע גם לשעבר, ורק מי שעושה המצוה בעצמו צריך לברך עובר לעשייתו. והמברך אומר אשר קידש ידיד

מבטן (-יצחק, על שם "אשר אהבת", שנתקדש לפני שנולד. רש"י. לתוס' זה אברהם, וחק בשארו שם זה יצחק, וצאצאי חתם זה יעקב), חוק (-של מילה) בשארו (-בבשרו) שם וצאצאיו חתם באות ברית קדש, על כן בשכר זאת אל חי חלקנו, צוה להציל ידידות שארינו משחת (-מגינהום), למען בריתו אשר שם בבשרנו, ברוך אתה ד' כורת הברית.

במילת גרים המברך אומר אשר קדשנו במצוותיו וצונו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, ברוך אתה ה' כורת הברית.

במילת עבדים המברך אומר אשר קדשנו במצוותיו וצונו למול את העבדים ולהטיף מהם וכו' כנ"ל במילת גרים.

תולין

עשית אהל בשבת ויו"ט

העושה אהל קבוע בשבת חייב חטאת משום תולדה של מלאכת בונה, והסותרו חייב משום תולדה של מלאכת סותר, וי"א שאהל עראי אסור לעשותו או לסותרו מדרבנן גזירה אטו אהל קבע, ולהלן יבוארו פרטי הדינים בזה.

תלית משמרת ביו"ט– לרבי אליעזר מותר תלתות את המשמרת שמסנינים בה שמורי יין ביו"ט, אע"פ שזה נעשה כאהל על חלל הכלי, ואף שר"א אוסר להוסיף על אוהל עראי, ועל כן אסר ר"א לפקוק את פקק החלון אם הוא לא קשור ותלוי, ואפ"י ביו"ט, (וחכמים מתירים גם בשבת, אבל לעשות אהל עראי בתחילה אסור גם לחכמים), הכא ביו"ט שרי משום מכשירי אוכל נפש, דמצנינו שר"י מתיר מכשירי אוכל נפש ביו"ט היכא שא"א לעשותם מערב יו"ט, ור"א מתיר אף בדאפשר לעשותם מערב יו"ט, אבל בשבת אסור תלתות מתחילה. וכתבו התוס' (ד"ה דרבי) שרק באיסורים דרבנן מתיר ר"א בתאפר לעשותם מאתמול. והקשו התוס' מנלן שרבי יהודה חולק בזה.

קל"ח. **ולחכמים** אסור תלתות משמרת ביו"ט. לרב יוסף האיסור הוא מדאורייתא, ולאב"י אסור מדרבנן משום עובדין דחול.

מתי יש חיוב חטאת בעשית אהל– העושה אהל קבוע בשבת חייב חטאת, אבל גוד (-נוד העשוי מעור בהמה ועוברי דרכים תולים אותו וממלאים בו יין או חלב, והרוח עוברת מתחתיו ומצננת את היין שלא יתקלקל, ולאחר שנמתח הוא יזומה לאהל), ומשמרת, וכילה שיש בגגה טפה, וכסא גליץ שהוא עשוי מנמכה חלקים המתפרקים ומתחברים, ומיטה כמו של קרמנאי, אף שאסור לעשותם משום אהל עראי (וכסא גליץ ומיטה שמא יתקע. ולתוס' כסא גליץ היינו מיטה שמושבים אותה ואח"כ פורסים עליה את העור, והאיסור משום אהל) אין בזה חיוב חטאת, וכסא כמו שלנו שהיתה זקופה או מוטה, וכסא טרסקל (-כסא מתקפל. וכתבו התוס' ד"ה כסא) דאיירי שהעור קבוע בכסא, דאי לאו הכי אסור) ואסלא (כעין כסא טרסקל אלא שהמושב נקוב לצורך בית הכסא) מותר לנטותם שהוא מתוקן במקומו ברצועותיו מותר לנטותו ע"י שני בני אדם שאז זה לא נמתח טוב, אבל באדם אחד שמותח על יתד בצד אחד וקושרו בה ואח"כ ביתד השני וקושרו בה, וזה נמתח טוב אסור. קל"ח:). וכתבו התוס' (שם) שאם עושה קודם את האהל ואח"כ את הדפנות מותר, דאין דרך לעשות כך אהל, וכן אם המחיצות לא מגיעות לקרקע מותר אף אם מניח קודם את המחיצות.

נתינת שמורים למשמרת– לרבי אליעזר מותר לתת שמורים למשמרת ולסננם, דאין דרך בורר בכך. ולחכמים רק ביו"ט מותר מפני שאם היה עושה זאת מערב יו"ט זה לא היה

משובח כמו אם עושה ביו"ט (תוד"ה תולין), אבל בשבת אסור, לרב כהנא הנותן חייב חטאת, ולרב ששת פטור אבל אסור, דמי איכא מידי שרבנן מחייבים חטאת ור"א מתיר לכתחילה, (ומה שמצינו שר"א מתיר לצאת לכתחילה בעיר של זהב מפני שאשה חשובה יוצאת בו ואין דרכה להריוז כדי להראותו, אף שר"מ מחייב חטאת דס"ל שהוא משאי ולא תכשיט, שם חכמים סוברים שפטור אבל אסור דתכשיט הוא וחישינן דילמא שלפא ומחויא).

התראת משמר– לרבא מתרין במשמר משום בורר, שהרי הוא נוטל אוכל ומניח פסולת כמו בבורר, וה"ה אם התרו בו משום מרקד הוי התראה, ולרב זירא מתרין בו משום מרקד, שהרי הפסולת נשארת למעלה והאוכל יורד למטה כמו במרקד, אבל אם התרו בו משום בורר פטור, דבבורר הפסולת למטה.

שטיחת תלית כפולה– תלית כפולה (-תלית השטוחה ע"ג ארבע יתדות וישנים תחתיה, וראשיה משתשלים בצדדים ומגינים מפני החמה) אסור לשוטחה בשבת, ואם שטח פטור, ואם היה חוט או משיחה כרוכים עליה מבעוד יום כשהיא מקופלת מותר לנטותה לכתחילה דהוי כמוסיף על אהל עראי. ובתוס' מסתפקים אם מותר דווקא בשירי בה טפה, או שהחוט או המשיחה מועילים אף בלא ששירי טפה. תוד"ה כרך.

וילון מותר לנטותו ולפרקו דאין אהל אלא דבר העשוי כעין גג.

קל"ח: פריסת ופירוק כילה– כילה אסור לפורסה בשבת אפילו בעשרה בני אדם, א"כ כרוכים עליה חוט או משיחה שאז מותר גם לפרקה, (ורב מנשיא לא רצה להתיר זאת לבני בשכר, לפי שאינם בני תורה ויבואו להקל יותר. קל"ט.). וכילת חתנים שאינה פרוסה על ד' עמודים כשאר כילות אלא על שתי עמודים שעליהם מונח קנה, מותר לנטותה ולפרקה, אבל אם יש בגגה או ג' טפחים סמוך לגגה רוחב טפה, או שיש בשיפועה טפח דלילה זו אינה עשויה לישן תחתיה. רש"י. והתוס' (ד"ה שאין) הקשו דאם אין טפח בשיפוע למאי חזי, וכתבו דדוחק לפרש שהסדין מונח ע"ג קנים מרובים ואינו מתוח אלא הוא נופל בין קנה לקנה ואין בשיפוע שבין הקנים טפח. וי"מ שאם אין טפח בגובה י"ט מותר, כמו שמותר לישן בכילה כזו בסוכה ואינו אהל לענין ק"ש, וכתבו התוס' שיש לחלק בין שבת לסוכה וק"ש, דשיפועי אהלים כאהלים דמו, ורבינו שמואל לא גורס דין זה, משום שבסוכה מבואר ששיפועי אהלים לאו כאהלים דמו, וכתבו התוס' ד"ל דשם איירי שאין טפח בשיפוע, או שיורד מצידו המיטה טפה, אסור מפני שטפח זה נעשה בקיר ואהל והמיטה נעשית לו לגג.

מותר לצאת עם **כובע** בשבת אע"פ שהוא רחב טפה, כמו שאם הניח תליתו על ראשו והרחיקה טפח מותר, אמנם אם הכובע אינו מהודק אסור לצאת בו בשבת שמא יעוף מהרוח ויבוא לטלטלו ד' אמות. רש"י. ולר"ה (תוד"ה הא דמיהדק) אם הכובע נכפף מותר, אבל באינו נכפף אסור מפני שזה נראה כאהל.

תמצית ההלכה–

עשית אהל בשבת– העושה אהל קבוע, ומגון שפורס סדינים וכדו' כדי שיאהילו על מה שמתחתיהם, ועושה אותם כדי שיתקיימו, הרי זה תולדת בונה, והסותרו חייב משום סותר, והמתניין על הבנין אפ"י משהו חייב. וחכמים אסרו עשית וסתירת אהל עראי גזירה אטו אהל קבע. ואפ"י עשה גג בלי מחיצות אסור, אמנם חכמים לא אסרו כשעשה רק גג אלא היכא שעשאו להגן מפני החמה והגשמים וכדו', אבל בלאו הכי אסור רק אם עושה גם את המחיצות, וכן לא אסרו חכמים אלא כשעשה קודם את המחיצות ואח"כ את הכסוי, אבל אם עשה קודם את האהל לא אסרו, וי"א שאין האיסור אלא כשהוא צריך לאויר שתחת האהל, וכדבריהם פסק השו"ע. ואם היה מערב שבת אהל טפח מותר להוסיף עליו בשבת, דמוסיפין על אהל עראי בשבת. (סימן שט"ו).

עניינים שונים

כירה שנשטמו ב' מירכותיה אסור לטלטלה בשבת, ואם נשטמה ירך אחת, לתנא דברייתא מותר לטלטלה בדאחד ליכא חשש כולי האי, ולרב אסור גזירה שמא יתקע בחוזק והוי בונה.

לרב עתידה תורה שתשתכח מישראל, וכן איתא בברייתא, ולרשב"י ח"ו שתשתכח תורה מישראל, ורק לא ימצאו הלכה ברורה בעתמים שלא יהיה בה מחלוקת ומשנה ברורה במקום אחד. ועתידה אשה שיתטל ככר של תרומה ויתחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא אם תהורה היא ואין מבני לה, והיינו שאף שידעו לומר לה טומאתו כיון שזה מפורש בפסוק דכתיב "מוכל האוכל אשר יאכל", לא ידעו אם כשנמצא שרץ בתנור שבתוכו פת, האם

הפת היא ראשון לטומאה, מפני שרואים את התנור כאילו הוא מלא לטומאה, כמו שאמר רב אדא בר אבהו, או שהיא שניה לטומאה, דלא אמרינן שהתנור מלא טומאה כדמצינו בברייתא שמדכתיב "כל אשר בתוכו יטמא, מכל האוכל אשר יאכל" לומדים שרק אוכלין נטמאים באויר כלי חרס ולא אוכלין ומשקין.

קל"ט. דיינים שאינו הגונים– אם ראית דור שצרות באות עליו צא ודבק בדייני ישראל. ואין הקב"ה משרה שכניתו על ישראל עד שיכלו שופטים ושוטרים רעים מישראל. אם יתבטלו הדיינים הרשעים שנטמס את הדין יתבטלו נוגשי שוטרי עובדי כוכבים, (ואם יתבטלו גסי הרוח יתבטלו המסיתים והמדיחים).

אין ירושלים נפדית אלא בצדקה.

יוסף לא שתה יין מיום שפרש מאחיו, אחיו י"א שלא שתו כלל יין וי"א שרק לא השתכרו.

בשכר "וראך ושמוח בליבוי" על אף שאהרן היה גדול ממשח ונגלית לו שכינה לפני משה זכה אהרן לחושן המשפט על ליבו.

כישות בכרם לר"ט אינה כלאים מפני שזה אילן, ולחכמים זה כלאים מפני שזה ירק, ובחז"ל שכלאים נהוגים שם רק מדרבנן הלכה כדברי המיקל בארץ כמו בערלה, אמנם כתבו התוס' (ד"ה ולישלח) שדווקא במחלוקת אם יש איסור כלאים במין מסוים, הלכה בחז"ל כדברי המיקל, אבל במחלוקת אם יש כלאים דווקא בחיטה שעורה וחרצן במפולת יד, אי לא ס"ל הכי אין הלכה כדברי המיקל. ורב מנשיא לא רצה להתיר לבני בשכר לפי שאינם בני תורה ויבואו להקל יותר, ורב התיר לזרוע כישות בכרם, רב עמרם חסידיא אסר והלקה על זה, ורב משרשיא נתן לתינוק נכרי לזרוע, דס"ל שבחז"ל מותר, ומ"מ ישנה כמה שאפשר כדי שלא ילמדו ממנו. רש"י. והתוס' (ד"ה רב עמרם) כתבו שאף שבחז"ל הלכה כדברי המיקל, במקומם לא היו בני תורה ולא נתן לתינוק ישראל, דאתי למיסרך, (ומ"מ כתבו התוס' (ד"ה וליתן) שמותר לתת לתינוק לשתות כוס של ברכה של מילה ביוה"כ, כיון שזה לא דבר קבוע, אבל כוס של זמן של יוה"כ שזה קבוע אסור דילמא אתי למיסרך. ורב אחא בר יעקב סובר שאין לחוש לאתי למיסרך), וגדול נכרי אתו לאחלופי בישראל.

דיני שבת ויו"ט

קל"ט: קבורת מת ביו"ט– ריו"ח התיר לקבור מת ע"י נכרים ביו"ט הסמוך לשבת, ואין ידוע אם יו"ט חל בערב שבת ומת בו ביום והתיר מפני שמחר לא יוכלו להתעסק בו, או שיו"ט חל במוצ"ש ומת בשבת והתיר מפני שהמת מסריח. ורבא התיר ביו"ט ראשון ע"י נכרים אם של שבת שבערב יו"ט, וביו"ט שני ע"י ישראל, ואפ"י ביו"ט שני של ראש השנה (מבשא"כ ביצה שנולדה בראשון אסורה בשני ובשאר ימים מותרת), ורב מנשיא לא רצה להתיר לבני בשכר אפ"י ביו"ט שני וע"י נכרים, לפי שאינם בני תורה.

תמצית ההלכה–

קבורת מת ביו"ט– אסור לישראל להתעסק בקבורת מת ביו"ט במלאכות האסורות מדאורייתא, אבל נכרים יתעסקו בקבורתו אפילו אם אין לחוש סיסריח, ואם אפשר לקחת תכריכים מוכנים לפי מידת המת, אסור לעשותם אפילו ע"י נכרים, ומלאכות האסורות מדרבנן (כגון לטטול וחימום מים והוצאה שמותרים מדאורייתא אף שלא לצורך) לדעת השו"ע מותר אף ע"י ישראל, אבל ללוותו חוץ לתחום אסור, וי"א שכיון שצריכים להשתמש בנכרים לעיקר עסק הקבורה לא התירו שום דבר לעשותו ע"י ישראל. וביו"ט שני לדעת השו"ע יתעסקו ישראל בקבורתו ואפילו ביו"ט שני של ראש השנה, ואפ"י אינו משתתה עי"ז, ודעת הרמ"א שאם יש נכרים לפנינו יעשו את הקבר ואת הארון ואת התכריכים על ידם, ושאר הדברים יעשו ע"י ישראלים כמו ביו"ט ראשון, ואם אי"א לעשות ע"י נכרים, או שצריך להמתין להם הרבה שעות ובתוך כך יבוא המת לידי ביוין, מותר לעשות הכל ע"י ישראלים. (סימן תקכ"ו).

אלו חוטים טפלים לבגד לענין טלטול– מותר להתעטף בכלילה ובכסכסיה רצועות התלויות בה ועשויות לנטות בהם את הכילה ולצאת לרה"י, כיון שהחוטים בטלים לכלילה, אבל היוצא לרה"ר בטלית שאינה מצויצת כהלכתה חייב חטאת דכיון שאינן כהלכתן אין הבגד צריך את הציציות, דחשיבי כיון שהם של תכלת (ור"ח מפרש כיון שדעתו לתת בטלית ציצית רביעית) ולא בטלי ואינם ממש מן הבגד. וכתבו התוס' (ד"ה הא) שעל זה סמך רבי להניח באבנטו רצועות התלויות בו, ויש שקושרים בהם בתי שקושים דבטלי ולא חשיבי כולי האי.

דיני הערמה– מותר להערים ולתלות משמרת ביו"ט כדי להניח בה רימונים ולהניח בה רימונים ואח"כ יתן בה

שמרים. ומותר להכין שכר של תמרים או של שעורים במועד כדי לשתות ממנו אע"פ שיש לו אחר, ואחר שהכינו ישתה מן הישן, ושאינו ממשמרת שצריך לתת בה רימונים, כיון ששם מוכחא מילתא לאיסור, דסתם תולה משמרת לשמרים הוא תולה, ומשא"כ בשיכר הרואה אומרו לצורך המועד הוא. וצורבא מרבנן עביד הערמה לסתום נקב חבית ע"י שום להצניעו, וכן לעבור במעבורת של נכרי ע"י שישן בה, שכיון שאיסורם מדרבנן לא חישינן בת"ח שיעשה באופן האסור.

הכנת מאכלים בשבת

ברירת יין בשבת- מותר לתת בשבת מים ע"ג שמרים הנתונים במשמרת מבעוד יום, כדי שיהיו צלולים. ומסננים את היין בסודרים ובכפיפה מצרית, ובלבד שלא יעשה גומא מן הסודר בפי הכלי כעובדין דחול, אי נמי אתי לידי סחיטה, ושלא יהיה חלל טפח כשיעור אהל בין הכפיפה לקרקעית הכלי, (אמנם מותר לפרוס בגד על חלק מגיגית יין ולא על כולה). ומותר לתת יין צלול ומים צלולים למשמרת בשבת, אבל בעכורים אסור, ובין הגיתות שרגילים לשתות בלא סינון מותר אף בעכורים. בביתו של רב פפא שפכו בנחת יין מכלי לחבירו, ואף שכששופך בסוף את הניצוצות בוררים את היין מן השמרים שהם נשארים בשולי הכלי, לבי רב פפא הניצוצות אינם חשובים וכשמגיע לניצוצות משליך אותם עם הפסולת.

אסור להדק קשים וקיסמים בחזקה בפי החבית דמיחזי כמשמרת.

ק"מ. מותר לתת ביצה במסננת של חרדל שע"י החלמון של הביצה יורד עם החרדל והוא נתן צבע בחרדל, והחלבון נשאר למעלה עם הפסולת, כיון שאין עושים אותה אלא לגוון שגם החלבון הוא אוכל, אלא שהחלמון יפה לגוון ולא החלבון. ורבינו הלוי מפרש שמסננים את הביצה לתוך התבשיל שנמצא בקערה שהיא כלי שני כדי ללבנו, ובמסנת של חרדל שזה שנינו מותר.

חרדל שלשו אותו בערב שבת י"א שמוותר למחותו בשבת רק בכלי שזה שינוי אבל ביד הוא מתמחה יותר, וי"א שרק ביד מותר שזה אין דרכו בחול, וי"א שבשניהם מותר, וי"א שבשניהם אסור, ולמר זוטרא להלכה מותר לערב בנחת בין ביד בין בכלי ולתת לתוכו דבש אבל לא יטרוף בכף כדרך שטורפים ביצים בקערה בכח, וכן מותר לערב בנחת שמן וחומץ בשחליים, ושום שריסקו מערב שבת מותר לתת בתוכו בשבת פול וגריסים, ולא ישחוק אלא יערב.

אנומלין- מותר לעשות אנומלין בשבת, והיא עשויה מיין דבש ופלפלין. ולר"י בשבת מותר לעשות בכוס וביו"ט בלגין ובמועד בחבית, ולרבי צדוק מותר תמיד לפי צורך האורחים. ואסור לעשות **אלונטית** בשבת מיין ישן מים צלולים ואפרסמון, שזה עשוי לצנן לאחר המרוחץ דוגמת רפואה.

שריית חילתית- אין שורין את החילתית אפי' בצונן, ורבי יוסי אוסר בחמין ופושרין ומתיר בצונן, ומי שחש כבדות בליבו ושתה חילתית שרויה ביום חמישי וביום שישי, מותר לשרות בשבת, מפני שאם לא יעשה כך יסתכן, ולשתות מותר אפי' בלא סכנה מפני שגם בריאים רגילים לשתות משקה זה. ואם שרה באיסור, רב אדא אמר שחייב חטאת, ולאביי אין לחייבו חטאת כמו שהשורה בשר חי במים פטור, אלא איסורו מדרבנן משום עובדין דחול. ומותר לתת את החילתית לתוך החומץ ומטבל בו מאכלו.

תמצית ההלכה-

מותר לערב יין ישן דבש ופלפלין ולשתותם, אבל לטרוף אותם יפה ולסננם אסור. אסור לערב יין ישן ומים צלולים ושמן אפרסמון. מפני שהוא לרפואה לצנן אדם מחום המרוחץ, וכן אם היה עשוי מערב שבת אסור לשתותו. אין שורין את החילתית בפושרין או בצוננים, מפני שדרך לרפואה ליוקרא דליבא, ובגמי איתא הטעם שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ונ"מ שאפי' אם מתכוון בשרייתו לשתיה בעלמא אסור מטעם זה. אבל מותר לתת חילתית לתוך חומץ ולטבל בו פיתו, ואפי' אם הוא מתכוון לרפואה מותר, כיון שאינו ניכר שעושה לרפואה. ואם שרה מלפני שבת מותר לשתותו בשבת, מפני שהוא מאכל קצת בריאים, ואינו ניכר שהוא לרפואה, ואם אין מנהג בריאים בזה כלל, אסור. ואם שתה ממנו בימים חמישי ושישי מותר בין לשרותו בצונן וליתנו בחמה, בין לשתותו, מפני שדרך רפואתו לקחתו ג' ימים רצופים, וזה סכנה אם לא ישתה ממנו, ואם אין חמה מותר לשרותו באור מפני הסכנה. (סימן שכ"א.)

אסור ליתן מים על הכרשינים כדי שהפסולת תצוף למעלה, וכן אסור לשפשפם ביד להסיר פסולת, דהוי בורר, אבל מותר ליתנם

לתוך הכברה או הכלכלה, ולרבי אליעזר בן יעקב אסור להשתמש בכברה כלל.

אסור לתת תבן בכברה כדי שירד המוץ וכן אסור לתיתו במקום גבוה כדי שהרוח תעיף את המוץ, אבל מותר לתת תבן בכברה כדי לתיתו לתוך האיבוס, אע"פ שפעמים הפסולת נופלת דרך נקבי הכברה, וכו"ש דס"ל דדבר שאין מתכוין מותר.

דיני טלטול בשבת ודינים נוספים

מותר לשפשף בשבת בגד פשתן כיון שכוונתו לרככו ולא ללבנו, אבל בסודר אסור דמחזי כמלבן, מפני שיותר מקפידים על ליבנו וצוהרו של סודר מאשר של כותנתו.

ק"מ: **מידיני מוקצה**- כתונת פשתן שנתכבסה ושטחו אותה על קנה כדי ליבשה, מותר להורידה מהקנה, אבל אסור להוציאה את הקנה כיון שהוא עומד להסקה, ואם הוא קנה של אורגים מותר מפני שיש עליו תורת כלי. אגודה של ירק אע"פ שאינה ראויה למאכל אדם אם היא ראויה למאכל בהמה מותר לטלטלה. בשר חי מותר לטלטלו אבל דג חי אסור מפני שבשר נאכל חי ודגים לא.

הגמ' מביאה כמה הנהגות של ת"ח לשמור על כספו ובגדיו, והנהגות צניעות, וכמה הנהגות בין איש לאישתו שלימד רב חסדא את בנותיו.

בל תשחית- לרב חסדא מי שיכול לאכול פת שעורים לא יאכל פת חיטים משום בל תשחית, ולרב פפא מי שיכול לשתות שיכר לא ישתה יין משום בל תשחית, ולא היא דבל תשחית של גופו חשוב יותר.

טלטול לצורך אכילת הבהמה- לרבי דוסא מותר לגרוף עפרורית ממקום אכילת שור העומד לפיטום כדי שלא תתערב העפרורית במאכל ויקוץ במאכלו, ודווקא באיבוס של כלי שאינו משווה גומות, וחכמים אוסרים בשניהם גזירה אטו איבוס של קרקע, ובאיבוס קרקע שמשווה גומות לכו"ע אסור, ואפי' לר"ש שמתיר דבר שאינו מתכוין, כאן חוששים שיתכוין כיון שרגילים להשוות גומות. תוד"ה אבל. וכן מותר לרבי דוסא לסלק את התבן כשהוא רב לצדדים כדי שלא יטנף ברעי, וחכמים אוסרים דיש בו מה שנמאס במדרס רגליו ולא חזי.

נוטלים מלפני בהמה זו ונותנים לפני בהמה אחרת, ודווקא מחמור לשור, דחמור אין לו רירין והשור אוכל מה שהיה לפני החמור, אבל משור לחמור אסור מפני שהמאכל נמאס ע"י הרירין.

קמ"א. **טלטול בגופו**- קש הנמצא ע"ג מיטה בסתמא הוא עומד להסקה והוא מוקצה ולכן אם בא לשכב עליו ורוצה שיהיה רך אסור להזיזו בידו ורק בגופו (-בכתפיו) מותר, דטלטול מן הצד לאו שמיה טלטול, אבל אם הוא עומד למאכל בהמה, או שהניח עליו כר או סדין שזה גילוי דעת שהוא עומד לשכיבה, יש עליו תורת כלי ומותר לנענעו בידו. רב נחמן אוסר להוציא צנן מהקרקע שהוא טמון שם כדי לשומרו אם החלק הרחב למטה כיון שמזיז עפר, ומבואר מדבריו דטלטול מן הצד שמיה טלטול, ומתני' דלא כרב נחמן.

מכבש של בעלי בתים העשוי משני לוחות ארוכים וכבדים שביניהם מניחים את הבגדים וכובד העליון מיישר את הבגדים, ויש בתחתון ד' עמודים שהם נכנסים לנקבים שיש בעליון, ותוחבים יתד בנקב העמוד כפי מה שהוא רוצה לכבוש, מותר להתירו ולהוציא הבגדים לצורך שבת, ואסור לכבש בו בשבת מפני שזה צורך חול, מכבש של כובסים אסור אף להתירו מפני שהוא מהודק כדי לתקן את הבגדים והתרה שלו דומה לסתירה, ור"י מותר להתירו אם היה מותר מערב שבת.

כתישה בשינוי- רב יהודה מתיר לכתוש פלפלי בקת הסכין ודווקא אחד אבל ב' לא, ורבא מתיר אפילו הרבה, כיון ששינה מדרך הכתישה בריחיים או במדוכה. שיטת ר"ח (תוד"ה הני פלפלי) שדווקא ביו"ט רב יהודה מתיר ולא בשבת, אבל התוס' כתבו דבשבת מותר ע"י שינוי, אבל ביו"ט מותר ללא שינוי אפי' במדוך של אבן כשאר תבלינים, כיון שאם ידוך אותם מערב יו"ט יפוג טעמם, וגם אינו יודע מערב יו"ט אם יצטרך להם כיון שלא כל תבשיל צריך פלפלין (משא"כ מלח שכיון שלא שייכים בו ב' הטעמים צריך לדוכו בשינוי), אמנם אם ידע מערב יו"ט שיצטרך פלפלין אסור לדוכם במדוך של אבן, אבל בשל עץ ומותר, ושומים מותר לדוך אפי' אם ידע מערב יו"ט שיצטרך לדוכם, כיון שהם מפיגים הרבה מטעמם, ולא יעזור שיתן יותר שומים, שהרי מטעם זה מותר לשחוט ולבשל ביו"ט, וגם רוח רעה שורה על שומים שדך אותם מערב יו"ט.

טלטול מים שעל גופו- הרוחץ במים ויוצא, ינגב עצמו ואח"כ יצא כדי שלא יטלטל את המים שעליו ד' אמות בכרמלית, אבל עצם הירידה לתוך המים מותרת אף שמזיז המים ד' אמות, דכוחו בכרמלית לא גזרו.

קינוח טיט שעל גב רגלו- י"א שמוותר לקנחו בקרקע, ולא בכותל דמחזי כבונה. לרבא מותר בכותל כיון שזה בנין חקלאה, אבל בקרקע אסור שמא יבוא לאשוויי גומות, ואף שרבא פוסק כר"ש שדבר שאין מתכוין מותר, הכא חוששים שישוה גומות כבונה. (תודה' דילמא). מר בריה דרבינא אוסר בכותל משום בונה ובקרקע משום אשוויי גומות, וס"ל שיקנחו בקורה המוטלת ע"ג קרקע. ורב פפא מתיר בשניהם דאין דרך מתכוין בכך וקיימא לך כ"רש דדבר שאין מתכוין מותר.

כמה דברים שאסרו משום גזירה- אין לשבת בפתח המבוי ליד הלחי כשאינו רואה את הלחי שמא יפול לו חפץ ויביאו. ואין לצדד גיגית ע"ג קרקע שמא ישווה גומות. ואין להדק מוכים בפי פך משקה שמא יבוא לידי סחיטה.

טיט שע"ג בגדו משפשפו מבפנים או יגררו בציפורן ואין בזה משום מלבן כיון שאינו נתון שם מים, וכיון שזה מנפיש לא מוכחא מילתא לאיתחזוי למלבן, אבל לא ישפשפו מבחוץ, ושע"ג מנעלו יגררו בגב הסכין, ודווקא מנמעל חדש אבל מנמעל ישן אסור מפני שקולפו והוי ממוחק, ורב חי"א אוסר.

קמ"א: **לא יסוך רגלו בשמן** כשהיא בתוך המנעל או הסנדל משום שהוא מעבד אותו, אבל מותר לסוך רגלו ואח"כ להכניסה למנעל או לסנדל, ודווקא בשמן בשיעור הראוי לצחצחו, ובאינו מתכוין לצחצחו, אבל בשיעור הראוי לעבד או שמתכוין לצחצחו אסור. ומותר לסוך גופו ולהתגלגל ע"ג עור.

באיזה מנעל אסור לצאת בשבת- מנעל גדול ממידת הרגל אין יוצאים בו בשבת שמא יפול ויבוא לטלטלו, (אבל בחלוק גדול מותר מפני שאין חשש שיפול, ואין חוששים שיורידו, מפני שלא ילך ערום ברה"ו), מנעל מרופט (-קרוע מלמעלה) אסור לאשה לצאת בו שמא יצחקו עליה ותורידו ותטלטלו, (ולא תחלוץ בו כיון שאינו נעל מעליא, ואם חלצה חליצתה כשרה, אך אם אינו חופה את רוב הרגל לא הוי חליצה אף בדיעבד. תוד"ה במנעל), וכן אסור לאשה לצאת בשבת במנעל חדש מפני שאשה מקפידה אם המנעל אינו מתאים למידת רגלה, ואם יצאה בו אפי' שעה אחת בערב שבת מותר מפני שכבר ראתה שהוא מתאים לה ואינה מקפידה על גדולה.

מנעל שע"ג האימוס, לר"א דס"ל שאינו מקבל טומאה אסור לטלטלו כיון שאינו נחשב כלי כל זמן שהוא מחוסר הוצאה, אא"כ הוא רפוי דאז אינו נחשב מחוסר הוצאה, ולרבנן דס"ל שמקבל טומאה מותר לטלטלו, והיינו לרבא דס"ל שכלי שמלאכתו לאיסור (-האימוס שמלאכתו לתקן נעלים) מותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו כיון שיש עליו תורת כלי, ולאביי שכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו לצורך מקומו, מותר רק ברפוי שהמנעל נשטמ מאיליו וא"צ לטלטל את האימוס.

נוטל

טלטול דבר התר שיש בו מוקצה

מותר להטות דבר התר כדי להפיל ממנו דבר מוקצה, היכא שהדבר התר לא נעשה בסיס למוקצה, וכגון שלא הניחו שם כבונה, ואם י"א להטות מותר אף להגביה את הדבר התר ולהפיל את המוקצה. ובתינוק המחזיק מוקצה בידו, יש אופנים שמוותר להגביהו עם המוקצה, ויש אופנים שאסור, וכדלהלן.

טלטול תינוק עם מוקצה- מותר לאב לטלטל בחצר את בנו עם **אבן** בידו, ודווקא כשיש לבן געגועין על אביו שאם לא יטלנו יחלה, דלא אסורו טלטול שלא בידיים במקום סכנת חולי. רש"י. (ותבתו התוס' ד"ה) ונשדיניהו) שאין אומרים שהאב ינער את האבן מיד התינוק, מפני שהתינוק יצעק ויכבה. ואין האבן בטלה לתינוק (כמו שהיא בטלה לפירות וכדלהלן) משום שטלטול התינוק אינו נצרך כל כך. ואף ששיורי כוס בטלים לכוס, שאני שיורי כוס שאינם חשובים כלל). אבל בלא געגועין אסור, כמו שחייב משום הוצאה במוציא אדם אחר ובגדיו בידיו, ופטור אם לובשם עליו, אבל אם יש **דינר** בידו אסור אפילו לאחוז בידו תינוק המהלך ברגליו, דילמא נפל ואתי אבוח לאתויי. המוציא תינוק חי וכיס תלוי בצווארו אף למ"ד חי נושא את עצמו שאינו חייב על הוצאת התינוק חייב על הוצאת הכיס, דאינו מבטל הכיס לגבי תינוק כמו

שמבטל המיטה לגבי חי. המוציא **תינוק מת וכיס תלוי בצווארו** פטור על התינוק לר"ש הפוסט במלאכה שאינה צריכה לגופה, וגם על הכיס פטור משום דאגב מרריה מבטיל ליה לכיס, אי נמי משום מלאכה שאינה צריכה לגופה, ומשום שלא הוציא כדרך המוציאין. תוד"ה תינוק.

תמצית ההלכה-

קטן שיש בידו אבן אם יש לתינוק עצבון כשאינו עם אביו ואם לא יטלנו יחלה, ואם ישליך את האבן מיידו יצעק התינוק ויבכה, מותר לטלטל את התינוק בחצר עם האבן, ואם נפלה האבן מיד התינוק אסור להגביהה בשבילו, אלא יוריד את התינוק ויגביה התינוק את האבן ויחזור ויטלנו, אבל אם התינוק אין לו געגועין על אביו אסור לאביו לטלטלו, דהוי כאילו הוא מטלטל את המוקצה. וברה"ר הכל אסור משום היוצא, דהוי כאילו נושא את האבן בידו. וקטן שיש בידו דינר אסור לאביו להגביהו, ואפי' לתת לו יד והתינוק מהלך ברגליו אסור, ואפי' במקום שיש לו געגועים על אביו, דשמא יפול הדינר ויבוא אביו לטלטלו בידים, וי"א שאין האיסור אלא לטלטל את התינוק, אבל לתת לו יד מותר, וכתב הב"ח שנקטינן כדעה הראשונה, אבל הא"ר מיקל כדעה השנייה משום סכנת חולי. (סימן ש"ט).

קמ"ב. טלטול כלכלה עם אבן בתוכה- אם אין בכלכלה פירות אסור לטלטלה משום בסיס, ואם יש בה פירות שעיקר הכלכלה היא בסיס לפירות ולא לאבן, ישליך את הפירות ויקחם ביד ויחזירם לכלכלה בלא האבן, ואם הם פירות שיטנפו עי"י שישליכם יעזרם וישליך את האבן, ואם הכלכלה פחותה והאבן נעשית דופן לכלכלה מותר לטלטלה.

תרומה טהורה וטמאה שהם בכלי אחד, אם צריך לטהורה והטהורה למעלה יקחנה בידים, (וכתבו התוס' ד"ה הכא) דאיירי שהפירות נמצאים בתוך כלים קטנים הנמצאים בסל גדול, אבל אם הפירות מונחים יחד בלי כלים נפרדים הם אומרים שיקח את הטהורה בידים), ואם היא למטה ישליך הכל ויקח את הטהורה, ואם הם פירות המיטנפים, אם הוא צריך לפירות מותר לטלטלם עד השלחן ושם הוא ישליך הכל ויקח את הפירות הטהורים, ואם הוא צריך למקומם מותר לקחת הכל ביחד אף אם הטהורה למעלה, כשם שמותר לטלטל כר שעליו מעות בצריך למקומו.

מדומע- סאה תרומה שנפלה בשבת למאה של חולין, לרשב"א נתון עיניו בצד זה להעלותו לתרומה, ואוכל מצד אחר, ור"י מתיר מטעם זה אף להעלות אחד ולאכול את כל השאר , דכיון שיכול לאכול עי"י נתינת עין, וממילא אין תיקון בהעלאתו. והנה מצינו שנחלקו ר"א וחכמים היכא שנפל תרומה לפחות ממאה חולין (מכאן מוכיחים התוס' שתרומה עולה באחד ומאה עם האיסור), ונפל מן המדומע למקום אחר, שלר"א התרומה מדמעת כתרומת ודאי, ולחכמים מדמעת לפי חשבון כגון אם נפלה לשישים חולין דנים שיש בה אחד משישים תרומה, והגמ"ל אומרת שאין לומר שמותר לר"א להוציא מדומע בשבת מטעם שאנו אומרים שכאילו התרומה מונחת בפני עצמה ואינה מעורבת, דלא אמר ר"א אלא לחומרא ולא לקולא דנימא שמי שמעלה אותה בשבת לא נחשב בתוקן. עוד מצינו שנחלקו ת"ק ור"ש היכא שנפל פחות מאחד ממאה וחזר ונפל עוד פחות ממאה קודם שהגביה, שלת"ק התעורבת אסורה ולר"ש מותרת, והגמ"ל אומרת שאין להתיר לר"ש להוציא מדומע בשבת דס"ל שרואים כאילו התרומה מונחת בפני עצמה, דלא נחלקו אלא אם זה נחשב שנפלו בבת אחת ואין כאן אלא חמישים, או שהראשונה כבר התבטלה, וממילא מתבטלת גם השנייה.

קמ"ב: אבן שעל פי החבית- המניח אבן על החבית מדעתו, נעשית החבית בסיס לאבן ואסור לטלטל את החבית כלל ואפי' להטותה אסור, אבל אם שכח את האבן על החבית בבין השמשות, יכול להטות את החבית כדי שהאבן תפול, ולא יקח האבן עצמה אלא יטרח בהתיא, כרשב"ג שאמר שהבורר קטנית ביו"ט אף לב"ה שיכול לברור פסולת מתוך האוכל בחיקו או בתמחויו (דלב"ש מוציא את האוכל והפסולת נשארת בכלי) זה דווקא כשהאוכל מרובה, אבל אם הפסולת מרובה יוציא האוכל מתוך הפסולת כדי שיטרח בהתיא ולא באיסורא. לרש"י הטעם הוא שכשהפסולת מרובה אם יוציא את האוכל זה יותר טירחא, ולר"ת כשהפסולת מרובה היא לא בטילה לאוכל. ואף שכאן האוכל מרובה על הפסולת, מ"מ כיון שאם יציע להוציא את כל היין מהחבית יצטרך להרימיה, על כן צריך להטות את החבית. לרש"י התשובה היא שכך זה פחות טירחא, ולר"ת התשובה היא שכיון שהאוכל לא ניכר כלל ואינו יכול ליטלו ללא סילוק האבן ממילא אין האבן בטילה לאוכל. ואם היתה החבית

בין החביות והוא חושש שהאבן תפול על החביות ותשברם, או שיש שם כלי זכוכית, מגביהיה למקום אחר ומטה אותה והאבן נופלת.

מעות שעל הכר- השוכח מעות על הכר, אם הוא צריך את הכר, מנער את הכר שיפלו המעות, ואם הוא צריך את מקום הכר מטלטל את הכר עם המעות למקום אחר, ואם הניח את המעות בכוונה אסור לטלטל את הכר משום שנעשה בסיס לדבר האסור. **ואם יש על הכר דבר מאוס** מקנחו בסמרטוט ולא ישפוך עליו מים, דסתם כר הוא מבגד ושרייתו זהו כיבוסו, ואם הכר הוא מעור ישפוך מים עד שיכלה הדבר המאוס דשרייתו לא זהו כיבוסו, אבל לכבוס ממש אסור, דסתם כרים וכסתות הם רכים ששייך בהם כיבוס.

תמצית ההלכה-

אבן שעל פי החבית או מעות שעל הכר ששכחם שם וצריך להשתמש בחבית או בכר, מטה אותם באופן שהמוקצה יפול, אבל לצורך שלא יפסד המוקצה אסור אפי' ניעור, ובעשה"צ כתב שלא בריאא אסור לנער כדי למנוע הפסד, ואם מטה אותם בגופו ולא בידו מותר גם בזה. ואחרי שנסתלק המוקצה מותר הכר בטלטול. ואם החבית היא בין חביות אחרות ואינו יכול להטותה שמא יפול על חבית וישברה, מותר להגביה את החבית דהוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, ויקח את החבית למקום אחר ושם יטה את החבית, ואם הוא צריך למקום החבית או הכר ולא מספיק הטיה וניעור מותר לטלטלם עם האבן והמעות כדי לפנות מקומם, ואם הניח את האבן או המעות בכונה, הוי בסיס לדבר האסור, ואסור להטותם. (סימן ש"ט).

טלטול מוקצה עי"י שמניח עליו ככר או תינוק- כמה אמוראים התירו בשוכח מוקצה במקום שאינו משתמר לטלטלו משום עי"י שמניח עליו ככר או תינוק, וריו"ח התיר לטלטל דסקיא מלאה מעות בסרטיא שהיא רשות הרבים, וטלטלוה פחות פחות מד' אמות או עי"י מחזיזה של בני אדם, למר זוטרא כך ההלכה, אבל לרב אשי לא התירו לטלטל עי"י ככר או תינוק אלא מת בלבד שאינו כבוד הבריות שיהא מונח בחמה.

אלו דברים ראויים לשימוש ומותרים בטלטול בשבת או ביו"ט- מותר לטלטל עומרים כיון שראויים לשבת עליהם (ואדם חשוב יחמיר בזה כדי שלא ילמדו ממנו להקל באיסורים), לרבא מותר לטלטל בשר בן יונה חי ולא נמלח, כיון שראוי לאוכלו חי (ואדם חשוב יחמיר בזה כנ"ל), אבל אין מועיל להתיר מה שראוי לבהמה, שכיון שהיה ראוי לאדם עי"י בישול אינו עומד לבהמה כר"י, ורבא כר"י ס"ל כמו שמצינו שאסר לטלטל ביו"ט עץ העומד להסקה כדי לחתות בו (לרש"י הטעם משום שעצים עומדים להסקה ולא לטלטול. ולתוס' הטעם משום מתקן מנא), וכן אסר להסיק בשברי כלים שנשברו ביו"ט דהוו להו גולד כיוון שלא עמדו להסקה, אמנם רבא התיר להשליך מעיים של אווז לכלבים, דכיון שזה מסריח ואם ימותין עד מוצאי יו"ט, דעתו עליהם לכלבים מערב יו"ט וממילא בבין השמשות זה היה מוכן לכלבים.

קמ"ג. סילוק פסולת מהשולחן- לב"ש מותר לסלק בידו עצמות (לרש"י איירי בקשות שאינן ראויות לכלבים, ולתוס' איירי בראוי לבהמה דאל"כ אסור) וקליפין של אגוזים, דלית להו לב"ש מוקצה, ולב"ה מסלק את הטבלה כולה שיש עליה תורת כלי ומנערה אבל לא יטלטל מוקצה בידים וכו'. ורב נחמן סובר שב"ש כר"י ובה"כר"ש. מותר לסלק מהשולחן פרורים פחות מכזית (ומסייע ליה לריו"ח דס"ל שאסור לאבדם ביד ולכן לא זורקים אותם. והתוס' גורסים מותר לאבדם ביד), ושריבטיים של אפונים או עדשים מפני שזה מאכל בהמה, והיינו כר"ש, אבל לר"י כיון שאתמול היה אוכל בתוך השרביטין זה לא עמד למאכל בהמה וממילא זה מוקצה.

טלטול גרעיני תמרים- גרעיני תמרי ארמייתא מותר לטלטלם כיון שהם ראויים אגב התמור שגם אותו מאכילים לבהמה כיון שהוא רע, וגרעיני תמרים של פרסיים שאין מאכילים את התמרים לבהמה אסור. ושמואל טלטל גרעיני תמרים אגב פת דס"ל שמתור לאדם לעשות כל צרכיו בפת. ואף דס"ל כר"ש שמתיר, החמיר על עצמו מפני שהיה אדם חשוב. (תוד"ה שמואל). ורבא טלטלם אגב ספל מים. ואף דס"ל כר"י, הכא כיון דלא אפשר מאתמול מותר אף לאדם חשוב. (תוד"ה רבא). רב הונא בריה דרבי יהושע עשה אותם גרף של רעי (והגמ' מקשה שאסור לעשות גרף של רעי לכתחילה). רב ששת היה זורקם בלשונו, ורב פפא ורב זכריה בן אבקולס היו זורקים אותם מאחורי המיטה.

ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחים בו את השולחן, ואם אין לו עור בית אחיזה אסור מפני שהוא נסחט בין אצבעותיו, ואף לר"ש דדבר שאין מתכוין מותר הכא אסור דהוי פס"ר, ובכל גוונא מותר לטלטלו בשבת כשהוא נגוב ואינו מקבל טומאה דאינו לא כלי עץ ולא בגד ולא שק ולא מתכת.

חבית

קמ"ג: כמה מותר להציל מחבית שנשברה- חבית שנשברה מותר להציל ממנה לעצמו מזון ג' סעודות אפי' בהרבה כלים, ובכלי אחד יכול להציל כמה שירצה, ואומר לאחרים בואו והצילו לכם כל אחד מזון ג' סעודות, אבל אסור לספוג את המשקין מהחבית, לרש"י הטעם הוא שמא יסחוט, ולתוס' (ד"ה חבית) איירי אפי' בספוג שיש לו עור בית אחיזה שאין בו חשש סחיטה, משום עובדין דחול. ולא יטפח ידו בשמן ויקנחה בשפת הכלי, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול.

איסוף פירות- מי שנתפזרו לו פירות בחצר מותר ללקטם מעט מעט ולאכול (והתוס' כתבו שגם בלא לאכול מותר), אבל לא ילקטם לתוך סל או קופה, שלא יעשה כדרכו בחול.

איסור סחיטה, שימוש במשקין שזבו, ודין מי פירות וכדו' לשבת ולטומאה

איסור סחיטה בשבת- אסור לסחוט זיתים וענבים בשבת, והסוחט חייב משום מפרק שזה תולדה של דש (קמ"ג). ופירות שדרך לפעמים לסוחטם אסרו חכמים לסוחטם, ופירות שאין דרך לסוחטם כלל מותר לסוחטם בשבת (קמ"ד), זיתים וענבים מותר לסוחטם לתוך אוכל, דמשקה הבא לאוכל דינו כאוכל (שם), וכבשי ושלקות שנבלע בהם מים נחלקו רב ושמואל וריו"ח באיזה אופן מותר לסוחטם. (קמ"ה).

שימוש במשקין שזבו- חכמים אסרו באופנים מסוימים להשתמש במשקין שזבו מעצמם מן הפרי, שמא יבוא לסוחטם.

דינים נוספים- משקה שבא על אוכל הוא מכשיר את האוכל לקבלת טומאה, והגמ"ל (קמ"ג): דנה מתיי חלב ודם של אשה ושל בהמה נחשבים משקה לענין זה, ומה הדין (קמ"ד). במשקה הזב מזייתים וענבים, ומה (קמ"ה). משקה הבא לאוכל מכשיר, ומה הדין כשהוא הולך לאיבוד או כשהוא בא לעצצח את הפרי. ואלו משקין פוסלים את המקוה בשנינו מראה (קמ"ד).

איסור סחיטה בשבת- אסור לסחוט פירות בשבת משום מפרק שזה תולדה של דש.

דין משקין שזבו- משקה שיצא מהפרי בשבת ללא סחיטה- במתני' איתא שלרבנן המשקה אסור, ולר"י אם הפירות עומדים לאכילה המשקה מותר דאין לחוש שמא יסחוט, ואם הם עומדים לסחיטה המשקה אסור שמא יסחוט. לשמואל ר"י מודה בזיתים וענבים שאסור, כיון שהם עומדים ברובם לסחיטה וממילא כשיצא מהם משקה נותן דעתו להיות ניחא ליה בזה, וחכמים מודים לר"י בשאר פירות שאין מי שמתמשש בהם למשקין, והמחלוקת היא בתותים ורימונים שיש שמתמששים בהם למשקין. ולעולא ולריו"ח ר"י מתיר אף בזיתים וענבים כיון שהמשקין נכנסו לאוכל, וריו"ח אמר שבזה אין הלכה כמותו. ואף שריו"ח סובר שביצה שנולדה ביו"ט אסורה אטו משקין שזבו, יותר יש לגזור בביצה מפני שהיא עומדת להסחט מן התרנגולת ודרך לגומעה חיה, מאשר לגזור בשאר פירות שאינם עומדים כלל לסחיטה. (תוד"ה הלכה). ובברייתא איתא שזיתים שמשך מהם שמן וענבים שמשך מהם יין לרש"י הכונה שזב מהם שמן או יין, ולתוס' הכונה שסחטם אדם בשביל כך (שבזה יש יותר חשש שיסחוט), והכניסם בין לאוכל בין למשקה, היוצא מהם אסור, ובתותים ורימונים, לחכמים הדין כמו בזיתים וענבים, ולר"י בסתמא או בהכניסם למשקין אסור, אבל בהכניסם לאוכלין היוצא מהם מותר.

תמצית ההלכה-

דין משקין שזבו מהפירות- משקה שזב בשבת מזייתים וענבים אסור, גזירה שמא יבוא לסחוט לכתחילה, אא"כ תרסקו הפירות יפה מערב שבת, או שנתרסקו אפי' בשבת ישירות לתוך יין, ומותר לתת בשבת ענבים לתוך יין כדי שיתבקעו ויוציאו יינם, או לשרות צימוקים וכדו' כדי לעשות מהם שתיה. ומשקין שזבו מפירות שרובם עומדים לאכילה, אם פירות אלו עמדו לאכילה מותר, ואם הפירות עמדו לסחיטה או בסתמא אסור. (סימן ש"כ).

איזה חלב ודם מכשירים לקבלת טומאה-

חלב אשה מכשיר לקבלת טומאה בין אם יצא ממנה לרצונה ובין אם יצא שלא לרצונה. לרש"י הטעם משום שהחלב קרוי משקה דכתיב 'ותפתח את נאד החלב ותשקהו', ולתוס' (ד"ה לרצון) הטעם משום שחלב ודם חד הוא כיון שהחלב נוצר מדם שנעקר, וממילא (תנר"ה מאי) אף באמרה לא ניחא לי זה מטמא, ורק לר"ע דס"ל שאין ללמוד חלב מדם או לרבי יוסי דלא ס"ל שדם נעקר ונעשה חלב צריך לטעם שהביא רש"י. עוד כתבו התוס' (ד"ה חלב) שאין זה דומה להא דאיתא במכשירין שמשקה מכשיר בין בתחילתו לרצון בין בסופו לרצון, דשם איירי בשעת נפילת המשקה על הפירות, שאינו מכשיר אלא כשנפל ברוצן בדעיני יותן דומיא דיתן, אבל הכא איירי ברוצן שבשעת פרישה מגוף האשה או הבהמה. עוד כתבו התוס' (ד"ה לא לרצון) שיוצא מהסוגיה שחלב אשה מטמא אף באומרת שאינה רוצה שיצא, ודלא כמסקנת הסוגיה כבירות' ג., ולרבא (שם) חלב אשה מטמא ללא הכשר מדין שמקום החלב נחשב כמעין.

חלב בהמה לחכמים אינו מכשיר אלא ביצא לרצון ואם יצא שלא לרצון אינו נחשב משקה ואם נגיע בו שרץ אינו מקבל טומאה, ולר"ע חלב אשה שאינו מועדף אלא לקטנים מכשיר, כ"ש על חלב בהמה שמויעד גם לגדוולים, ואמרו לו חכמים ששאני אשה **שדם מגפתה** (-מוכה) מכשיר לקבלת טומאה דכתיב 'ודם חללים ישתה' ומה לי קטליה כוליה מה לי קטליה פלגא, וחלב הוא כדם מגפתו, שהי החלב נוצר מדם שנעקר, ודם מגפתה בסתמא יוצא שלא לרצון, אבל של בהמה אינו מכשיר דבהמה אינה בכלל "חללים", אמנם דם שחיטה מכשיר מפני שהוקש למים דכתיב "על הארץ תשפכנו כמים", ור"ע סובר שחלב יותר חמור מדם, שהרי החולב בהמה לרפואה מכשיר כיון שהוציאו לרצון, והמקום דם לרפואה אינו מכשיר, ובהכרח שחלב מכשיר משום דכתיב "ותפתח את נאד החלב ותשקהו" ולא משום דדם נעקר ונעשה חלב. תנר"ה מחמיר.

קמ"ד

היוצאים מהם מכשירים רק אם יצאו לרצון, אבל לא באומר לא ניחא לי. (ובמסכת מכשירין מסיים לא אם אמרת בסלי זיתים וענבים שהרי תחילתו אוכל וסופו משקה, תאמרו בחלב שתחילתו וסופו משקה. תנר"ה סלי.) ואם יצאו בסתמא, לר"י דלעיל חשיב משקה ומכשיר, וללישנא בתרא הכא בסלים כיון שהמשקים הולכים לאיבוד מפקים מתחילה ולא חשיב משקה אלא לרצון ולא בסתם, אבל בעלמא אף בסתם חשיב משקה.

קמ"ד: סחיטת פירות בשבת-

פגעין פרישין ועוזרדין דכיון שאין דרך לסחוטם אין בזה משום דש, בין לר"י ובין לרבנן. רימונים פעמים הם עומדים לסחיטה ולכן אסור לסחוטם, להו"א האיסור ברימונים משום שהם עומדים לסחיטה אצל בית מנשיא בר מננים, למסקנה זה אינו מספיק דבטלה דעתם, אלא הטעם משום דכיון דאחשבינהו הוו משקה, וגם פגעין וכדו' אסור לסחוט היכא דאחשביה, ורק כדי למתק את הפרי מותר. ורימונים אסור אפי' למתקן, דחישוינן שיעשה לשם משקה.

המקיים קוצים בכרם לרבנן לא נאסרו בהנאה משום כלאים, כיון שאין איסור אלא בדבר שדרך לקיימו. ולר"א נאסרו בהנאה משום שבערביא מקיימים קוצי שדות לגמליהם, ולא אמרינן בטלה דעתם כיון שהוא מקום ולא משפחה.

אלו משקין פוסלים את המוקה- תרדים שסחטם פוסלים את המוקה בשינוי מראה, ולא בגי' לוגין, דלא החזיקו ג' לוגין אלא במים שאובים. י"מ שאף שאינם בני סחיטה פוסלים, דכיון שהחשיבם חשיב משקה. ורב פפא מפרש הטעם שכל דבר ששינוי עושים ממנו מוקה כמים ושגל ובודי פוסל את המוקה בשינוי מראה, ומתאי טעמא ביאר רבא למה מוחל פוסל את המוקה בשינוי מראה (וכן יין וחומץ פוסלים את המוקה בשינוי מראה), ולאביי מוחל פוסל מוקה היינו לרבי יעקב דס"ל שמוחל הוי משקה, ורק מוחל היוצא בתחילה כשטוען את הזיתים במעטץ והוא צלול כמים טהור לכו"ע, לפי שאינו רוצה בקיומו, ולר"ש מוחל אינו כמשקה, ורק מוחל היוצא בעיקול בית הבד אחרי או לפני הסחיטה, שהוא דומה לשמן, חשיב משקה לכו"ע. משום שיש בו מעט צחצוחי שמן, והמחלוקת היא באתי בתר איצצתא אחרי שהזיתים עמדו ימים ודחקו זה את זה והתחילו להתחמם.

סחיטה לתוך אוכל- מותר לסחוט אשכול ענבים לתוך קדירה שיש בה אוכל, דמוכחא מילתא שאינו נצרך למשקה אלא לאוכל, ואין זה דרך פריקתו, והוי כמפריד אוכל מאוכל, אבל לא לתוך קערה כיון שלפעמים הוא צריך את זה למשקה, וכן מותר לחלוב עז לתוך קדירה אבל לא לתוך קערה, דמשקה הבא לאוכל נחשב

לאוכל, והיינו ביו"ט שהבהמה ראויה לאכילה, אבל בשבת שאין הבהמה ראויה לאכילה הוי דש שמוציא אוכל מתוך פסולת, אמנם ענבים וזיתים מותר גם בשבת כיון שהם ראוים לאכילה. (תנר"ה חולב.) ומה שמצינו שזב שחולב את העז החלב טמא בהסט, והמשנה לא מחלקת בין חולב לתוך הקדירה או לתוך הכוס, ומשקה הבא לאוכל הוי אוכל וצריך הכשר, התם הוכשר לקבל טומאה בטיפה המלוכלכת על פי הדיד דניחא ליה בה כדי שיהיה נח לחלבו. ומה שמצינו שטמא מת וכן טמא שרץ וכל אלו המטמאים במגע שסחט זיתים וענבים שיעורו כביצה מכוונת טהור ושישמוע שיותר מכביצה טמא, איירי בסוחט לתוך הקערה, אבל בסוחט לתוך הקדירה לא הוכשרו לקבל טומאה. לרש"י בכביצה טהור מפני שברגע שנסחטה טיפה אחת אין כאן כביצה ואין אוכל מטמא בפחות מכביצה, אבל זב המטמא בהסט מטמא אפי' כל שהוא. ולתוס' (ד"ה כביצה) גם לקבלת טומאה בעינן כביצה, וכתבו התוס' שהטעם של רש"י נוחא פר' למ"ד שאלהמשיקן ביעקד פקיד, אבל למ"ד מיבלע בליעו המשיקן טמאים סתמיים כיון שהם נוגעים באוכל, ואם הענבים לא הוכשרו לקבל טומאה אינם טמאים אלא כשסוחטם ואז אין שיעור כביצה, אבל לרש"י שאוכל מקבל טומאה בכל שהוא צ"ע.

תמצית ההלכה-

אלו פירות אסור לסחוט בשבת- זיתים וענבים סחיטתם אסורה מדאורייתא, ותותים ורימונים סחיטתם אסורה מדרבנן, וכל פרי שדרך לסוחטו באיזה מקום כדי לשתות את מימיו מחמת צמא או תנענן דינו באותו מקום כנותנים ורימונים. (והמ"א מחמיר באופן מסוים גם בשאר מקומות), ופרי סוחטים אותו לרפואה, אין נחשב שדרך לסוחטו. ותפוחים דינם היום כנותנים ורימונים, מפני שיש מקומות שסוחטים מהם הרבה, אבל מותר לסחוט תפוח מבושל משום שסוחט ממנו את כל האוכל. ופירות שאין דרך לסחוטם מותר לסחוטם אף אם כונתו בסחיטה בשביל המשקה, ויש מחמירים בזה. ומותר לסחוט ענבים לתוך אוכל בין בקדירה בין בקערה, והמחמיר תבוא עליו ברכה, אבל אסור לסחוט לתוך כלי ריק או לתוך משקה אף אם עתיד לתת את המשקין לאוכל וחיובא נמי איכא. (סימן ש"ט.)

קמ"ה. משקה הבא לאוכל, מתי דינו כאוכל- המחליק ככרותיו בענבים ע"י סחיטת המיץ עליהם, לת"ק לא הוכשרו לקבל טומאה, ולר"י הוכשרו. לרבי ירמיה נחלקו אם משקה הבא לאוכל הוא אוכל. לרב פפא לכו"ע משקה הבא לאוכל אינו אוכל, ונחלקו אם משקה הבא לאיבוד כגון הכא שהאור שואבו ושורפו נחשב משקה, כמו שנחלקו בטמא המפצע זיתים כדי לדעת אם ראוים למסיקה והמשקה הולך לאיבוד, אם לרככם לכו"ע הוכשרו דניחא ליה שיהיה עליהם שמן כדי שיהיו טעימים יותר, ואם ממעכם כדי לסופתם במלח לכו"ע לא הוכשרו, דאינו מכוין שהמשקין יצאו). ולרב הונא בריה דרבי יהושע במשקה הבא לתקן אוכל והוא אוכל אותו יחד עם האוכל או טובל בו את האוכל י"ל שדינו כמשקה, ובמחליק בענבים נחלקו במשקה העומד לצחצחו שהרי המשקין מצחצחים את הפת ואינם הולכים לאיבוד.

סחיטת דג וכבשים ושלקות- לרב מותר לסחוט דג להוציא צירו אפי' לתוך הקערה דלאו משקה הוא אלא אוכל, כמו שמתור בשלקות שסחטם לגופם או למימיהם, אבל כבשים (-ירק חי כבוש ביין וחומץ) דווקא בסחטם לגופם מותר דלא חשיב מפרק כיון שאינו צריך למייהם (אש"כ סחטם למוצאי שבת), אבל סחטם למימיהם פטור (לרש"י כיון שהמשקה לא גדל בתוך הכבשים אין זה מפרק, ולתוס' משום דס"ל שאין חייב מן התורה אלא על דריכת זיתים וענבים), אבל אסור אטו זיתים וענבים, דס"ל לרב שאין חייב מן התורה אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד כיון שזה הדרך, אבל שאר דריכות אין דרך לעשותם ואינם מאלאה. ולשמאול מותר לסחוט כבשים ושלקות לגופן, אבל בסוחט למימיהן אף בשלקות פטור אבל אסור, ולדבריו אסור לסחוט דג להוציא צירו. ולרבי יוחנן בין כבשים ובין שלקות לגופם מותר (אש"כ סחטם למוצאי שבת), למימיהם חייב חטאת, וכן בסוחט דג לתוך הקערה חייב חטאת. וכתבו התוס' (ד"ה ורבי יוחנן) שר"ח פסק הלכה כריו"ח, וממילא אסור לסחוט כבשים ושלקות למימיהן, ואם סחט חייב חטאת, ואין חילוק בין קדירה לקערה, ובין שבת ליו"ט.

תמצית ההלכה-

סחיטת כבשים ושלקות- פירות או ירקות הכבושים בחומץ ומלח, או שבישלם לפני שבת, ובא לסחוטם מהמשקה הבלוע בהם, אם עושה זאת כדי לתקנם לאכילה מותר לסחוטם אפי' אם המשקה הבלוע נופל לקערה ואינו הולך לאיבוד, (אמנם בזיתים וענבים אסור), ואם סחט את הכבשים ושלקות לצורך המשקין היוצאים, מותר רק לתוך קדירה שיש בה אוכל או לתוך הממורים (דווקא לצורך שבת), אבל לתוך משקין או לתוך כלי ריק אסור, אך אין בזה חיוב חטאת. דדעת ר"ח שכבשים ושלקות שהוא צריך למימיהן חייב חטאת. עוד כתב דבצריך למימיהן אפי' בסוחט לתוך

האוכל חייב, וכל הפוסקים חולקים על זה, ומ"מ טוב להחמיר כדבריו. הסוחט דג מהציר שנבלע בו ממשקה דעלמא דינו ככבשים ושלקות, אבל ציר היוצא מגופו דינו כפירות שאין דרך לסחוטם, דמותו. (סימן ש"כ).

קמ"ה: חלות דבש וכן זיתים וענבים שריסקם מערב שבת ויצאו המשקים בשבת אסורים שמא ירסקם בשבת, ור"א ור"ש מתירים כיון שאחרי שריסקם המשקה זב מאיליו, אע"פ שמעיקרא היה אוכל ועכשיו זה משקה.

עד מפי עד אין כשר אלא לעדות אשה בלבד לומר לאשה מת בעליו, דאקילו ביה רבנן משום עיגונא, דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעניהו רבנן לקידושין מיניה, וי"א אף לעדות בכור שאם ישראל נתן בכור שלם לכהן ונמצא מום ביד כהן אינו נאמן לומר שהמום נפל מאיליו מפני שהכהנים חשודים להטיל מום בבכור, ואשה כשרה לעדות זו, (ולפי זה הכונה שאין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאשה כשרה לה), וכן הלכה.

איסור בישול בשבת- כל דבר שבא בחמין (-שנתבשל) מערב שבת, מותר לשרותו בחמין בשבת כדי שיהיה נימוח, כגון תרנגולתא דרבי אבא שהיה שווה אותה בחמין ימים רבים עד שהיא נמחת מאיליה ואוכלה לרפואה. וכל דבר שלא בא בחמין מערב שבת כגון בשר יבש שאוכלים אותו חי ע"י הדחק, מותר להדיח בחמין בשבת אבל אסור לשרותו, ומלמח הישן וקוליס האיספנין הדחתן אסורה מפני שהיא גמור מלאכתן מפני שאוכלים אותם ע"י הדחה, וחייב חטאת.

מפני מה.... עופות שבבבל שמנים- מפני שלא גלו אבל בעלי חיים שבא"י גלו נ"ב שנה עד שעלו בימי כורש ליידס את הבית י"ח שנה לפני גמור הבנין שהוא לסוף ע' שנה, (וכולם הבהמות העופות והדגים חזרו לא"י, והדגים חזרו דרך מחילות שבקרקע, חוץ מקוליס האיספנין שאין השדרה שלהם קשה), וי"א שבא"י יש שמנים מהם. מועדים שבבבל שמחים- מפני שלא נתקללו "והשבתי כל מושושה וכו'" (אבל בא"י אין לך רגל שלא באים אנשי המלכות ליציפורי ולטבריה לבזו ולהטיל עליהם עול, ואין כונתם לבטלם משמחת הרגל אבל הקלה גרמה לכך), וי"א מפני שהם עניים וממילא רק במועדים יש להם מאכל ומשתה ומרוגע ממלאכה. ת"ח שבבבל מצוינים לבושים נאים- לפי שאינם בני מקומם דמאי' גלו לשם, וי"א לפי שאינם בני תורה כמו בא"י לכבדם מחמת תורתם ומכבדים אותם מחמת לבושיהם שנראים חשובים. עכו"ם מזהומים- לפי שכשבא נחש על חוה בשעה שנתן לה עצה לאכול מעץ הדעת דכתיב "השיאני" לשון נישואין, הטיל בה זוהמא, וכשעמדו ישראל על הר סיני פסקה זוהמתם ועכו"ם לא עמדו על הר סיני, (ודלא כרבי אבא בר כהנא שפסקה כבר אצל יעקב), ואף גרים מזלם היה בהר סיני וכל מי שהיה בהר סיני נקדשש ונטהר ונרפא מכל מום ואפי' עוור ופסח, וי"א לפי שאוכלים שקצים ורמשים.

אמור לחכמה אחותי את- שאם ברור לך כאחותך שהיא אסורה אומרהו, ואם לאו אל תאמרהו.

שבירת כלי או ניקובו בשבת

מותר לשבור כלי בשבת לצורך הוצאת מה שבתוכו, (ונחלקו הראשונים אם התר זה הוא בכל כלי או דווקא בכלי גרוע), ואם כונתו לעשות פתח נאה אסור, ואם זה פתח להכניס ולהוציא אסור מדאורייתא.

קמ"ו. שבירת חבית סגורה בשבת-

חבית בשבת כדי לאכול מה שבתוכה דאין במקלקל שום איסור בשבת. רש"י. והתוס' כתבו (ד"ה שובר) דאיירי הכא במוסתקי, דהיינו חבית שבורה שמדבקים את שבריה, שמחמת גריעותה אין חוששים שיחבית לעשות ללי. ובלבד שלא יתכוון לעשות לחבית פתח יפה.

טלטול סכין לצורך שבירת החבית- לשיטת רב נחמיה אין כלי ניטל אלא לצורך תשמיש המיוחד לו, ועל כן אסור להשתמש בסכין לצורך שבירת החבית, אלא אם יש חבית גרוגרת דרוסות, שאז הוא נצרך לסכין לחיתוך הגרוגרות, ואגב זה מותר לו להשתמש בסכין גם לשבירת החבית. וחכמים חולקים על ר' נחמיה ולדבריהם מותר להשתמש בסכין גם אם יש חבית גרוגרת מפורדות או יין, וכן נחלקו רב נחמיה ורבנן לגבי הפקעת קליעות החבל וחיתוך סלי התמרים בסכין (ולהתיר את הקשר של הכסוי מותר לכו"ע). ודווקא חבל מותר להתיר ולחתוך, אבל תיבה של עץ או של מתכת אסור לשבור או להפקיע. תנר"ה מתיי.

אסור לנקוב החבית בדפנותיה ע"י **רומוח** כיוון שכונותו לעשית פתח, אבל מותר להתיז ראש חבית בסיף שמרחיב פיה למטה ממוגפתה, דאין כונתו לפתח אלא לעיץ יפה שהיה אינו עושה נקב בעגול ויפה.

מגופה של חבית - לר"י אסור לנוקבה, וחכמים מתיירים. לרב הונא נחלקו במגופה למעלה אבל בצד המגופה לכו"ע אסור. ולרב חסדא נחלקו מצד המגופה אבל מלמעלה לכו"ע מותר, ומ"מ בדופן החבית מצדה אסור לכו"ע.

נקבי כלים בשבת- אסור לנקוב נקב חדש בשבת, ואיסורו מדרבנן שהרי מדאורייתא כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו עשוי ורבנן גזרו אטו נקב בלול של תרנגולים שהוא עשוי להכניס אותו ולהוציא הבל. ולהוסיף על נקב קיים מחלוקת אם גזרו בזה שמא ירחיבו נקב לול של תרנגולים כשלא עשאוהו בגודל הנצרך, או שלא גזרו כיון שאם ירחיב בלול של תרנגולים יכנסו שם שרצים, והלכה כהאוסרים. נקב שנסתם בסתימה כדי לשמר מותר לפתחו, והיינו בלמעלה מן היין שאינו עשוי אלא לשמור שריח היין לא יצא ויתקלקל, דאינו סתימה מעלייתא, אבל למטה מן היין אסור דכיון שזה סתימה מעלייתא הוי כפותח מתחילה, ולרבא אין אסור אלא למטה מה השמרים שכל כובד היין נשען עליו, כמו שמצינו לגבי פתח בית שנסתם שאין הפתח מוטבל אלא בפרץ את פצימיו, ונ"מ לגבי ד' אמות בחלוקת החצר שכל פתח מקבל ד' אמות נגד פתחו למידת רוחב פתחו, והשאר חולקין בשוה, ולטמא ד' אמות מסביביו כמו קבר שתופס ד' אמות לטומאה מדרבנן שמא יאחיל ולא ידע. רש"י. ולתוס' (ד"ה פריך) רק מת מטמא ד' אמות סביבו אבל קבר או בית לא, ולכן ביאור התוס' שהכונה שטמא את הזויים שבולטים מהבית שיש בהם פותח טפח מדין סוף טמאה לצאת, ואם לא פריך את פצימי הפתח תולים שיצויאו משום ואין שאר הזויים מטמאים.

קמ"ו: גובתא קנה חלול שתוקעים אותו בנקב החבית ומשם יוצא היין, לחתוך מתחילה אסור אפילו ביו"ט, להחזיר ישן מותר, ואם חתכוהו ולא הכניסוהו, רב אסר ומתא יבוא לחתכו לכתחילה, ושמואל שרי דס"ל שלא גזרו בזה, ושמואל ד"ח אסר ור' אישיה מתיר, והלכתא כר' אישיה.

סתימת נקב - אסור לסתום נקב בשעוה מפני שהוא ממרח ויש בזה משום ממוח, ורבי יוחנן בן זכאי אמר חוששני לו מחטאת שמא מירח את השעוה לדבק בדופני הכלי סביב הנקב. ובשמן עבה רב אסר אטו שעוה ושמואל שרי, וי"א שגם לרב מותר.

עלה הדס אסור להניחו כמרזב בנקב החבית בשבת, לרב יימר מדיפתי שמא ישמא יעשה מרזב, לרב אשי גזירה שמא יקטום העלה מן הענף שזה מתוק כלי, ואם יש לו הרבה קטומים לרב אשי מותר ולרב יימר מדיפתי אסור.

תמצית ההלכה

העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא בקרקע חייב בונה ובכלי חייב משום מכה בפטיש, וחכמים גזרו אף על נקב העשוי רק להכניס או רק להוציא, (ובדרך השתתה הוי מקלקל ואסור מדרבנן). חבית שלימה אסור לסותרה אפי' אם היא קטנה שאינה מוחזקת מ' סאה, ואפי' בענין שאינו עושה כלי אסור לשוברה, דאף מקלקל אסור מדרבנן, ואפי' לנקוב בה נקב שאינו יפה לפתח אסור, וכן אסור להרחיב נקב שיש בה, ואפי' אינו ראו עדיין להכניס ולהוציא אטו מדרבנן. ולהתיז ראש המגופה מותר, כיון שאינה מחוברת לחבית. אמנם חבית שנשברה ודיבק שבירה בופת, יכול לשבריה כדי לקחת מה שבחובה, (וחפמ"ג מצדד שמותר לשוברה אף במקום שאינו מודבק בה). ובלבד שלא יכוון לעשות נקב יפה שימשם לפתח, ומותר להתיז ראש החבית בסיף אם עושה כך מפני האחרים, דאין כונתו לפתח אלא שיוכל לקחת בקלות מה שבחובה, וכן מותר לקרוע עור מפעל פי חבית של יין, ובלבד שלא יתכוון לעשות כתי מרזב, אבל לא יתיז ראש החבית ויכוון לפותח השבירה כדי שתישאר כלי, ולעשות בה נקב חדש אסור. (סימן שי"ד).

דברים שונים האסורים בשבת

בי סדיא - לבדים קשים אסור ללבושם ולהעבירם ברה"ר, אבל רכים שדרך התחממם בהם וזה מלבוש ואפי' במצעי מותר, ומה שרב לא ישב עליהם, זה היה משום כבוד רב כהנא ורב אסי שלא היה להם על מה לשבת והם ישבו על הקרקע, והם היו תלמידי חבר לו.

מותר להניח **תבשיל בתוך הבור** ש אין בו מים לשומרו שלא יסריח מחמת החום, ולא חיישינן לאשוויי גומות. ומותר להניח מים היפים עם כלי ברעיים לצננם שלא יתחמומו. וכן מותר להניח מים צוננים בחמה לתחממם ולא גוזרים שמא טימין ברמץ.

מי שנשרו כלוי במים (לרש"י ותוס' כאן הכונה שהבגדים נפלו למים, ולעיל ס"ה. פירש רש"י שזה מלשון שנשרו במי גשמים) מותר ללכת עמהם, וכשמגיע לחצר החיצונה הראשונה בכניסה לעיר שהיא מקום המשתמ, פושטם בחמה ליבשם, שלא כנגד העם כדי שלא יחדשוהו שיכביסם, ור"א ור"ש אוסרים, דכל דבר שאסור משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור, וכן סובר רב.

קמ"ז: יעורר טלית בשבת- חדשה שחורה שמקפיד עליה לנערה (לרש"י מן העפר, ולתוס' בעפר לא שייך ליבון אלא דווקא במגערה מן הטל) חייב חטאת דזוהו ליבונה, אבל ישנה או לבנה ואדומה או שאינו מקפיד מותר.

מדיני הוצאה - כל אדם היוצא בשבת בטלית המקופלת ומונחת על כתיפו (כדרך סוחרי כסות) חייב חטאת כיון שאין זה דרך מלבוש. סודר שעל כתיפו מותר לכל אדם לצאת בו בשבת כדרך הרטנין,

אפי' אם אין נימא כרוכה לו באצבעו כדי שלא יפול מכפתו. היו ב' צידי טליתו מונחים על כתפו, י"א שר"מ או ר"ע חייבו בזה חטאת, וחש רבי לדבריהם. וכן היוצא במעות הצרויים בסדין חייב חטאת.

אסור לעשות בגדו **כעין מרזב** ע"י קיפול למעלה בחוטים, ובכל אופן שעתידי להשאר כך אסור, לרש"י משום תיקוני מנא. רש"י. ולתוס' (ר"ה מהו) הכונה שלוקח את הצד הקדמי והאחורי של ימין ונותנם מקופלים על כתפו השמאלית, ויש בו הרבה כיסים הנראים כעין מרזב, והאיסור בזה הוא משום הוצאה, ולהתנאות לשעה מותר, לתוס' איירי שצד אחד מונח על כתפו והשני נופל על שכמו עד הוורע.

קמ"ז: רחיצה והשתטפות - אסור לרחוץ בחמין בשבת, ודווקא בהוחמו באור, אבל בחמי טבריה מותר. (תוד"ה אף). להשתטף – לשפוך המים על גופו, ר"מ אוסר, ר"ש מתיר כיון שזה לא דרך רחיצה וכן סובר תנא דמתני', ור"י מתיר רק בצונן.

הבאת אלונטיות בשבת - יחיד אסור להביא אפי' אם נסתפג ב' אלונטיות (-סדינים שמתגנבים בהם) דלא נפישו מיא ואפילו ע"י עירוב שמא ישכח ויסחט בבואו, ורבים מותרים אפי' אם נסתפגו באלונטית אחת פניהם ידיהם ורגליהם או כל גופם דנפישו מיא כיון דמדכרי אהדדי, ור"ש שהיו מעלים שמן ואלונטיות מחצר לגג ומגג לקרפף עד מעינין שריחו ורוחצים בו ומסתמא לא היו משאירים את האלונטית במקום הפקר. וכתבו התוס' (ד"ה דתניא) שמסתמא היה ר"ש יחדי, שלא היה עימו אלא אחד מתלמידיו, דאין לתלמיד לרוחץ עם רבו אא"כ רבו צריך לו ומסתמא ר"ש לא היה צריך אלא לאחד, והיה התלמיד מחזיר את האלונטית לבדו) ורבי שמואל גרין"ח מתיירים אף ליחוד והלכה כדבריהם, ודלא כמ"ד שמניחה בחלון הסמוכה לכותל המרחץ אבל לא ימסרנה לבלנים מפני שהם חשודים לסחוט, ומותר להביא הסדינים לבית המרחץ ע"י שיכסו ברה"ר ראשם ורובם.

הרוצה להעביר ברה"ר סכניתא סודר גדול שהראש עטוף בו ושוליו מונחים על כתפו צריך לקשור ב' ראשיה זה לזה למטה מהכתפיים כדי שלא יפול. ולתוס' (ר"ה צריך) שיה היה בגד דק מאד, ולכן צריך לקושרו שלא יפול ע"י רוחו ויבוא לטלטלו, או שכיון שמוא דק מאד הוא נראה כמשאוי ולא כמלבוש, אם לא שהוא קשור. וכשמעבירים בגדים לחיל המלך יש לשלשלם למטה מכתפיים כדי שיהיו נראים לבושים בזה.

טיפול בגוף האדם בשבת

חכמים אסרו לאדם הסובל ממיחושו או ממוקצת חולי לטול תרופות בשבת או לעשות מעשה לצורך פואה, גזירה שמא יבוא לשחוק סממנים, אבל דבר שדרך הבריאות לעשותו מותר בשבת, ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, וכדלהלן.

סיכה ומשמוש בשבת - מותר לסוך בשמן ולמשמש ביד על כל הגוף להנאה, אבל אסור למשמש ואח"כ לסוך מפני שכך הדרך בחול, ורין"ח מתיר אף לסיך ולמשמש יחד. ואסור להעמל בשבת לשפשף בכח.

אסור **להתגרר במגררת** בשבת דהוי עובדין דחול, ואם היו רגליו מלוכלכות בטמא או בצואה מותר, ורב שמואל בר יהודה עשתה לו אמו מגררת מוסקת מיוחדת לשבת.

אסור לעמוד בקרקעיתה של דיומסת מפני שמחוממת ומרפאה, זמן רפימה הוא כ"א יום סמוך לעצרת ועצרת מן המניין, והגמ' מסתפקת אם הם ימים שלפניה או אחריה, ושאר משקין לרפואה מועילים מפסח ועד שבועות.

חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת קיפחו את עשרת השבטים שהיו בעלי הנאה ועוסקים בכך ולא היו עוסקים בתורה ויצאו לתרבות רעה, ועקרו תלמודו של ר"א בן ערך עד שביקשו עליו רחמים וחזר תלמודו, והיינו דתנן רבי נהוראי (והיינו רבי נחמיה או ר"א בן ערך, ונקרא נהוראי מפני שהנאיר עיני חכמים בהלכה) אומר הוי גולה למקום תורה אף אם הוא ת"ח, ואל תאמר שהיא אלת תבוא אחריו והיינו שנספיקי שתלמידים יבואו אליי ללמוד, שבתריך קייומה בידין שחתהו רגל אצלם וכשתשנה מסכת ארת והם אחרת תשמענה ותהא סדורה בפיך ולא תשכח אותה, ואל בינתך אל תישען לומר שאתה חכם גדול וזכרן.

אין יורדים בשבת לקורדימא משום שהטיט שם מחליק והבגדים נספגים במים ויבוא ליד חסיטה.

אין עושים **אפיקטיוזין** גרימת הקאה בסם בשבת גזירה שמא יבוא ליד שחיקת סממנים, אבל ביד להכניס ידו לתוך גרונו עד שקיאו מותר, ורב נחמיה אוסר אף בחול בסם האוכלים שבמעיו שעי' ההקאה הוא רעב וחוזר ואוכל.

אין מעצבים את הקטן בשבת בחוליות השדרה לאחד זמן, אבל ביים לידה מותר, דמחזי כבונה, אבל מותר ללפפו.

קמ"ח: אין מחזירים את השבר דכל רפואה אסורה גזירה שמא יבוא לשחוק סממנים. וי"א שלהלכה מחזירים, דמחזירים תנן.

מי שנפרקה ידו ורגלו לא יטרפם בצונן וכן אסור להחזירו בידיים, אבל רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא.

תמצית ההלכה

אין להעמל על ע"י פשיטת וקיפול וזרועותיו בכח, כדי להזיע, מפני שזה נקרא רפואה, ואפי' בחולה שאין בו סכנה אין מותר לעשות זאת אלא בשניני, ואם אין לו אלא מיחוש בעלמא אסור אפילו בשנינו, והשפשוף שעושים ליגיעי

כח כדי להחזיר כוחם, מסתפק הש"ג אם מותר, ולפמש"כ הו"א שאסור לבריא לעשות רפואה כדי לחזק מזוג, גם זה אסור. אסור לעשות אפיקטיוזין (גרימת הקאה) כדי שיוכל לאכול הרבה, ואפי' בחול אסור משום הפסד אוכלין, ואם הוא מטעמך ממתת רבוי האוכל, בחול מותר אפי' ע"י סם, ובשבת אסור בסם ומותר ביד. אסור לשתות סממנים המשלשלים, או מקשיקם המשלשלים, ואפי' אין כונתו לרפואה אסור משום צערא. (סימן שכ"ח).

שואל:

דברים שאסרו חכמים בשבת או יו"ט

הגמ' מביאה כמה דברים שאסרו חכמים לעשותם בשבת מחשש שיבוא על ידם לעשות אסור דאורייתא, וכדלהלן.

הלואה או שאלה בשבת - הרוצה לבקש מחבירו כדי יין ושמן או ככרות או קרבן לפסח כשיי"ד ניסן חל בשבת, לא יאמר לו הלווני אלא יאמר לו השאילני, כדי שלא יבוא לכתובה, ואף שגם בחול פעמים אומר השאילני, כיון שבשבת אין מותר לומר הלווני אלא השאילני מינכרא מילתא ולא יבוא לכת"בה. לרש"י החילוק בין הלואה לשאלה הוא דהלוני משמע לזמן מרובה דסתם הלואה ל' יום יביא המלוה לכתוב כמה הלוח לקח כדי שלא יכסה, ושלא יספיקם אלה. אבל תוס' (ד"ה שואל) כתבו שגם סתם שאלה ל' יום, אלא החילוק הוא ששאלה חוזרת בעינה ולא יבוא לכתובה, אבל הלואה שאינה חוזרת בעינה יבוא לכתובה, ואף שאכן זה לא חזר בעין, אצל ולשן שאלה מזכיר לו שאסור לכתוב. ואם אינו מאמינו מניח טליתו מפני שטונו שאלה מעשיו ושביקש ועושה עמו חשבון אחרי שבת או יו"ט.

תמצית ההלכה

שאלה והלואה בשבת - השואל דבר מחבירו לא יאמר לו הלוני, דהלואה משמע לזמן מרובה ויש לחוש שמא יכתוב, ואפי' אם מתנה עימו שההלואה היא לזמן מועט אסור, ואפי' בספיקים שזה דבר מצוה אסור, אלא יאמר לו השאילני, ובלשון לע"ז שאין חילוק בין הלוני להשאילני צריך שיאמר תן לי, ומותר לומר ואחזור ואתן לך. ואם המלוה אינו מאמינו יניח אצלו למשכון דבר שהוא צורך שבת כיון ושמן, ולא יאמר לו הילך משכון משום עובדין דחול. והאחרות הלואה בשבת אסורה גזירה שמא ימוחק, והתוס' כתבו שאם אומר בלשון חזרה ולא בלשון פריעה מותר, והיינו דבבר מאכל וצורך שבת, אבל בלאו הכי אסור בכל לשון. (סי"א).

שינוי ביו"ט מדרך חול - ביו"ט יש לשנות ולהביא כדי יין על כתפו ולא בסל ובקופה, ומ"מ המביא מים א"צ לשנות להביא בכלי גדול כדי שלא ירבה במשוי, ולא בכלי קטן כדי שלא ירבה בהילוך, ולא יפרוס סדין כדי שלא יבוא לידי סחיטה (מכאן מוכיח ר"ח שביין ושמן לא שייך סחיטה), ולא יכסה בכיסו שלא יבוא לידי קשירה שהיא קשר של קיימא שאסורה מדאורייתא.

קמ"ח: מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין - אסור לספק כף אף על משום אדם, ולטפח על הלב, ולרקד לשמחה ביו"ט שמא יתקן כלי שיר, (ולתוס') זה גם טעם האיסור בלספק ולטפח, דאי לא הכי גם במועד אסור), ומה שאין מוחים בעושים כך משום דמוטב שיהיו שוגגים ולא מזידיים, כדמצינו שאף שאסור לשבת בפתח המבוי שמא יפול חפץ לרה"ר תוך ד' אמות ויבוא להביאו אצלו מפני שאין ניכר כ"כ בין המבוי לרה"ר, ומ"מ אין מוחזין בידי העושים כן, ואף בדאורייתא כתוספת יום הכיפורים אין מוחזין באנשים שאוכלים עד הלילה, משום דמוטב שיהיו שוגגים.

ריבית בהלואת ככר - אסור להלוות ככר במקום שאין דמיו קצוצים, שמא יתייקר הככר ויבוא לידי ריבית כיון שלקח בלשון הלואה, וצריך לקבוע את דמיו, אבל אם דמיו קצוצים מותר דאם יתייקר הככר יתן את דמיו.

הלואת יו"ט לרב יוסף לא ניתנה ליתבע כדי שלא יבוא לכתוב, ועל כן אין חושש שלא יחזיר יתכן ממנו טלית ויעשה חשבון לאחר שבת. לרבה הלואת יו"ט ניתנה ליתבע כדי שלא יתמענן מלתת לו ויפסיד שמחת יו"ט, ואם אינו רוצה שיצטרך ללכת לביי"ד, יקח טליתו ויעשה חשבון לאחר שבת, וכן יכול להערים שיבקש ממנו חפץ אחריו יו"ט ועיכבו אצלו.

שמיטת כספים - השוחט פרה וחילקה בראש השנה של מוצאי שביעית בהקפה, ועיברו את החודש, שביעית משמטת, כיון דאגלאי מילתא שלא יצאה עדיין שביעית ושביעית משמטת בסופה דכתיב "מקץ", ואם נותן לו צריך לומר משמט אני, ואם אומר לו אף על פי כן איני חפץ שישמטו, יקבל ממנו, כדין המחזיר חוב בשביעית, דכתיב "וזה הפסד האוכלים" שאפילו אם מקבל ממנו יזכיר שביעית בדיבורו, ואם לאו יעברו את השנה אינו משמט והרי זה כהלואת יו"ט שנחלקו בזה רבה ורב יוסף, וגם לרב יוסף שהלואת יו"ט לא ניתנה ליתבע מ"מ אם נותן לו יקח וא"צ לומר משמט אני.

הקדשת פסח בשבת - לריו"ח מותר להקדיש בשבת פסח וביו"ט חגיגה כיון שקבוע להם זמן וכמו שההקרבן דוחה גם הקדשתם דוחה, והגמ' דוחה את הראיות לדברי ריו"ח מהמשניות שי"ל שאין מותר אלא להתמנות וברגיל אצלו (ויש מעלה מדרבנן שיקדיש גם בעצמו), אבל להקדיש מחתיחה או להתמנות באין רגיל אצלו י"ל שאסור, והא דתנן שבשבת יו"ט לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומות ומעשרות, היינו בחובות שאין קבוע להם זמן.

סיכום חודשי קיי"ט - קמ"ח:

מלאכות שבת

בורר - משמר ו"א שמתרין בו משום בורר ו"א משום מרקד. לרבנן אסור לתת שמרים במשמרת בשבת, ו"א שלדבריהם אף חייב חטאת, ור"א מותר. (ק"ל.ה). מותר לתת יין או מים צלולים למשמרת בשבת, ובעכו"ם מותר, ובין הגנות שרגילים לשתות בלי סינון מותר גם בעכו"ם. בבית רב פפא שפכו את הניצוצות מתוך השמרים, כיון שלא היו הניצוצות חשובים להם. (קל"ט). מותר לתת ביצה במסנת של חרדל, כיון שהמטרה היא רק לגוון. (קמ"ו).

דש - מפרק הוא תולדה של דש, ועל כן הסוחט זיתים וענבים בשבת חייב. (קמ"ג). ופירות שדרך לפעמים לסוחטם אסרו חכמים לסוחטם, ופירות שאין דרך לסוחטם כלל מותר לסוחטם בשבת (קמ"ד). זיתים וענבים מותר לסוחטם לתוך אוכל, דמסקה הבא לאוכל דינו כאוכל (שם), וכבשים ושלקות שנבלע בהם מים נחלקו רב ושמואל ור"ה באיזה אופן מותר לסוחטם. (קמ"ה).

מבשל - דבר מבושל מותר לשרותו בחמין בשבת, ודבר שאינו מבושל מותר להדיחו בחמין, חוץ מאלו שמתבשלים ע"י הדחה, שיש בהדחתן חיוב חטאת. (קמ"ה).

ממחק - אסור לסתום נקב במושה מפני שהיה ממרח, ובשמן עבה מחלוקת. (קמ"ו).

מלבן - המלבן טלית חדשה שחורה שמקפיד עליה חייב חטאת. (קמ"ז).

מותר להרוג מזיקים במקום שיש בוה פיקוח נפש, והגמ' מביאה בוה חילוק בין ה' סוגי מזיקים לשאר מזיקים, ובין רצים אחריו לאין רצים אחריו, וזה מלאכה שא"צ לגופה שנחלקו בזה ר"ש ור"י, ו"א שמותר לדורסם לפי תומו, כמו על רוק. (קכ"א).

בנין וסתירה - אסור להחזיר בשבת דלת של דבר המחובר לקרקע, ודלתות כלים זה תלוי במחלוקת אם יש בנין וסתירה בכלים או לא, וגם אם אין בנין וסתירה בכלים אסור להחזיר דלתות הכלים שמא יתקע בחזקה ויתחייב משום מכה בפטיש. (קכ"ב). אסור לעשות אהל עראי בתחילה. (קכ"ג). ובע"כ, ולענין להוסיף על אהל עראי ר"א אסור וחכמים מתיירים, ונ"מ אם מותר לפקוק בפקק החלון, אמנם אם הוא מוכן לשימוש זה מערב שבת, ו"א שלחכמים מותר לפקוק בו אף באינו קשור ותלוי, כמו שמותר לרש"ג לנעול בקנה המוכן לנעילה, ולת"ק מותר רק בקשור ותלוי. ו"א שא"צ בקשור מותר להכמיס לפקוק בו, אבל א"צ שיהיה תלוי, כדמצינו שנגר שאינו קשור ואינו תלוי אין נועלים בו (ובמקדש מחלוקת אם מותר), ובקשור ותלוי מותר במקדש, ובמדינה מחלוקת אם מותר. אסור לסגור כסוי קרקע דמאי בונה, ואם יש לכסוי בית אחיזה מותר, וקסוי כלים לרי"ח מותר רק אם יש להם תורת כל ו"א בית אחיזה, ובכסוי כלים המחוברים בקרקע ו"א בכסוי תנור, נחלקו במתני' אם מותר בכסוי כלים או אסור ככסוי קרקע. (קכ"ו). העושה או הסותר אהל קבוע בשבת חייב חטאת, ואהל עראי אסור מדרבנן לעשותו בשבת, ולהוסיף על אהל עראי מותר, ור"א אסור אף להוסיף, ויולין מותר לנטותו או לפרקו, ואסור לפרוס כילה א"כ אין שם חלל טפח על טפח, ובלבישת כובע אין איסור אף ברחב טפח. (קל"ח). מותר לשבור כלי בשבת לצורך הוצאת מה שבתוכו, ואם כונתו לעשות פתח נאה אסור, ואם זה פתח להכניס ולהוציא אסור מדאורייתא. ואסור להתקין קנה לצורך הוצאת המשקין, ולהכניס ישן מותר, ולהכניס חדש מחלוקת. ואסור להניח עלה הדס בנקב החבית, ו"א שמא יקטום ו"א שמא יעשה מרזב, ונ"מ כשיש לו הרבה קטומים. (קמ"ו).

מכבה - גרם כבוי למסקנה מותר מדינא לכ"ע, אלא שרבי יוסי אסור לתת כלי חרס חדשים בפני הדליקה שמא יבוא לכבותה מתוך שהוא בהול על ממונו. אסור לפתוח דלת שיש מאחוריה נר, ואפילו לר"ש שמתיר דבר שאין מותקין, הכא אסור דהוי פסי"ר שיכבה הנר. (קכ"ט).

הוצאה - מותר להתעסק בכילה ולצאת לרה"ר א"ע"פ שתלויים בה חוטים, מפני שהם בטלים כליה, אבל הוציא לרה"ר בטלית שאינה מצויצת כהלכתה חייב חטאת. (קל"ט). הרוחץ במים ויוצא, יגב עצמו ואח"כ יצא כדי שלא יטלטל את המים שעליו ד' אמות בכרמלית, אבל עצם הרוחיצה במים מותרת אף שמזין המים ד' אמות, וכדוח בכרמלית לא גזרו. אסור לאשה לצאת עם מנעל גדול ממידת רגלה או מרופט או חדש, אבל עם חלוק גדול מותר. (קמ"א). הוציא עם בגד על גופו שלא בצורת לבישה חייב חטאת. (קמ"ז).

דברים האסורים בשבת מדרבנן

הצלה מפני הדליקה - מותר להציל רק מזון ג' סעודות, ואם מציל בסל אחד וכדומה מותר אף יותר, ולרב לחצר אחרת מותר רק מזון ג' סעודות, ולאותה חצר מותר יותר אפילו בכלים רבים. ולענין בגדים לר"מ יכול ללבוש כמה שרוצה, ולרבי יוסי מותר רק

י"ח בגדים מסוימים. ובאכלים אומר לאחרים בואו והצילו לכם, ויכולים לזכות לעצמם, וירא שמים שאינו רוצה להנות מאחרים עושה עימו השבון על שברו לאתר שבת, ומידת חסידות שלא יטול שכר מפני שזה דומה לשכר שבת. במלבושים יכול לומר בואו והצילו עימי, כיון שכל המלבושים ראויים לבישה. מותר להציל אוכל ובגדים לחצר מעורבת, ולבן בתירא מותר אף לחצר שאינה מעורבת. (ק"ט).

מלאכת נכרי בשבת - בכבוי אם הנכרי בא לכבות א"צ לומר לו אל תכבה, דאדעתא דנפשיה קעיד, ולרבי אמי מותר אף לומר כל המכבה אינו מפסיד, אבל בקטן צריך למחות אף למ"ד שאין ב"ד צריכים להפריש קטן האוכל נבילות, מפני שעושה לדעת אביו. (קכ"א). אמנם להשתמש במה שהנכרי עשה, אם עשה לצורך ישראל או בעיר שיש בה לפחות מחצה ישראל אסור, ובמזואי שבת צריך להמתין בכדי שיעשו, ואם רוב נכרים מותר, ואם עשה לצורך עצמו, לאביי אם הנכרי מכירו ועשה בפניו אסור, ולרבי בהדלקת נר וכדומה מותר אפילו בפניו, דנר לאחד נר למאה. (קכ"ב).

פנוי אוצר - חכמים אסרו לפנות אוצר, ולצורך אורחים או בית מדרש התירו בכמות מסוימת, והגמ' נוסתפקת אם עדיף לקחת הרבה בפעם אחת ולמעט בהילוך, או שעדיף למעט בטירחא, ו"א שבעל מקרה לא יפנה את כל האוצר שמא יבוא להשוות גומות. ולר"י דאית ליה מוצקה אצור שלא התחיל להסתפק ממנו הוי מוקצה ואסור לפנותו כלל. ומותר לפנות כל דבר שהוא ראוי, כגון דמאי שהוא ראוי לאדם אם יפקיר את נכסיו, אבל דבר שאינו ראוי כגון טבל אסור. ונחלקו תנאים במאכלים הראויים רק לבעלי חיים מסוימים (לוף חרדל). (קכ"א: - קכ"ב).

מוקצה - צואה של קטן אינה מוקצה מפני שהיא ראויה לכלבים, אבל צואה של תרנגולים שאינה ראויה לכלבים היא מוקצה, ומהבית מותר לטלטלה מדין גרף של רעי. (קכ"א). אסור להעמיד בהמה לאכול עשבים מוקצים שמא יאכילנה בידים, ובמחבורים לא גזרו. (קכ"ב). דלתות כלים מותר לטלטל אף אם נשאלתו בחול, שמא"כ דלתות הכלים. (קכ"ב). כלי טלטלו לצורך גופו. ואביי ורבא (קכ"ד). סוברים שמותר לצורך גופו, ונחלקו אם מותר לצורך מקומו. שיטת ר' נחמיה שאין כלי ניטל אלא לצורך תשמיש המיוחד לו. מוקצה מחמת חסרון כיס, ומיידי דברים שאדם מקפיד שלא ישתמשו בהם לצורך אחר והיינו דברים מקום, אסור לטלטל בשבת אף לצורך גופם. המטלטל דבר תלוי וע"ז מ"ז מ"ז מן הדב ר"א אסור, ו"א שרק אם מחזיק בדבר התר מותר, ו"א שאף מותר לתחוב בתוך הדבר איסור כדי להגיע לדבר התר. מחוט דינה ככלי שמלאכתו לאיסור, ואם ניטל חורה או חודה, אביי סובר שגם בזה מותר כיון שהיא ראויה להוצאת קוף (ואינה מקבלת טומאה אדמית כלי מעשה), ולרבא אין בה חבדשה מותר. קנה של זיתים ניטל בשבת, ואינו מקבל טומאה אלא אם יש קשר בראשו. (קכ"ג). דבר שאינו כלי אסור לטלטלו אף לצורך גופו או מקומו, ולכן אסור לטלטל חתיכת עץ כדי לסמוך עליה קדירה. שברי כלים, לר"י מותר לטלטלם אם עדיין הם עושים מעין מלאכתה הראשונה (א"כ נשברו בערב ושלחו). ולת"ק מותר אף אם הם ראויים למלאכה אחרת. לבנים שנשאר מנהבין מותר לטלטלם א"כ סידורם לבניה אחרת. (קכ"ד). בביריתא יש מחלוקת אם מותר לטלטל שברי תנור ישן, לאביי נחלקו במחלוקת ת"ק ור"י הנ"ל בעושים מלאכה אחרת, לרב אפי' איירי שאפשר לפנות עליהם ונחלקו אם זה נחשב מותר מלאכה ראשונה או לא, ולרבא נחלקו בתנור הנתון על פי הבור וכו', ונחלקו אם הוא מקבל טומאה כיון שהוא כלי וממילא מותר לטלטלו או לא. אבן בקריה מותר לטלטלה רק אם אינה נופלת כשממלאים בה, משום שאז היא מתבלטת לכלי. המניח מוקצה בכונה ע"ג דבר התר נעשה הדבר התר בסיס ואסור לטלטלו כמו את המוקצה, אבל השוכח מוקצה על דבר התר, אין הדבר התר נעשה בסיס למוקצה, וכן אם יש על אותו בסיס גם דבר התר לא הוי בסיס, והכא דלת הוי בסיס צריך לנער את המוקצה ואם לטלטל את הדבר התר, ואם א"א לנער מותר להגביה ולנער, ואם א"א לנער באותו מקום מותר לקחת למקום אחר ולנער שם, ותינוק שיש בידו אבן ויש לו געגועים על אביו שלא יטלנו יחלה מותר לטלטלו עם האבן, אבל אם יש דינו בידו אסור שמא יפול ויבוא לטלטלו. (קמ"א: קמ"ב). המניח אבן לכסוי, ותלוי בדין אם אפשר ליחד אבן לשימוש ע"י מחשבה או שצריך מעשה בגוף המוקצה. (קכ"ח). מאכל בהמה מותר לטלטלו בשבת, ויש מאכלים שראויים רק לבהמות מסוימות ו"א שאסור לטלטלם א"כ יש לו בהמות אלו. דבר הראוי למאכל בהמה והכינו להסקה אסור לטלטלו. בשר מליח או תפוח וכן עצמות מותרים בטלטול, ובשר תפול תלוי במחלוקת ר"י ור"ש. דג מליח מותר לטלטלו, אבל אפי' אסור. מותר לדחוף בעלי חיים ולדחותם בחצר, וברה"ר אסור, ולהגביהם אסור אפילו בחצר. (קכ"ח). קש העומד להסקה הוא מוקצה ואסור לטלטלו ביזו, אבל בגופו מותר, ואם הוא עומד למאכל בהמה או לשכיבה אינו מוקצה. הוצאת צנזן הטמון בקרקע כשהחלק הרחב למטה, תלויה אם טלטלו מן הצד שמייה לטלטול. (קמ"א). ו"א שמותר לטלטל מוקצה לצורך שמירתו ע"י

ככר או תינוק, ו"א שלא התירו ככר או תינוק אלא למת בלבד. מותר לטלטל עומרים מפני שהם ראויים לשיבה, ואדם חשוב יחמיר כדי שלא ילמדו להקל יותר. (קמ"ב). לב"ש מותר לסלק מהשלחן עצמות וכדו', ולב"ה מסלק את הטבלה ומנערה. גרעיני תמרים שהתמרים עומדים לאכילת אדם הרי הם מוקצה. אין עושים גרף של רעי לכתחילה. סבוב אינו מוקצה ואינו מקבל טומאה, ואסור לקנח בו אם אין לו עור בית אחיזה, דודאי יסחוט. (קמ"ג).

מבטל כלי מהיכנו - מותר לכפות סל לפני אורחים כדי שיעלו ויידו, ובהמה שנפלה לאמת המים ואינו יכול להאכילה במקומה התירו חכמים משום צער בעלי חיים להניח תחתיה כרים וכסתות כדי שתעלה עליהם. (קכ"ח).

ילוד בהמה - אסור לילד בהמה ביו"ט ומותר רק לסעדה. (קכ"ח).

ענייני רפואה בשבת - לשמואל מותר לתת חמין ושמן ליד המכה כדי שישתחו ע"ג המכה, ולרב מותר לתת ע"ג המכה עצמה. ולתת ע"ג מוך אסור מחשש חסיטה, ואסור לתת מוך חדש וגמי יבש, אבל ישן ויבש מותר. (קל"ד).

כירה שנשטמו ב' ירוכתיה אסורה בטלטול, ובנשמטה ירך אחת מחלוקת. (קל"ח).

דיני שונים - מותר להדק קשים וקיסמים בחזקה בפי החבית דמחיי אסור. (קל"ט). מותר לאפשר בשבת בגד פשתן כיון שכוונתו לרככו ולא ללבנו, אבל בסודר דמחיי דמחיי שמתכוון ללבנו. (ק"מ). מותר לגרוף עפרוריה ממקום אכילת שור העומד לפיטום, או לסלק לצדדים, ובשל קרקע אסור שמא ישוה גומות, ולחכמים אסור בכל גוונא, אבל מותר להעביר מבהמה לבהמה, א"כ המאכל מאוס על הבהמה השניה מפני הרייך (כגון להעביר משור לחמור). מכבש של בעלי בתים מותר להתירו ולהוציא את הגדים, אבל אסור לכבוש בו בשבת, ומכבש של כובסים אסור רק להתירו, ור"י מתיר להתירו אם היה מותר מערב שבת. נחלקו בגמ' אם מותר לקנח טיט שעל גב רגלו בקרקע או שחוששים לאשוויי גומות, וכן בכותל או דמחזי כבונה. אין לשבת בפתח המבוי ליד הלחי' שמא יפול לו חפץ ויביאו. אין לצדד יגית ע"ג קרקע שמא ישווה גומות. אין להדק מוכים בפי פך משקה שמא יבוא ליד חסיטה. אין לגרר טיט מע"ג בגדו מבחוץ, וממנעל חדש יש מתיירים ע"י גב הסכין. אסור לטוך רגלו בשמן כשהיה בתוך המנעל, או לטוך גופו להתלגלג ע"ג עור בשיעור הראוי לעבד או בכונה לצחצחו. (קמ"א). תרומה שנפלה למאה כמותה של חולין, לרשב"א נתן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר, ור"י מתיר ההעלות אחד ולאכול את השאר, (ובנפלה לפחות מאחד ומאה יש מחלוקת אם כשנפלה מהתערובת לחולין אחרים מדמע לפי חשבון או כאילו הכל תרומה, וכן מה הדין אם נפל לשם עוד חולין והשלימו לאחד ומאה). אין לשפוך מים על כר כדי להוריד ממנו דבר מאוס, א"כ הוא עשוי מעור. (קמ"ב). חבית שנשברה מותר להציל ממנה מזון ג' סעודות, ואומר לאחרים בואו והצילו לכם, ובלבד שלא יספוג, ולא יספח ידו בשמן ויקנה בכלי משום ערבדין דחול. אסור ללקט מהחצר הרבה פיורת לתוך סל או קופה. (קמ"ג). מותר להניח תבשיל בתוך הבור לשמור, וכן מים רביעים לטבול על מים צוננים בחמה לחממם. מים שנשברו כלי במים, ו"א שמהלך עד החצר החיצונה של העיר ושם שוטחים בחמה, ויש אוסרים. (קמ"ו). אסור לרחוץ בחמין בשבת, ולהשתטף מחלוקת. יחיד אסור להביא את המנבת מהמרחץ אפי' יגוב בה לבדו, ועשרה מביאים אפילו אם כולם התנגבו באחת דמדכרי אהדי. מותר לטוך את הגוף להנאה ולבלבד שלא יעשה כדרך שעושה בחול, וכן לא יתגרד במגדרת א"כ היו רגליו מלוכלכות או במיוחדת לשבת, אסור לגרום הקאה בשבת ובידו מותר, ויש אוסרים אף בחול משום הפסד אולכין. (קמ"ז). אסור ללוות בשבת ורק בדרך השאלה מותר.

הכנת מאכלים בשבת - חרדל שלשו אותו בערב שבת יש מחלוקת אם מותר למחותו בשבת. מותר לעשות אנומלין בשבת מיין דבש ופלפלין, ויש מחלוקת מהו השיעור שמוותר. אסור לעשות אלונטית מיין ישן מים צלולים ואפרסמון. אין שורין את החילתית בחמין, ויש אוסרים גם בצונן. אסור ליתן מים על הכרשינים כדי שהפסולת תצוק ממעלה, וכן אסור לשפשפם ביד להסיח פסולת, דהוי בורה, אבל מותר ליתנם לתוך הכברה או הכלכלה, ולרבי אליעזר בן יעקב אסור להשתמש בכברה כלל. אסור לתת תבן בכברה כדי שירד המוץ וכן אסור לתיתו במקום גבוה כדי שהרוח תעפי את המוץ, אבל מותר לתת תבן בכברה כדי לתיתו לתוך האייבוס. (ק"מ). רב יהודה מתיר לכתוש פלפלי בקת הסכין ודווקא אחד אבל ב' לא, ורבא מתיר אפילו הרבה, כיון ששינה מדרך הכתישה.

משקין שזבו מעצמם מהפרי לל חסיטה, לרבנן המשקין אסורים, ולר"י אם הפירות עמדו לאכילה המשקין מותרים,

לשמואל נחלקו בפירות שדרך לסוחטם לפעמים, אבל בזיתים וענבים אסור לכו"ע ובפירות שלעולם אינם עומדים לסחיטה אסור לכו"ע, ו"א שרי" מתיר אף בזיתים וענבים. (קמ"ג:).

עוד מדיני שבת

הגמ' (ק"יט). מביאה מהנהגות האמוראים מה עשו לכבוד השבת. המכבד את השבת זה סיבה לעשירות. אפשר לקיים כבוד שבת ע"י שינוי זמן הסעודה להקדים או לאחר. כבוד יום הכיפורים הוא ע"י ע"י אכילה ושתיה. לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת. חמין במוצאי שבת הם רפואה לאדם.

דיני יולדת, טיפול בתינוק, ומילה בשבת – מותר לחלל שבת עבור יולדת, ונקראת יולדת משעה שהקבר פתוח, ואף כדי ליישב דעתה (נר בסומא) מותר, וצריך לשנות כמה שאפשר. עד ג' מחללים אף באומרת שאינה צריכה, ועד ז' רק באומרת שהיא צריכה, ועד ל' מותר ע"י נכרי כחולה שאין בו סכנה. יש מחלוקת אם מותר לחתוך את הטבור, ובתאומים או לקשור מותר לכו"ע. (קכ"ח: - קכ"ט:). מילה עצמה דוחה שבת (והגמ' קל"ב מביאה את הילפותא לדין זה, וכן להא דמילה דוחה צרעת), ומכשירי מילה לר"א דוחים שבת (וכן מכשירי עומר שתי הלחם לולב סוכה מצה ושופר, אבל לא אינו דין בכל המצוות, והמצויץ טליתו והעושה מצוה לפתחו בשבת חייב אף לר"א, והגמ' מביאה לפתות לדינים הנ"ל. קל"א), ומותר להביא את סכין המילה דרך רה"י, וביאור מילה משום חובבי מצוה, ומותר לכתוב עצים לעשות פחמים לצורך סכין המילה, ולחכמים מכשירי מילה שאפשר לעשותם מערב שבת אינם דוחים את השבת, (וכן נחלקו ר"א ור"ע אם מכשירי פסח דוחים שבת), ולר"ש כלים ששבתו בגג או חצר או קרפף אין איסור לטלטלם במקומות אלו), ואין לעשות כר"א משום דשמותי הוא, ובמקומה היו עושים כדעתו. (ק"ל). מילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט. (קל"ג:). כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר אף על ציצין שאין מעכבין, ואח"כ אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין, (וכבר נ"ל דס"ל שבלחם הפנים דכתיב ביה "ומיד" צריך להכניס את המערכת החדשה תוך כדי הוצאת הישנה, ולרבי יוסי אפשר גם אח"כ. אבל המחלוקת לגבי הפשטת הפסח אם מותר להמשיך אחרי שהפסיק כדי לחתוך את הראש אינה שייכת לכאן, ודאשי הכא שיש בזה משום זה קלי ואנוהו, וכן המחלוקת אם מחללים שבת בנראה המולד בעליל אינה שייכת לכאן, דשם לא ניתנה שבת לידחות כלל היכא שודאי ראו הקרובים), וגדול של מל ציצין המעכבין (בשר החופה רוב גובהה של עטרה אע"פ שאינו רוב היקפה. קל"ז:). ענין שבת, (והמוהל פטור כיון שאחרים יכולים לגמור, ואם מל בשבת בזמן שאינו יכול לסיים בשבת חייב). פריעה ומציצה מותרת בשבת, ומותר לתת על המכה איסופלנית וכמון, (קל"ג), ואם לא הכין מערב שבת ילעס כמון בשיניו (ובי"ט מותר לשחוק כיון שזה ראוי לקטירה), ומותר לתת יין ושמן כל אחד בפני עצמו בלא לטרוף הטיב, ואין עושים חילוק לכתחילה אלא יכרוך סמרטוט, ולהביא ממקום אחר מותר רק בכרוך על אצבעו. מותר לרחוץ את כל גוף התינוק ולהסמך מים לשם כך, ומותר רק לזלף ביד לפני ואחרי המילה, וי"א שבימים הראשון מותר גם בכלי, ולראב"ע מותר אף בשלישי לרחוץ כדרכו. (קל"ד). יש מחלוקת אם מותר לתקן אברי התינוק אחרי לידתו. (קכ"ג). תינוק שנולד בחודש השמיני, אסור לעשות עבורו מכשירי מילה לר"א (ובמילתו אין איסור, דהוי כמחנת בשר בעלמא, ואסור לטלטלו, ואמו שוחה עליו ומניקתו), וכן ספק נולד בח' אין מילתו דוחה שבת, אבל בנוול לז' מילתו דוחה שבת. נולד בין השמשות ואנדרוגינות אין מילתם דוחה שבת. נולד כשהוא מהול, י"א שנחלקו ב"ש וב"ה אם צריך להטיף ממנו דם ברית אבל בשבת לכו"ע אסור, וי"א שנחלקו בחול אבל בשבת לכו"ע מותר, וי"א שהמחלוקת היא רק בנתגייר כשהוא מהול. מי שאין אמו טמאה לידה (יוצא דופן, שפחה שטבלה לוחם עבודת אחר שילדה) י"א שאינו בשמיני ואין מילתם דוחה שבת, וי"א שנימולים בשמיני ומילתם דוחה שבת, וכן נחלקו אם מילת מי שיש לו ב' עליות דוחה שבת. שפחה שטבלה לפני הלידה בנה נימול לשמונה, ואם טבלה אחרי הלידה מחלוקת, ואם קנאה עם וולד, או שאחד קנה את השפחה והשני את הולד, או הקנה שפחה ע"מ שלא להטבילה, נימול לאחד, והקונה שפחה לעוברו זמן המילה תלוי במחלוקת אם קנין פירות קנין הגוף או לא. (קל"ה). מי שהיו לו ב' תינוקות למול, ורק אחד מהם זמנו בשבת, ובטעות מל את השני בשבת, אם מל את של אחר השבת בשבת, י"א שחייב לכו"ע כיון שלא עשה בזה מצוה, וי"א שיש בזה מחלוקת. ובמל את של ע"ש בשבת י"א שבזה יש מחלוקת, וי"א שבזה פטור לכו"ע כיון שעשה מצוה, וי"א שבזה חייב לכו"ע כיון שלא ניתנה שבת לידחות אצל אותו אדם. הנוול בבין השמשות אינו נימול לא בשבת וב"ט. חולה נימול ז' ימים אחר שיבריא, והגמ' דנה אם מוגים מנת לעת או לא. (קל"ו). בעל בשר צריך לתקן את המילה משום מראית עיניו. מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל. המוהל מברך אשר קדשנו וכו' על המילה, והאב מברך להכניסו וכו', והעומדים אומרים כשם שנסכנו וכו', והמברך אומר אשר קידש ידיד מבטן וכו', ובמילת גרים מברכים למול את הגרים, ובעבדים למול את העבדים. (קל"ז).

הלכות יו"ט – לבית שמאי אסור לטלטל ביו"ט לולב וכדו' כיון שאין בזה צורך אוכל נפש, גזירה יו"ט אטו שבת, ולב"ה לא גזורים יו"ט אטו שבת. והגמ' דנה האם המחלוקת לענין אם מותר ביו"ט להוריד פירות מהגג לבית דרך הארובה, והאם אסור להעלות ביו"ט מבור בהמה ובנה כיון שמותר לשחוט רק אחד מהם או שמותר בדרך הערמה. מותר להסיק ביו"ט בכלים או בשברי כלים שנשברו בערב יו"ט, ואם נשברו ביו"ט שזה נולד נחלקו ר"י ור"ש אם מותר. (קכ"ד). מותר לתת ביצה במסנת של חרדל אף בשבת, אבל אסור לסנן חרדל במסנת שלו משום דמחזי כבור. ואין ממתקין חרדל במסנת של עץ, ובשל מתנת מותר. מותר ללוש ביו"ט, אבל לגבן אסור כיון שזה יותר טוב אם זה נעשה מערב יו"ט. (קל"ד). מותר לקבור מת ביו"ט שני אפילו ע"י ישראל, וביו"ט ראשון ע"י נכרים, וריו"ח התיר רק ביו"ט הסמוך לשבת. (קל"ט).

דינים שונים – אסור למחוק שם השם, ובגרמא מותר, ואם היה שם כתוב על בשרו אסור לעמוד במקום הטינופת, ואם נזדמנה לו טבילה של מצוה, כיון אסור לעמוד ערום כנגד השם, כורך גמי (לא מהודק, ואיירי בדין לה, דלא הוי חציצה), ואם אין לו גמי יחזר אחריו ולא יטבול כך דטבילה בזמנה אינה מצוה, ולרבי יוסי יחזר דטבילה בזמנה מצוה. (ק"פ). תפילין צריכים גוף נקי, לאביי שלא יפח בהם ולרבא שלא ישן בהם. (ק"ל). ולד שידועים שכלו לו חדשיו אינו נפל, ואם אין יודעים, אם פיהק ומת תולים שהוא נפל, ואם נפל מן הגג או אכלו ארי, לרשב"ג עד ל' יום ובבהמה עד היום השמיני, ונפל, ולרבנן אין חוששים שהוא נפל, ונ"מ להתאבל עליו, ואם מת בתוך ל' ומת אביו בלא בנים צריכה חליצה, ואם נתקדשה לכהן מחלוקת אם חולצת. ובבהמה יש נ"מ בנוול ביו"ט אם מותר לשחוט בו ביום ובכור שנולד עם מום בלבד אם זה מום קבוע. אנדרוגינס אינו נערך לא כזכר ולא כנקיבה, ופסול לקדש מי חטאת כאשר חרש ושוטה, אבל קטן כשר, ות"ק פוסל בחש"ו. (קל"ו). יש מחלוקת אם כישות היא כלאים בכרם, וכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל, ואין להתיר במקום שאינם בני תורה שמא יבואו להתיר יותר. (קל"ט). חלב אשה מכשירי בני עזא שלא מרצונה, וכן דם מגפתה מכשירי, ובבהמה חלב מכשירי ביוצא לרצון אף אם הוציאוהו לרפואה, וביוצא שלא לרצון נחלקו ר"ע וחכמים, ודם שחיטה מכשירי, אבל דם מגפתה או המוקי דם לרפואה אינו מכשירי. (קמ"ג). המחליק ככרותיו בענבים, נחלקו ת"ק ור"ע אם הוכשרו לקבל טומאה, י"מ שנחלקו אם משקה הבא לאוכל דינו כאוכל, וי"מ שנחלקו במשקה ההולך לאיבוד, וי"מ שנחלקו במשקה העומד לצחצחו. המקיים קוצים בכרם, נחלקו רבנן ור"א אם יש בזה איסור כלאים. כל דבר שאין עושים ממנו מוקה פוסל את המקוה בשינוי מראה. עד מפי עד אינו כשר אלא לעדות אשה, וי"א לעדות שהאשה כשרה לה והיינו גם לעדות בכור. (קמ"ה).

עניינים שונים – הגמ' (ק"יט) מבארת מעלת ענית אמון יהא שמיה רבה ואמון, ומעלת לימוד תינוקות של בית רבן, ומביאה כמה טעמים לחורבן ירושלים. הדין את חבירו לכף זכות דנים אותו לכף זכות. (קכ"ז). לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקנה מנעלים לרגליו, ואם הקיז דם ואין לו מה לאכול ימכור אף את המנעלים, ומי שאין לו ממון לקנות יין מותר להערים כאילו רוצה לקנות ולטעום בכל חנות מעט. (קכ"ט). כל מצוה שקיבלו ישראל בשמחה כמו מילה עדיין עושים אותה בשמחה, אבל עריות שקיבלו בקטטה עדיין עושים אותה בקטטה דליכא תשובה דלא רמו בה תיגרי. ומצוה שמסרו נפשם עליה בשעת גזירת המלכות כגון ע"ז ומילה עדיין היא מוחזקת בידם, אבל מצוה שלא מסרו נפשם עליה כגון תפילין עדיין היא מרופה בידם. (קל"ו). יש מחלוקת אם עתידה תורה שתשטחך מישראל, או שרק לא ימצאו הלכה ומשנה ברורה במקום אחד. (קל"ח:). דיינים שאינם הגונים גורמים לצרות ושאיין הקב"ה משרה שכונתו על ישראל. אין ירושלים נפדית אלא בצדקה. יוסף לא שתה יין מזמן שפרש מאחיו, וי"א שגם אחיו לא שתה. בשכר וראקן ושמה בליבו זכה אהרן לחושן המשפט על לבו. (קל"ט).

נקודות הפצה ברחבי הארץ: ירושלים

- ישיבת מיר (בית שלום, ארון קלטת "ובלכתך בדרך") 0527692282.
- "מרכז הסת"ם" יחזקאל 1 ככר השבת.
- פרחי 10 (היון) 02-5401420.
- נוה יעקב- גולק 8/2 077-7979554.
- דברי חיים 12 (פלמן) 02-6259923.
- רמות פולין 66 דירה 28 02-5879786.
- רמות ג' תאודור לביא 12 (רייכמן) 052-7147249.
- רמת שלמה (הרב טרוביץ) ביהכ"נ חזו"א.
- בית וגן- רח' מנחם ראט 1 (קרפל) 02-6424736.
- גבעת שאול – קהתי 1 בכניסה לבנין ליד הת.ד.
- הרובע היהודי, כולל צילו של היכל. 053-3107876.
- תל ציון אהבת ישראל 68 דירה 8 (כהן) 0527650692.
- בני ברק- מרצבן, מלצר 24 03-5790989.
- מרכז הסת"ם רחוב זכריה 3.
- יוספי קיבוץ גליות 9 0548446691.
- פרדס כץ- (כהן) מנחם בנין 2 0504165465.
- רוטנר סוקולוב 39 052-7662047.
- קלרמן, רבי עקיבא 9 054-8439903.
- פקשר עזרא 33 א' מול ביכ"נ אג"י [מוהר"נ גשטטר] 03-6746990.
- כהן, יגאל אלון 27/8 054-8440406.
- ציקינובסקי זוננפלד 20 03-6769572.
- מנקי, בורוכוב 3 03-5780281.
- רבי טרפון 4 מכבסת ככס – נא 0524077373.
- הרב אברמסקי 43 (ליינגר). 0524077373.
- מודיעין עילית- ר"ע 30/6 052-7692282.
- מרומי שדה 23 (פודולסקי) 08-9791339.
- אבני נזר 30/2 (זיידל) 08-9741111.
- ריטב"א 26 (רוכלין) 050-4173968.
- הרב מפוניבז' 4 (יעקובוביץ). 052-7144090.
- חדש- אבי עזרי 22 קומה ב' (שכטר).
- אהל תורה רה"נ 35.
- בית שמש- נהל לוז 18 (אופיר) 0533103773.
- בן איש חי 71/6 (לוי) מחוץ לדלת.
- רמה ג' משה רבינו 9/9 (הומינר) 0527674908.
- ביתר- פרידמן, קניג 18/2 058-3207845.
- המגיד ממעזריש 27 קומה ג' (שכטר) 052-7684471.
- אשדוד- רובע ז' חלפתא 5/2 (וולף) 08-8642821.
- רובע ח', הרתום 37 (וולף) 053-3148677.
- אלעד- (אדלשטיין) ככולל מדרש אליהו, או ברח' בעלי התוספות 22. 052-7690972, או 093-9337827.
- צפת- ולדשיין לוחמי הגטאות 9 0533177437.
- כולל ישיבת צפת שע"י הרב קפלן 0548454791.
- אופקים- (קרייטמן) החיד"א 1605/6 054-8415259.
- רכסים- כולל נר ישראל (כהן) 052-7183722.
- הר יונה- בביהכ"ל המרכזי, 058-3293176.
- רחובות- ולוסקי רח' שקולניק 5/18 0548456982.
- פתח תקוה (ברוכים) רח' אריה בן אליעזר 26/15 052-7107905.
- יסודות- משפחת קורמן 0504172898.
- ירוסם- משפחת רייך רח' ההגנה 748 דירה 6 (0527624968).
- בית חלקיה (ליפשיץ) 0587080956.
- קרית מלאכי בישיבה (קסלה) 0533159798.
- חדש- ערד- יהודה 52/30 0533118800.
- חדש- גבעת זאב רח' האיילות 47 דירה 4. 0583302543.

ניתן לשמוע שיחות מת"ח אחד, בעברית או באידיש, על פרשיות השבוע ומועדים, אלול, הלכות תשובה, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, וכו' וכן סיכומי דף היומי 7 דפים בשעה, ושיעורים על חפץ חיים ואהבת חסד וכו'.
בטלפון - 03-6171132

אם אין קמח אין תורה

החוב המעיק קופץ בעיניים באמצע הלימוד? הריכוז מופרע בהלוואות או המינוס שבבנק?

מוזמן למסילה' לעשות סדר כלכלי ולחיות ברוגע ושלווה כלכלית, ומהיום להשקיע את כל הרמ"ח בתורה ביתר שאת!

מסילה | 02-5000475 | info@mesila.org